

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YAŞLILAR EVİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM ALANLARININ BİLİŞSEL
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda CANPOLAT ÇAM

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

EYLÜL 2012

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YAŞLILAR EVİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM ALANLARININ BİLİŞSEL
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Selda CANPOLAT ÇAM
(502091114)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alper ÜNLÜ

EYLÜL 2012

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502091114 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Selda CANPOLAT ÇAM**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **“YAŞLILAR EVİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM ALANLARININ BİLİŞSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ”** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Alper ÜNLÜ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Işıl HACIHASANOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Aşlı SUNGUR ERGENOĞLU.....
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **04 Mayıs 2012**
Savunma Tarihi : **06 Eylül 2012**

Aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans çalışmamın her aşamasında araştırma alanı ile ilgili sahip olduğu derin bilgi ve deneyimiyle beni teşvik eden, düşüncelerime ışık tutan, ilgi ve zamanını esirgemeyen danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Alper ÜNLÜ'ye;
Alan çalışmam sırasında, bilimsel araştırmalara olumlu katkılarını hiçbir şekilde esirgemeyen Darüşşafaka Cemiyetine, araştırma için gerekli olan bilgilere ulaşmamı sağlayan Şenesenevler Rezidans'ta ikamet eden tüm yaşlılara ve çalışanlara;
İş hayatında yüksek lisans eğitimimi destekleyen patronum Ferhat KETEN'e;
En önemlisi beni bugünlere getiren annem ve babam Berrin- Selim CANPOLAT'a, her zaman varlığını ve desteğini arkamda hissettiğim hayatımın "olmazsa olmazı" ablam Pınar MISIRLIOĞLU'na, eniştem Mustafa Kemal MISIRLIOĞLU'na;
Hayatımızın en güzel dönemlerinde, lisans ve yüksek lisans tez eğitimim esnasında sabırlı ve hoşgörülü tavrı için sevgili eşim Ahmet Gezgin ÇAM'a;
Ve çalışmamın çeşitli aşamalarında katkısı olan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs 2012

Selda Canpolat Çam
Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ	xv
ÖZET	xvii
SUMMARY.....	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı	3
1.2 Tezin Yöntemi	4
2. YAŞLILIK VE ÇEVRE.....	7
2.1 Yaşlanma ve Bilişim	9
2.2 Yaşlanma ve Sosyal Etkileşim.....	12
2.3 Yaşlanma, Uyum(Adaptasyon) ve Çevre	14
2.3.1 Adaptasyon ve çevresel stres	15
2.3.2 Adaptasyon, mahremiyet ve kişisel alan	18
2.4 Bölüm Sonucu.....	19
3. YAŞLILIK KURUMLARI VE SOSYAL ETKİLEŞİM	21
3.1 Dünyada Yaşlılık Kurumları- Tipolojiler ve Çözümler	21
3.2 Türkiye’de Yaşlılık Kurumları / Problemler	26
3.2.1 Türkiye’de yaşlılık kurumlarının tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu.....	29
3.2.2 Türkiye’de yaşlılık kurumlarına ait örnekler	32
3.3 Yaşlılık Kurumları ve Tasarım	34
3.3.1 Kurumsal hizmetler	41
3.3.2 Mobil yardım hizmetleri.....	52
3.3.3 Geriatrik hizmetler	52
3.4 Mekan Dizim (Space Syntax) Kuramı Temelli Çalışmalar	53
3.5 Bölüm Sonucu.....	56
4. ALAN ÇALIŞMASI: YAŞLILAR EVİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM ALANLARINDA BİREY DAVRANIŞLARININ BİLİŞSEL AÇIDAN İNCELENMESİ – DARÜŞŞAFAKA REZİDANS	57
4.1 Alan Çalışmasının Amacı ve Kapsamı.....	57
4.2 Alan Çalışması Yeri, Türü ve Özellikleri.....	59
4.2.1 Alan çalışmasının özelliklerinin tanıtılması	60
4.3 Alan Çalışmasının Yöntemi.....	67
4.3.1 Gözlem yönteminin tanıtılması	69
4.3.2 Mekansal Dizim (Space Syntax) yönteminin tanıtılması	70
4.3.3 Yerleşim değerinin belirlenmesi	73
4.4 Verilerin Analizi	73
4.4.1 Gözlem analizi	75

4.4.2 Mekansal Dizim analizi.....	77
4.4.3 Mimari plan analizi.....	79
4.5 Verilerin Karşılaştırılması	79
4.5.1 Mekansal kurgu ile yaşlı bireylerin etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması.....	80
4.5.2 Mekansal kurgu ile yerleşim değeri verilerinin karşılaştırılması	98
4.6 Karşılaştırmaların Değerlendirilmesi.....	101
4.7 Bölüm Sonucu	103
5. SONUÇ	105
KAYNAKLAR	109
EKLER	115
ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR

AARP	: American Association of Retired Persons
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Yaşam evreleri (DSÖ).....	8
Çizelge 3.1 : Avrupa ülkelerindeki 65 yaş ve daha üstü nüfusun toplam nüfus içindeki oranları (Social Trends no:33, 2003).....	22
Çizelge 3.2 : Yaş gruplarının yüzdesel dağılımları, Türkiye (DPT, 2007).....	27
Çizelge 3.3 : Ülkemizdeki özel huzurevlerine ait sayı ve kapasite (Dönümcü, 2003).....	30
Çizelge 3.4 : Ülkemizdeki kamu kurum ve kuruluşlarına ait huzurevlerinin sayı ve kapasitesi (Dönümcü, 2003).	31
Çizelge 3.5 : SHÇEK yaşlı kuruluşları (Dönümcü, 2003).....	31
Çizelge 4.1 : Gözlem yönteminde belirlenen çalışma süresi	69
Çizelge 4.2 : Alan çalışmasının parametreleri, veri toplama yöntemleri ve elde edilecek veriler	74
Çizelge 4.3 : Gözlem yöntemi ile elde edilen veriler.	75
Çizelge 4.4 : Gözlem yöntemi ile elde edilen veriler (devamı).	76
Çizelge 4.5 : Alan çalışmasının mekansal dizim parametreleri ile Etkileşim Frekans değerleri (bahçe dahil).	81
Çizelge 4.6 : Alan çalışmasının mekansal dizim parametreleri ile Etkileşim Frekans değerleri (bahçe hariç).	82
Çizelge 4.7 : Bütünleşme değerinin nominal değer tanımı.	83
Çizelge 4.8 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	84
Çizelge 4.9 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması	84
Çizelge 4.10 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması	85
Çizelge 4.11 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	85
Çizelge 4.12 : Eşgörüş alanının nominal değer tanımı.	86
Çizelge 4.13 : Regresyon analizi – eşgörüş alanı ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	87
Çizelge 4.14 : Regresyon analizi – eşgörüş alanı ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması	87
Çizelge 4.15 : Regresyon analizi – eşgörüş alanı ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması	88
Çizelge 4.16 : Regresyon analizi – eşgörüş alanı ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	88
Çizelge 4.17 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	89
Çizelge 4.18 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması	89
Çizelge 4.19 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması	90

Çizelge 4.20 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması	90
Çizelge 4.21 : Regresyon analizi – bütünsellik ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması	91
Çizelge 4.22 : Regresyon analizi – bütünsellik ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	92
Çizelge 4.23 : Regresyon analizi – bütünsellik ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	92
Çizelge 4.24 : Regresyon analizi – bütünsellik ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması	93
Çizelge 4.25 : Bağlantısallık değerinin nominal değer tanımı.	93
Çizelge 4.26 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması	94
Çizelge 4.27 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	94
Çizelge 4.28 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	95
Çizelge 4.29 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması	95
Çizelge 4.30 : Derinlik değerinin nominal değer tanımı.	96
Çizelge 4.31 : Regresyon analizi – derinlik ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.....	96
Çizelge 4.32 : Regresyon analizi – derinlik ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması	97
Çizelge 4.33 : Regresyon analizi – derinlik ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması	97
Çizelge 4.34 : Regresyon analizi – derinlik ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması	98
Çizelge 4.35 : Alan çalışmasının mekansal dizim parametreleri ile Yerleşim Değeri verileri.....	99
Çizelge 4.36 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile giriş mesafesi yerleşim değeri karşılaştırması.....	99
Çizelge 4.37 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile sirkülasyon alanına olan mesafe yerleşim değeri karşılaştırması.....	100
Çizelge 4.38 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile danışma noktası mesafesi yerleşim değeri karşılaştırması.....	100
Çizelge 4.39 : Regresyon analiz tablosu	102

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Yapısal çevreyi anlama (Ünlü, 1998).....	9
Şekil 2.2 : Down ve Stea'nın önerdiği çevresel biliş ve algılamanın esasları..... (Altman ve diğ., 1986).....	10
Şekil 3.1 : Dünya nüfus piramidi 1950 – 2100 (Url – 1).....	22
Şekil 3.2 : Darülaceze (Url-2).....	30
Şekil 3.3 : Akseki Ormanalı Abdullah Nerime Turan Huzurevi (Url-4).....	33
Şekil 3.4 : Dinlenme alanları (Url-4).....	33
Şekil 3.5 : Odalar (Url-4).....	33
Şekil 3.6 : Galatasaraylılar Huzurevi (Url-5).....	35
Şekil 3.7 : Barınma tipolojileri (Carstens, 1993).....	41
Şekil 3.8 : Yaşlı konutlarında tasarım bileşenlerinin karşılıklı ilişkisi..... (Url-7'den derlenmiştir).....	42
Şekil 3.9 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya (Url-8).....	42
Şekil 3.10 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya, zemin kat planı (Url-8).....	43
Şekil 3.11 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya, normal kat planı (Url-8).....	43
Şekil 3.12 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya, işlev açılımı (Url-8).....	44
Şekil 3.13 : Armstrong Senior Housing, (Url-8).....	44
Şekil 3.14 : Plussenburgh, Rotterdam (Url-8).....	45
Şekil 3.15 : Plussenburgh, zemin kat planı, Rotterdam (Url-8).....	46
Şekil 3.16 : Plussenburgh, normal kat planı, Rotterdam (Url-8).....	46
Şekil 3.17 : Huzurevi bahçesi (Hosokawa, 2006).....	48
Şekil 3.18 : Balkondan görünüm (Hosokawa, 2006).....	48
Şekil 3.19 : Yemek odası ve salon (Hosokawa, 2006).....	49
Şekil 3.20 : Fitness odası ve ana banyo (Hosokawa, 2006).....	49
Şekil 3.21 : Tek kişilik tipik yatak odası (Hosokawa, 2006).....	50
Şekil 3.22 : İki kişilik tipik yatak odası (Hosokawa, 2006).....	50
Şekil 3.23 : Birinci, ikinci ve üçüncü kat planları (Hosokawa, 2006).....	51
Şekil 3.24 : Kademeli mahremiyet diyagramı (Wojgani ve Hanson, 2007).....	54
Şekil 4.1 : A noktasından bakış.....	60
Şekil 4.2 : Şenesenevler Rezidans zemin kat planı.....	61
Şekil 4.3 : B noktasından bakış.....	62
Şekil 4.4 : C noktasından bakış.....	62
Şekil 4.5 : Şenesenevler Rezidans normal kat planı.....	63
Şekil 4.6 : D noktasından bakış.....	64
Şekil 4.7 : E noktasından bakış.....	64
Şekil 4.8 : F noktasından bakış.....	64
Şekil 4.9 : G noktasından bakış.....	65
Şekil 4.10 : Sunulan hizmetler.....	65
Şekil 4.11 : Bahçe kullanımı.....	66
Şekil 4.12 : Mekan içinde belirlenen noktalar.....	68
Şekil 4.13 : Bütünleşme grafiği – bahçe dahil.....	77
Şekil 4.14 : Bütünleşme grafiği – bahçe hariç.....	78

Şekil 4.13 : Regresyon bağlantısı.....	102
Şekil A.1 : Bölgesel eşgörüş alanı.....	114
Şekil A.2 : Bölgesel eşgörüş alanı (devamı).....	115
Şekil A.3 : Bölgesel eşgörüş alanı (devamı).....	116
Şekil A.4 : Bölgesel eşgörüş alanı (devamı).....	117

YAŞLILAR EVİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM ALANLARININ BİLİŞSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Çalışmanın amacı, mimari programlama kapsamında kurgulanan sosyal etkileşim alanlarının bilişsel değerlendirme yöntemine göre yüksek etkileşim sağlayıp sağlayamadıklarını incelemektir. Yaşlanma sürecinde fizyolojik, psikolojik veya sosyal gereksinimleri doğrultusunda yaşlı bireyin beklentileri değişmektedir. Bu değişim, mekansal kurguda hedef kitleye yönelik farklılaşmayı gerektirmektedir. Çalışma, yaşlılar evinde bireyin kendi davranışları ile mekanın dizinsel (sentaktik) verileri arasındaki ilişkinin varlığını ve niteliğini araştırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, “yoğun etkileşimsel” alanların mekansal parametreleri tanımlanmaktadır.

Birinci bölümde, çalışmanın amacı, kapsamı ve yönteminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde, yaşlılık fiziksel çevre içerisinde değerlendirilmektedir. Algısal ve bilişsel işlevlerde yaşlanma olgusuyla birlikte ortaya çıkan bozulmaların, insan- çevre etkileşiminde ne yönde bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Yaşlanma sürecinde, algısal ve bilişsel süreçlerin değişmesiyle sosyal etkileşim düzeylerine, kuramsal yaklaşım “Ekolojik Adaptasyon” teorisi bağlamında odaklanılmıştır.

Üçüncü bölümde, dünyada uygulanan ve geliştirilen yaşlılık kurumları, tipolojileri incelenmiştir. Sunulan çözümler ve yaşlı bireyin yaşam kalitesini etkileyen servisler değerlendirilmiştir. Dünyada yaşlanma olgusunun bilinciyle üretilen çözümlere karşılık, Türkiye’de mevcut yaşlılık kurumları ve problemleri tartışılmıştır. Türkiye’de yaşlılık kurumları konusunda yerel yönetimler tarafından istenilen standartlar algısal ve bilişsel açıdan irdelenmiştir. Bunun neticesinde, mevcut tasarımlar üzerinden yaşlılık kurumları sentaktik olarak değerlendirilmiştir.

Alan çalışmasında çalışma tanımlanmış, mekansal ve davranışsal bulgular elde edilmiştir. Alan çalışması sırasında öncelikle gözlem yapılarak, özel olarak kurgulanmış sosyal etkileşim alanlarında yaşlı bireylerin davranış modlarına, mekan içinde kalma süresine ve sıklığına ait veriler toplanmıştır. Gözlem yöntemi ile elde edilen veriler ve üzerinde çalışılan kat planı mekansal dizim yöntemi ile analiz edilmiştir. Her iki yöntemin sonucu üstüste karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, yaşlılar evinde bireyin yaşam kalitesinin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek amacıyla mekansal beklentiler saptanmıştır. Sosyal etkileşim alanları ve etkileşim düzeyleri bahsedildiği şekilde farklı açılardan alan çalışmasıyla desteklenerek incelenmiş ve bulguların yaşlılar evine yönelik var olan mevzuatlara işlenebilmesi amacıyla mimari tasarım yaklaşımları bakımından önerilerde bulunulmuştur.

THE COGNITIVE EVALUATION OF SOCIAL INTERACTION SPACES IN ELDERLY HOUSING

SUMMARY

The aim of this dissertation is to understand whether the dedicatedly designed social interaction spaces in architectural programming scope provide “sociopedal” in terms of cognitive evaluation or not. In aging process, expectations of aged person vary in accordance with physiological, psychological and social requirements. The variation is required to change spatial design aimed at target group. This thesis aims to examine the existence and quality of relations between the behavioral inclinations of the aged person and the spatial syntax of the elderly housing. In this regard, spatial parameters of “sociopedal” spaces are identified.

At the first part; the aim, the comprehension and the methodology of this study are mentioned. The second part evaluates the “elderliness” in the physical environment. It is proved how the deformation of the perception and cognitive functions due to aging effects the human-environment interactions. It is focused on the social interaction levels with change of perception and cognitive process during the aging process within the context of the theory of “Ecological Adaptation”.

At the part, “aging” is deal with gerontology to define social interaction levels for aged person. Gerontology is a discipline investigating systematically aging process. It analyses “aging” in terms of biological, psychological, social and economical. On the other hand, social gerontology, concentrating on mutual interaction between elderliness and social facts, examines senior on the society. In a similar vein, one of the theoretic approaches which investigated behavioral modes in natural environment is “Ecological Psychology”.

Environment is an ecological system which involves both individuals and physical, personal, ultra-personal, social factors. Lots of developed theories about human-environment interaction in this system focus on affectional and amenable to human physical environment modes. The composition of environment (physical environment, social structures and cultural patterns) is a matter of interactively relationship between phsycological process (perception, cognitives, attitudes, personal properties) and behavioral patterns (coping strategies with environment and reaction oriented to environment).

Environment-behavior studies examine the interaction of people with their environment. Environmental aspects of seniors and social interaction matter to enhance quality of life and decrease effects of mutation during the aging process on person.

Seniors’ social behaviour in elderly housings, their social interactions and their gathering areas are among the important issues of “architectural programming” and “architectural design performance”. Living space of seniors is associated with physical, cultural and mental specialities and is determined with behavioral patterns.

The diversity of alternatives constitutes a series of environment as regards varying social, economical and physical properties.

In the rest of the part, social interaction and environment are defined in the aging process with notion of perception, adaptation level and cognitive functions. By this way the comparison among each others is propounded. Whether the adjust to new living conditions is supplied, protection of privacy is supposed.

In the third part, the world-wide practised and developed “institutionalized elderly housing” and typologies have been studied. The proposed solutions and the facts which effects the quality of life for elderly persons have been evaluated. Old-age institutions in Turkey and their problems have been discussed with comparison of the solutions produced with conscious of aging fact in the world. The perception and cognitive evaluation of the standards for old-people institutions asked by local authorities have been examined. As a result of this, the old-age institutions are syntactically evaluated on the existing designs.

World population age structure has remarkable alteration during the second part of 20th. century depending on increase of life expectancy with medical, technological, juridical, scientific, psychological, economical and social innovations and developments. Population aging and urbanization occur as global tendency. Drop of fertility rate by virtue of urbanization and decrease of death rate cause rapidly population aging.

A variety of expedients is required to produce on the purpose of diversifying senior services as a result of increase of average life expectancy and improving health care delivery. Elderliness facilities in world, typologies, lots of search about requirements and expectation of seniors are defined. In this regard, solution proposals are discussed and there is a growing and pressing need to provide accommodation alternatives for an aging population.

Future predictions demonstrate a rising trend for designing for the elderly and universal design. The most critical approach for institutionalized elderly housing is to change existing settings to reflect a more “homelike” quality. In the literature, elderliness facilities in European countries are generally treated as aiming to provide flexible care to meet the needs of individuals with differing levels of disabilities at homelike settings.

In order for seniors to be able to appear in community life, to be self-sufficient and live their lives independently, supportive environments as spaces are required. At the present time, being able to sustain seniors’ lives has to be seen as a civic right and architectural design should be considered as a tool to get these civic rights. The comparison of the available regulations for elderly housing is carried on civic rights.

In the fieldwork, study concentrates on social interactive spaces in elderly housing and investigates how these spaces are correlated to reflect characteristics of space. Firstly, the study is identified, spatial and behavioral findings are obtained. In course of fieldwork, observation primarily is carried out and findings of behavioral modes, duration and frequency of sojourn in the social interaction spaces are achieved. Datas are collected through the observation method and studied floor plan analysed by “Space Syntax” method. The conclusion has been evaluated by integrating the both of the results.

The level of social interaction has directed a case study in an elderly housing called Darüşşafaka Residence. The basement floor has a large multi-purpose hall, fitness

center, a pool, hairdresser and working offices. However, access of space is occasional. The entrance floor of elderly housing has many spaces allocated for meeting space, lobby and resting room. The upper floors mainly are allocated for private rooms.

The study aims to define relation among spatial fiction, behaviors and interaction levels subject to spatial behaviors in elderly housing. Spatial fiction is to define zones and physical properties of spaces. Visual stimulation and physical contact are tendency of behavior owing to spatial fiction. Visual stimulation is also considered on a preferential basis as a mode of communication.

The study consists of three phase; space syntax values of social interactive spaces, location vales of social interactive spaces and social interactive analysis by observation of space. Social interactive spaces are syntactically evaluated and factors affecting behavior of user in the place are specified.

Preferred spaces inside of architectural programming as social interaction spaces are confirmed by observation. Grouping style of seniors, frequency of occurrence and behavior modes in the space are observed and the deal between interaction level and spatial composition is identified with the study.

Censored data by observation and “Space Syntax” methods, produced datas of space on electronic environment and measure of datas are compared. Social interaction spaces get many parameters; such as integration, isovist area, isovist perimeter, compactness, connectivity and mean-depth values. The method is used as an analysis method to examine elderly housing as behavioral and spatial. Spatial fiction affects behaviors of users during senescent period and space designs as social interactive spaces to have more social life in elderly housing are classified as “sociofugal” or “sociopedal” spaces, describing the components as “bringing people together” and “forcing them apart” in spaces.

As conclusion on the purpose of providing sustainability of life quality in the elderly housing, spatial expectations are determined. This study is tried to exploring characteristics of architectural design and the way they are interrelated to the notion of socio-behavioural phenomenon, depending upon the seniors’ life in the elderly housing. Social interaction spaces and interaction levels have been examined from various aspects through fieldwork studies as mentioned above and suggestions are advanced for the architectural design approaches to be entegrated in the existing regulations for these elderly housing. The effects of spatial configuration in the interest of seniors’ interaction levels are faced the consequences.

1. GİRİŞ

Yaşlılık, yetişkinliğin bir uzantısı olarak fonksiyonel kısıtlanmanın olduğu kaçınılmaz bir süreçtir. Son yirmi yılda insan yaşam süresinin uzamasıyla, yaşlılık ve yaşlı bakımı gelişmiş ülkelerin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Türkiye’de yaşlı nüfus oranının otuz yıl içerisinde önemli ölçüde yükselmesiyle, Avrupa ülkelerinde bugünkü yaşlı nüfus oranına yaklaştığı gözlemlenmektedir. Dünyada doğumda beklenen yaşam süresi 66 yıldan 73 yıla çıkmış ve Dünya Sağlık Örgütü’nün tahminlerine göre, doğumda yaşam beklentisi 2025 yılında 75 olarak belirtilmektedir (Güner ve Güler, 2002).

Yaşlılık, yaşam kalitesini belirleyen bedensel güçlerin azalmasıyla kendini belli eder. Yaşam sürecinin ileri aşamasında, zihinsel yetiler de yavaş yavaş azalarak, fiziksel ve ruhsal değişime maruz kalınır. Toplumsal değişimle, bireyin maruz kaldığı fiziksel değişim daha hızlı gerçekleşir. Toplumsal değişim genel anlamıyla, bir toplumun sahip olduğu toplumsal ilişkilerin, kurumların, insan davranış biçimlerinin belirli bir durumdan başka bir durum veya biçime geçerek farklılaşması olarak tanımlanabilmektedir. Endüstri devrimi, kapitalizm ve küreselleşme gibi faktörlerle büyüyen toplumsal değişimin izleri kültürel, sosyal, teknolojik, siyasal ve ekonomik bağlamda kendini gösterir. Sosyal yapıda çekirdek aileye geçiş, kentleşme sonucu yaşam alanlarının küçülmesi, kadınların sosyal hayata katılmaları, kuşaklar arası iletişim bozuklukları, gençlerin yaşlılığa bakış açısı yaşlı bireyin yalnızlaşmasına neden olan toplumsal değişimin etkileridir (Ardahan, 2010).

Sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin değişiminin etkisi altında mimarlık, hızlı şekillenen kent yaşamı ve “yaşam kalitesi” için vazgeçilmez bir unsura dönüşmektedir. Bu bağlamda, 1960’lı yıllarda sosyal bilim ağırlıklı araştırmalar hız kazanarak fiziksel çevrenin “kim” için tasarlandığının önem kazanmasıyla (Yıldız ve Şener, 2006) yaşam kalitesi kavramı, güncel literatürde, tasarım değerleri, kültürel ve sosyal altyapının fiziksel açıdan kaliteli bir şekilde kurulması ve yaşam çevrelerinin niteliği ile de ifade edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda, yaşlı bireyin maruz kaldığı

değişimi minimize ederek, yaşam alanı içerisinde yaşam kalitesini devam ettirebilmesi en önemli ilkelerden biri haline gelmektedir.

Dünya nüfusunun küresel olarak yaşlanması ve yaşlı nüfusunun giderek artması, bir taraftan işgücünün azalmasına neden olurken diğer taraftan da yaşlı bakımı konusunda hizmete yönelik altyapıya olan ihtiyacı arttırmaktadır. Yaşlılar için özelleştirilmiş mekanların yakın zamanda önem kazanacağını doğrulayan faktörler günden güne artmaktadır. Bu faktörler, mekanların tasarım kriterlerini çeşitlendirmekte, yaşlı bakımı konusunda hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik beklentiyi etkilemektedir. Yaşlı insan nüfus oranının büyük ölçüde artması, önümüzdeki yıllar içinde, özellikle kullanıcı tipi belirlenerek bu hedefe yönelik çok sayıda konut ve bakım evlerinin inşa edilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Yaşlanmayla birlikte değişen insan psikolojisi, yaşlı ihtiyaçları ve beklentileri değişkenlik gösterebilmektedir. Önemli olan, onları yaşadıkları mekanda mutlu edecek ideal mekanların tasarlanması amacına ulaşmaktır. Bu konuda gerekli araştırma ve incelemeler yetersiz kalmakla birlikte, yaşlı nüfusun barındığı mekanların denetimleri yeterli ölçüde kontrol edilememektedir.

Sonuç olarak, yaşlıların yaşamayı tercih ettikleri ya da mecbur bırakıldıkları konut tipolojileri değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle tezin temel araştırma konusu, yaşlılar evinde mekan ve davranış ilişkisidir. Tez kapsamında, yaşlılar evindeki sosyal etkileşim olgusu ele alınarak, mimari program dahilinde davranışsal örüntüler mekansal dizim parametreleriyle irdelenecektir. Yaşlı bireylerin sosyal etkileşim alanlarında bilişsel açıdan, ne derece sosyal oldukları ve mimari mekansal konfigürasyonun/mekansal dizim parametrelerinin uyum yeteneği üzerinde ne denli etkili olduğu araştırılacaktır. Sosyal etkileşim alanları, yaşlı bireylerin bilişsel işlevleri üzerinden değerlendirilecek, bu mekanların sosyal etkileşimi destekleyici/geriletici durumları ortaya konacaktır. Bu çalışma, yaşlılar tarafından kullanılan özelleşmiş yaşam alanlarının, mekansal dizim yöntemine bağlı olarak yaşam kalitesinin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek adına önem kazanmaktadır. Türkiye’de hızla gelişmesi beklenen yaşlı bakımevlerine yönelik kapsamlı bir bilgi tabanı oluşumunun sağlanacağına inanılmaktadır.

1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı

Yaşlılar evinde/yurdunda mekan- davranış ilişkisine bağlı olarak, sosyal etkileşim alanlarının bilişsel açıdan irdelenmesi tez çalışmasının genel çerçevesini oluşturmaktadır. Tez çalışmasının kuramsal içeriğinde;

- belli bir yaş grubunu kapsayan yaşlılık dönemini tanımak,
- gerontoloji- mekan- sosyal etkileşim bağlamlarını irdelemek,
- yaşlı- çevre ilişkisini bilişim ve uyum (adaptasyon) çerçevesinde incelemek,
- Dünyada yaşlanma olgusuna yönelik geliştirilen stratejiler üzerinden sunulan çözümleri, yaşlılık kurumlarını ve tipolojileri tanımlamak,
- Türkiye’de yaşlılık sürecine yaklaşımı, yaşlılık kurumlarını ve problemlerini ortaya koymak,
- demografik yapı değişimi ve yaşlı nüfus artışı sonucu değişen beklentiler doğrultusunda yaşlılık kurumlarında mimari program, kurgu ve sosyal etkileşim alanlarını, “Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği”nin de sınırladığı çözümler üzerinden irdelemek amaçlanmaktadır.

Yaşlanma sonucu karşılaşılan güçlükler, yaşlının yaşam kalitesini belirleyen beklentiler, yaşlılık kurumlaşması, yaşlının yaşadığı çevreyi algılayışı, fiziksel, psikolojik, çevresel değişim ve uyum sorunları ile ilgili sürecin özelliklerinin saptanması ve yaşamaya devam ettikleri yeni yaşam alanlarında gösterdikleri iletişim ile davranış modları üzerinden mekan çözümlemesi yapılmaya çalışılmıştır. Yaşlı bireylerin sosyalleşebilmeleri amaçlı özel kurgulanan sosyal etkileşim alanlarında kullanıcı- mekan performans değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Bu değerlendirmede, “çevre- davranış” çalışmaları önem kazanmaktadır.

Tezin araştırması kapsamında, bireyin bilişsel fonksiyonları, sosyal etkileşim seviyesi, uyum ve çevresel stres yaşlanma olgusu bağlamında ele alınarak, irdelenmiştir. Yaşlanma, yaşamın doğal bir süreci olarak kabul edilir ve yaşlılık süreci sosyal örüntüler tarafından etkilenir.

Yaşlılar evi tasarımları, ülkelerin gösterdikleri farklı yaklaşımlar ve izlenen politikalar nedeniyle çeşitlilik göstermektedir. Dünyada yaşlılık kurumları, yaşlanma

olgusuna karşı geliştirdikleri çözümler, mekansal konfigürasyon bağlamında değerlendirilmiş ve tasarımsal kurgunun tipolojisine ulaşılmıştır. Türkiye’de geçmişten günümüze yaşlılar için tasarlanan mekanların gelişimi üzerinde durulmuştur. Türkiye’de yaşlılar için uygulanan model, yalnızca “huzurevi” tipolojisindedir. Bu nedenle, yaşlılık kurumları ve içerdiği problemler ele alınmıştır. Yaşlılık kurumlarının mimari mekansal konfigürasyonu üç ana başlık altında toplanarak, örneklendirilmiştir. Bu başlıklar, kurumsal hizmetler, mobil yardım hizmetleri ve geriatik hizmetler olarak sıralanabilir.

Bunun neticesinde alan çalışmasıyla, sosyal etkileşim alanlarında, çevre davranış ilişkisi, mekansal algı- bilişim, mekansal davranış ve mekansal etki incelenerek, yaşlı birey- fiziksel çevre ilişkisi tanımlanmaktadır.

1.2 Tezin Yöntemi

Tez çalışmasında, insan ve onu saran fiziksel çevre arasındaki ilişkiyi anlayarak bu çalışmalardan elde edilen bulgular, daha duyarlı ve kaliteli yaşam çevrelerinin oluşturulması amacıyla, mekansal kurgu bağlamında önem kazanmaktadır. Gerontoloji- mekan- mimari programlama- sosyal etkileşim alanı kavramları mekansal dizim (space syntax) çerçevesinde kavramsal olarak ele alınmıştır.

Kavramsal çerçevede, teorik bilgiler ve deneysel çalışmalara ait bilimsel bulgular kullanılmıştır. İkinci bölümde, bireyin çevreyi nasıl algıladığı ve çevreden nasıl etkilendiği ele alınmıştır. Yaşlılık olgusu, algısal ve bilişsel süreç, sosyal etkileşim, adaptasyon (uyum) kavramları ile birlikte değerlendirilmiş, bu süreçte görülen değişim sonucunda ortaya çıkan işlevsel kayıplar ve sorunlar teorik olarak tanımlanmıştır.

Üçüncü bölümde, yaşlılık kurumlarına ve sosyal etkileşim biçimlerine odaklanılmıştır. Dünyada ve Türkiye’de yaşlılık kurumları sınıflandırılarak, karşılaştırmalı analizleri yapılmıştır ve problemler tanımlanmıştır. Yaşlılar evi mekan kurgusunun etkileri, yaşlı bireyin mekan içerisindeki davranışsal tepkileri, deneysel çalışmalarla desteklenerek ifade edilmiştir.

Tez kapsamında, yaşlılar evinde, sosyal etkileşim alanlarında, yaşlı bireyin davranışlarının bilişsel açıdan incelenmesi amaçlandığı için, alan çalışması olarak yaşlılar evi seçilmiştir. Alan çalışması kapsamında;

- Mekanın kurgusal özelliklerini anlamak üzere “Mekansal Dizim” (Space Syntax) yöntemi kullanılarak “Mekan Konfigürasyonu” (Grid Path) ve “Eşgörü” (Isovist) Analizleri yapılmıştır.
- Yerleşim değerinin belirlenmesi için mimari planın “Yerleşim Analizi” yapılmıştır.
- Yaşlılar evinde ikamet eden yaşlı bireylerin mekan içerisinde davranış modları, sosyal etkileşim alanları içerisinde hangi bölgeleri tercih ettikleri, mekanı kullanım sıklığı ve süresi gözlem yöntemi ile planlara işlenmiştir.
- Çalışma neticesinde gözlem yöntemi ve mekansal dizim yöntemi ile elde edilen veriler bütünleştirilmiştir.

Çıkan veriler çerçevesinde, yaşlı bireylerin aktif ve sosyal bir yaşam sürmeleri amacıyla sosyal etkileşim mekanları “çevresel algı ve bilişim” bağlamında analiz edilerek, mekansal kurguya altlık oluşturacak sonuçlar elde edilmiştir.

2. YAŞLILIK VE ÇEVRE

Kronolojik boyutu bakımından yaşam sürecinin son aşaması olan “yaşlılık” biyolojik, fizyolojik, psikolojik yönlerden tanımlanabilen bir kavramdır. Yaşlılık, şu şekilde sınıflandırılabilir (Uysal, 1993; Tümerdem, 2006):

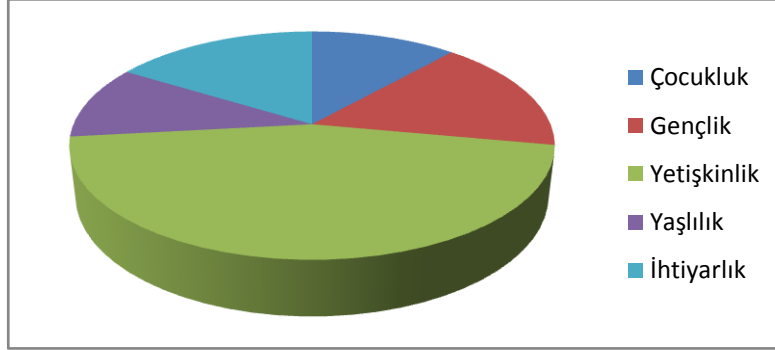
- **Biyolojik Yaşlılık:** Gelişim sürecinde vücudun yapısal ve işlevsel olarak değişimidir.
- **Psikolojik Yaşlılık:** Gelişim sürecinde deneyimlerin artmasıyla oluşan davranış değişiklikleri ve davranışsal uyum yeteneğindeki yaşa bağlı değişimlerdir. Anılarda yaşama, geçmişe özlem, geçmişe takılıp kalma, geçmişten kopamama da bunun içindedir. Geleceğe güvensizlikten kaynaklanan korku, kaygı ve üzüntü gibi duyguların tümü psikolojik çöküntü yaratır.
- **Sosyolojik Yaşlılık:** Kişinin toplumsal rol, statü ve beklentilerinin değişmesidir.

Yaşlılık, mental ve fiziksel olgularda azalmayla belirir. Yaşlanma terimiyle herhangi bir hastalık olmaksızın, ilerleyen zamana bağlı olarak anatomik yapı ve fizyolojik yapı değişiklikleri ifade edilmektedir (Güler, 1998). Diğer bir bakış açısıyla, yaşlanma doğal gelişim yaklaşımı olarak görülmekte ve yaşlılıkla birlikte fiziksel aktivitelerdeki bozulmanın hastalıkları tetiklemesi kaçınılmaz bir durum olarak belirtilmektedir (Leung, 2010).

Yaşlılık; bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik dönemleri gibi yaşam sürecinin doğal bir evresi ve çağımızda önemi gittikçe artan yaşlanma olgusunun yer aldığı uzun bir dönemdir. Bu dönem, yaklaşık olarak doğumdan yetişkinliğe kadar geçen sürece eşdeğerdir (Çizelge 2.1). Gelişmiş ülkelerde 65+ yaşında olan nüfus yaşlı sayılmaktadır. Buna rağmen, yaşlı grup hem uniform değildir hem de yaşlılık sınıflandırılmasında çeşitli faktörler göz önüne alındığında kesin sınırlar yoktur. Yaşlanma bireysel bir değişim olmakla birlikte, bireyin yaşamdan beklentisi, biyolojik geçmişi, toplum içerisindeki statüsü, psikolojik durumu, yaşadığı ülkenin

toplumsal, kültürel etmenleri ile sosyal özellikleri bu değişim üzerinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle yaşlanma, her bireyde aynı etkiye sahip olmayabilir.

Çizelge 2.1 : Yaşam evreleri (DSÖ).

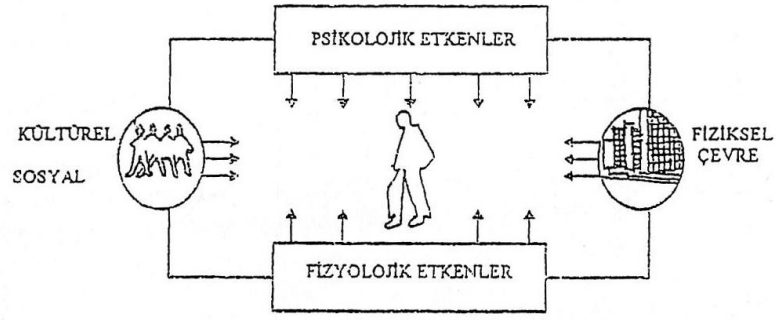

Yaşlanma sürecinde görülen değişimlerin birey üzerindeki etkilerini azaltmak ve yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla, yaşlı bireyin bulunduğu çevre koşulları ve sosyal etkileşim önem kazanmaktadır.

Yaşlı bireyin yaşam alanı, fiziksel, kültürel ve ruhsal özelliklerle ilintili olmasının yanı sıra, davranış örüntüleriyle şekillenir. Alternatiflerin çeşitliliği farklılaşan sosyal, ekonomik ve fiziksel özelliklere göre bir dizi çevre oluşturur (Anderson ve diğ., 1984).

Çevre, bireyleri, fiziksel, kişisel, kişisel ötesi ve sosyal etmenleri içeren bir ekolojik sistemdir (Lawton, 1973) ve bu sistem içerisinde insan-çevre etkileşimi konusunda geliştirilen birçok teori, etkileyen ve birey tarafından etkilenen fiziksel çevre biçimlerine odaklanır (Lawton, 1989 ve Carp, 1987). Çevrenin (fiziksel çevre, toplumsal yapılar, kültürel örüntüler) oluşumunda, psikolojik süreçler (algılar, bilişler, tutumlar, kişisel özellikler) ile davranışsal örüntüler (çevre ile başa çıkma stratejileri ve çevreye yönelik tepkiler) arasında karşılıklı bir alışveriş söz konusudur (Şekil 2.1).

Yaşlanma sürecinde, algı, uyum (adaptasyon) yeteneği, bilişsel işlevler, sosyal etkileşim ve çevre incelenerek, birbirleri arasındaki karşılıklı etkileşimleri ortaya konacaktır.

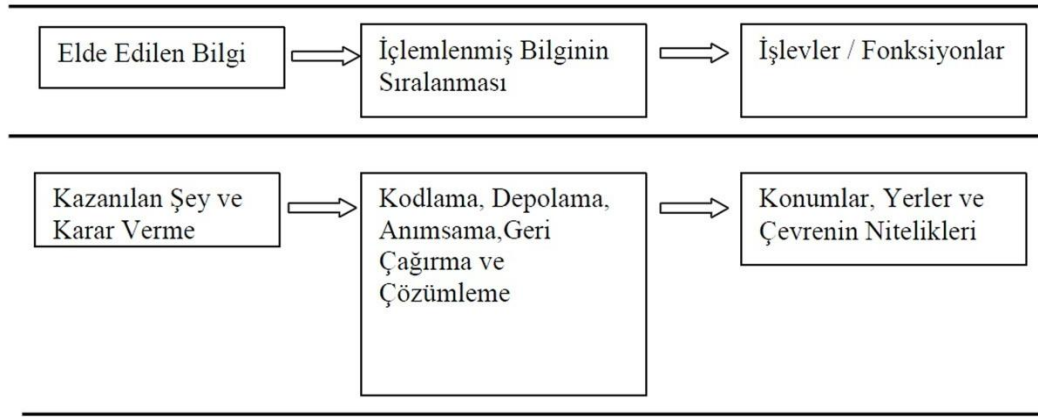
Şekil 2.1 : Yapısal çevreyi anlama (Ünlü, 1998).

2.1 Yaşlanma ve Bilişim

Deneyimleri, duyuları, izlenimleri, algıları, kavrayışları yeniden canlandırmak üzere saklayarak tutma yetisi bellek olarak tanımlanmaktadır (Güçlü, Uzun ve Yolsal, 2002). Başka bir ifadeyle, yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücüdür. İçsel ve öğrenilmiş bilginin yeniden canlanması bellek ve algı aracılığıyla gerçekleşir. Çünkü, tepkinin türü ve özelliği, herhangi bir durumun niteliğine veya “nesnel” durumuna bağlı olmaksızın, o durumun “öznel” olarak algılanış biçimine, yorumlanışına ve temsil edilmesine göre anlamlandırılır (Lehr, 1994).

Algı, çevresel psikoloji üzerinde çalışan Down ve Stea (1973) tarafından, bilişim ile birlikte ele alınmıştır (Şekil 2.2). Algı ve bilişim, sürekli ve etkileşimli bir ilişki içerisinde. Çevreden ve çevre hakkında bireye sinyaller gönderilmektedir. Uyarı ile elde edilen bilgilerin kodlanması, saklanması, hatırlanması ve tekrar kodların çözümlenmesi aralarındaki ilişkinin sürecini tanımlamaktadır. Bu süreçte çevre hakkındaki bilgi, zihinsel şema tarafından yönlendirilen ve ihtiyaçlarla motive olan algısal süreçler tarafından elde edilmektedir (Lang, 1987). Algı, çevresel bilginin nasıl toplandığını ve elde edildiğini, bilişim ise bilginin nasıl düzenlendiğini içerir (Ünlü, 1998). Moles’a (1966) göre algılama, duyular aracılığıyla birşeyin farkına varma ve akıl yolu ile bilgi edinme süreçlerini kapsar ve fiziksel uyarıcılar arasında “seçim” yapılmaktadır. Fiziksel uyarıcının oluşturduğu etki Rapoport’un çoklu duyuşsal sistemine göre ayıklanarak, kişisel farklılıklara bağlı olarak seçici işlemlerden geçmekte ve bellekte bir simge oluşturmaktadır. Bireyin zihninde oluşturduğu bilişsel şemalar, imgelerin sınıflandırılmasıyla yaratılır ve bu imgeler,

öznenin mekanı kullanma ve hakim olmasında geçirdiği evreleri tanımlayabilmek için önemli ipuçları verir.

Şekil 2.2 : Down ve Stea’nın önerdiği çevresel biliş ve algılamanın esasları (Altman ve Chemers, 1980).

“Bilişimin Uyarı Genelleme Kuramı”, mekandan alınan bilginin ilk çözümlendiği süreçtir. Ancak, duyumsamanın birbirinden farklı olmadığı, uyarının tekrarlanması durumunda veya çevrenin yeterli uyarım kaynakları bulunamadığı zaman bireyin çevreyle ilişkisi zedelenir (Ünlü, 1998). Uyarının çevresel imgeye dönüşmesinde etkili olan faktörleri Lynch (1960), kimlik, strüktür ve anlam olarak belirtir. İmgenin yerleşerek bilişsel haritalara dönüşümü, bireyin adaptasyon seviyesini gösterir.

“Bilişimin Yanıt Genelleştirme Kuramı”, zihinsel haritaların genelleştirilmesidir. Bu genelleme, yani nesnenin zihinde yarattığı simge, bireye ve zamana bağlı olarak farklılaşabilir. Bireyin gereksinimleri ve ondan kaynaklı güdüler, bireyin bilgi birikimi ve deneyimleri algılama sürecinde önemli rol oynamaktadır. Birey zamanla zihninde filtreler oluşturur. İlk filtre insanı çevreleyen kültürden gelen kültür imgesi olurken, diğer filtre ise kişinin kendi içinden gelen kişisel imgedir (İnceoğlu, 2007). Kişinin değişken psikolojik durumlarında, farklı nitelermeler yapılabilir. Bu bağlamda, bir gerileme dönemi olan yaşlanma sürecinde de bilişsel işlevler ve ruhsal davranış eğilimleri farklılaşmaktadır.

Bilişsel gelişme sürecinde, çevreyle birlikte yakın çevrenin tanımlanması “Bilişsel Gelişim Kuramı”nı göstermektedir (Ünlü, 1998). Mekan içerisindeki farklılaşan deneyim, bilişsel gelişimin bireysel durumunu ortaya koyar.

Kültür bağlamında incelenen bilişsel şemalar, yapısal çevrenin zincirleme sürecinde nelerden etkilendiğine ve yorumlanış biçimlerine odaklanır (Ünlü, 1998). “Bilişsel Kuramların Kültürel Yönelmesi”yle Rapoport (1977), mekansal düzenlemelerde bellibaşlı dört bilişsel alanın olduğunu belirtmektedir:

- Konut- topluluk ilişkisi,
- Genel- özel ilişkisi,
- Erkek- kadın ilişkisi,
- Ön- arka alan ilişkisidir.

Genel olarak bilişsel kuramlarda, mekansal örgüt içindeki bilginin çevresel bir imgeye dönüşümü, dönüşüm esnasında etkinleşen dikkat, algı ve bellek gibi kişisel imgeler ve çevrenin bilişsel yönden tanımı özetlenmektedir.

Yaşlanmayla ilgili bilişsel değişikliklerin en belirgin olanları, yaşlı kişinin yaşamını etkileyen, şuurulluk düzeyi, dikkat, uyarıların algılanması, tanınması, anımsanması (hafıza), zaman ve yer içine oturtulması (oryantasyon), neden-sonuç bağlantılarının kurulması ve içinde bulunulan durumu muhakeme etme gücü konusunda ortaya çıkar. Algı süreçleri yaşlılıkta, gerek beynin yeni bilgiyi kaydetme hızındaki gerileme gerekse seçici dikkatteki azalma nedeniyle yavaşlamaktadır (Onur, 2000). Algılama sürecine bağlı olarak bilişim süreciyle de bilginin değerlendirildiği ve anlamlandırıldığı kabul edilirse, yaşlılık sürecinde kavramlar arası bağlantıların kurulmasındaki zorluk kavranmaktadır. Beyin yapısındaki değişimlerle yaşlı bireyin düşünce içeriği, mantık ve muhakeme gücü geriler. Düşünce akışında yavaşlama görülerek, kavramlar arasında karşılaştırma yapılamaz ve doğruya ulaşamaz (Er, 2009). Kavram oluşumundaki gerileme sonucu, yaşlı bireyin tepki verme süresi sabittir. Bu yüzden yaşlı insanlar durağan bir çevreye ihtiyaç duyarlar, bilmedikleri bir çevre karmaşaya neden olur (Carstens, 1993).

İnsan-çevre etkileşiminde rol oynayan bilişsel işlevlerden dikkat, algı, bellek, yönetici işlevler gibi temel fonksiyonlarda ve sosyal ilişkilerde gözlenen gerileme, yaşlanma sürecinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bilişsel becerilerden birkaçı veya tamamı çeşitli derecelerde gerilerken, yaşlı bireyin yaşam kalitesini belirleyen, sosyo-ekonomik düzey, eğitim seviyesi, geçirilen hastalıklar,

anatomik yapı ve psikolojik durum gibi faktörler, bilişsel yetilerin değişim düzeylerinde etkili olmaktadır.

2.2 Yaşlanma ve Sosyal Etkileşim

Gerontoloji, yaşlılığın sadece biyolojik bir süreç olmadığını vurgulayarak yaşlanma sürecini sistematik olarak inceleyen bir bilim dalıdır. Yaşlanmayı biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönlerden inceler. Yaşlanan insanı yaşlanan toplumla bağlantılı bir bütün olarak görebilme, gerontolojinin tıbbi, psikolojik ve sosyolojik boyutlarının önemini vurgular (Tufan, 2007).

Akademik bir disiplin olarak başlayan gerontoloji, multi disiplinler bir konumdur. Bu konuma gelişinin başlıca sebebi uzayan yaşam süresi olmasına rağmen, yaşlılık sürecindeki yaşam koşullarını iyileştirme hedefi göz önünde bulundurulmaktadır. Yaşlının yaşam kalitesini yükseltmek, mevcut imkanlarını arttırmak, kendinden ve yaşadığı çevreden memnuniyet duymasını sağlamak için bir dizi akademik çalışma gerekmektedir. İnsanların kendilerine ve yaşamlarına dair memnuniyetleri, sosyal ilişkilerin sıklığı ile bağlantılıdır (İmamoğlu, 1997). Sonuç olarak, sosyal gerontoloji denilen akademik alan, toplumsal gerçeklerle yaşlılık arasındaki karşılıklı etkileşim üzerinde durarak, yaşlıyı toplum içinde inceler. Benzer şekilde, çevre-davranış etkileşimini temel alan, davranış biçimlerini doğal ortamda inceleyen kuramsal yaklaşımlardan biri de “ekolojik psikoloji”dir.

Tibbits, sosyal gerontolojiyi “bireyin yaşlanmasına bağlı davranış biçimlerine ve toplumsal bir olgu (fenomen) olarak yaşlanmaya ve ayrıca bu ikisi arasındaki karşılıklı etkileşime ilişkin bilgilerin organize edilmiş olduğu alan” olarak tanımlamaktadır (Lehr, 1994). Sosyal gerontolojinin “aktivite” ve “yaşamdan geri çekilme” kuramlarıyla, uyum ve etkileşim kavramlarını yaşlanma süreci içerisinde inceler. Aktivite kuramı, aktif olan ve başka insanlar tarafından “gereksinim duyulan” bir bireyin mutlu olabileceği anlayışına dayanmaktadır (Oktik, 2004). Bu kuram, bireyi toplum içerisinde etkileşim halinde tutarken, yaşamdan geri çekilme kuramında bireyin toplumsal ilişkileri azaltılarak, mutlu ve huzurlu hissetmesi amaçlanmaktadır. Bir anlamda, yaşlı kişiyi toplumdan izole edip ayrıştırma taraftarıdır.

Ekolojik psikoloji kuramında, fiziksel mekandaki sosyal etkileşim kavramı, kalıptaki davranışsal biçimlerle açıklanabilir. Barker (1968) ile başlayan “davranış kalıbı” kuramı eylem ve mekanın durağan bir birleşmesidir (Ünlü, 1998). Sosyal ilişkilerin özünde yer alan temel bileşen “davranış üniteleri”dir. Çevre, davranış ünitelerinden oluşmakta ve dört temel nitelikte tanımlanmaktadır:

- Tekrar eden bir etkinlik- eylem örüntüsü,
- Çevrenin belirli bir şeması,
- İkisi arasındaki uyumlu bir ilişki,
- Belirli bir zaman dilimi (Lang, 1987).

Çevresel tasarım araştırmaları, mekanın sınırlarının şekillenmesindeki etkenler ve bireyin çevresiyle etkileşimi üzerine yoğunlaşır. Canter, mekanın aktivite-kavrayış-fiziksel nitelikler arasındaki karşılıklı etkileşimin bir sonucu olduğunu ifade etmektedir (1977). Fiziksel mekan içerisinde davranış örüntülerine bağlı olarak şekillenen mekanlar, toplumsal açıdan “düşük etkileşimsel” (sociofugal) ve “yoğun etkileşimsel” (sociopedal) olarak tanımlanır. Mekan içerisinde insanları birarada tutan bileşenler, mekanın yoğun etkileşimsel alanlara; insanların birbirinden uzaklaşmasına neden olan bileşenler, düşük etkileşimsel alanlara dönüşmesine neden olur. Düşük etkileşimsel çevrelerde, kişiselleşme (personalization) son derece güçlü; yoğun etkileşimsel çevrelerde, davranış düzeyinde kişiselleşme kalıplarına uygun bazı biçimler görülür (Ünlü, 1998). Bireyin yaşadığı çevre üzerinde kontrol yetisine sahip olması, katılımı ve değiştirme ile kişiselleştirme seviyesi artırılarak yoğun etkileşimsel alanlara dönüştürülmektedir. Bu nedenle, özellikle bakım - sağlık ünitelerinde kişiye özgü bileşenlerin kullanılması, kurumsal görünümünden uzaklaşma çabası, mekanların kişiselleşmesine ve sosyal etkileşime imkan vermektedir.

Sosyal etkileşim ve bireyin sosyal ya da yapısal çevreye bağlılığı arasında derin bir bağ vardır. Birimler arasındaki işlevsel mesafe (functional distance) (kentsel ve kırsal alanlarda yer alan yapılar, bina içerisindeki odalar) ve yaygın kullanımlı servislerin (bina girişi, koridorlar ve dinlenme odası) işlevsel merkeziliği (functional centrality) öngörülen önemli sosyal etkileşim örüntülerini oluşturur (Lang, 1987).

Lawton (1975), yaşlılar evinde enformel etkileşimin sağlandığı yerler olarak koridorların, asansör lobilerinin ve yemek salonlarının önemini vurgulamaktadır. Bu

tür mekanların cazip olmasında, oturma düzeninin sosyal etkileşime izin vermesi ve diğer kişileri izleyebilmesi yatmaktadır. Diğer taraftan, grup veya yarı-kamusal mekanlar ile sembolik sınırlarla oluşturulan psiko-sosyal alan (territory), bireyler arasında da sınırlar çizerek, sosyal etkileşimi zorlaştırır. Örneğin, yaşlı evlerinde giriş lobisi yaşlı bireylerin toplanmaktan zevk aldıkları mekana dönüşürken; başıboş gezerek oyalanan insanların varlığı, lobilerin düşük etkileşim alanlarına dönüşmesine neden olmaktadır (Lang, 1987).

Etkileşim yetisi yaşa bağlı olarak güçleşmektedir. Sinir sisteminin fonksiyonları yavaşladığından dikkat, algı, hafıza ve öğrenme gibi bilişsel fonksiyonlarda da yavaşlama ve bozulma; bunun sonucu olarak günlük aktivitelere katılmada zorlanma veya yaşam kalitesinde düşme görülebilmektedir (Arıcak, 1997). Yaşlanma, psikolojik anlamda da birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Adaptasyon güçlüğü yaşayan, zihinsel işlevleri yavaşlayan, günlük yaşamını devam ettirebilmek için bağımlı hale gelen yaşlı bireylerde, üretkenlik döneminden durağan sürece geçtikleri için yetersizlik ve işe yaramazlık düşünceleri belirmektedir. Bu bağlamda topluma aktif olarak katılması güçleşmekte, sosyal etkileşim imkanı azalmaktadır. Yaşlı birey toplumdan soyutlanma, köklerden kopma, sosyal bağların azalması, bir işlev çemberi içinde olmayış ve sosyal yaşamda yetersizlik gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Akbay, 1998).

2.3 Yaşlanma, Uyum (Adaptasyon) ve Çevre

Yaşlanma sürecinde uyum, Havighurst'un ortaya attığı "başarılı yaşlanma" kuramı açısından etkin bir kriterdir. Fizyolojik boyutuyla yaşlılık, kronolojik yaşla birlikte görülen değişimleri ifade ederken; psikolojik boyutuyla yaşlılık, algı, öğrenme, psikomotor, problem çözme ve kişilik özellikleri açısından insanın uyum sağlama kapasitesinin kronolojik yaşa bağlı olarak değişimini ifade etmektedir (Er, 2009). Bu nedenle, değişimi minimize ederek, kişinin yaşamından memnun olması veya kendini öznel açıdan iyi hissetmesi, çevresine karşı geliştirdiği adaptasyon yeteneğini arttırmaktadır.

Kişi, algıları aracılığıyla çevreyle etkileşim halindedir ve uyarıcı nesne- tepki sonucu adaptasyon sağlanır veya mahremiyet oluşturulur. Çevre her zaman algılanabilenden daha fazla bilgi yaymaktadır. Bilginin alınması, kodlanması ve bellekte korunması

kişisel niteliktedir. Bir başka ifadeyle, kişinin çevresini algılaması ve zihninde canlandırması çeşitli etkenlere bağlıdır. Bu etkenler, çevresel bilişimin mekansal davranış biçimleri bakımından önemlidir. Uyum, bireyin çevresindeki fiziksel şartlara alışkanlık göstermesinin yanı sıra, içinde yaşadığı mekanda mekansal davranışlarına da şekil vermesi demektir. Çevresel bilişimi ve bireyin mekansal davranışlarını belirleyen faktörler;

- Organizmaya bağlı içe dönük etkenler (biyolojik, kişisel ve kültürel değişkenler)
 - Dışa dönük etkenler (sosyo-grup ve fiziksel çevre değişkenleri)
- olarak iki grup halinde tanımlanabilir (Turgut, 1990).

Yaşlanmanın en yaygın ve dramatik etkisi, bedenin çevredeki değişimlere tepki verme kapasitesindeki azalmadır. Yaşlı bireyin çevreyle etkileşiminde gösterdiği tepkiler, iki yönlü olabilmektedir; yaşlı bireyin değişime duyarlılığı artarken, çevreye de bağımlılığı artar. Yaşlı bireyin, yaşlanma sürecine kadar yaşadığı çevreye karşı oluşturduğu derin bağlılıklar, bu çevreden uzaklaşmasıyla stres kaynağı olarak algılanırken, yeni yapılanmayla tercih ettiği çevre hakkında oluşan algılar, bireyi tatmin etmemektedir. Sosyal yapı içinde bireyler yaşlandıkça davranışları, olaylara karşı tepkileri ve istekleri kalıplaşırken, o zamana kadar bulundukları ortamların ve kurdukları düzenlerin sürekliliği bozulduğunda rahatsız olurlar (Doherty, 1999). Bu nedenle yaşlı bireyler fiziksel ve sosyal değişimler karşısında o döneme kadar içinde yaşadığı fiziki ve sosyal çevrenin bozulmasıyla belirsizlik, kaygı, endişe gibi davranışlar göstermeye başlayabilmektedir (Enginöz, 2005).

2.3.1 Adaptasyon ve çevresel stres

Değişim sürecinde olan çevresel etkilerin işlenmesinde yeniden öğrenme önemli bir süreçtir (Ünlü, 1998). Kolay fark edilebilen uyarıcılar sonucu uyum sağlanırken, uyumsuz bir çevrede bilişsel işlevler ve algısal yetkinlik zayıflar, çevresel stres ortaya çıkar.

Stres, çevresel etkenlerin organizmanın homeostatik (uyumlu işleyen) mekanizmasını bozması ile ortaya çıkan zorlanma,tedirginlik, huzursuzluk, gerilim halidir ve doğrudan bireyin davranışsal mekanizmasını etkiler.

Stres çevresel duyum, organizmik ve kültürel etkenlerle ilişkili olarak mekan ve fiziksel kalıbın niteliklerini belirler (Ünlü, 1998). Mekanı “seçim” ve “uygunluk” kriterlerine göre şekillendirmek, bilişsel şemayı güçlendirmek ve stresörleri önlemek için:

- Kişinin sorumluluğunu sınırlamak,
- Çevredeki bilgi alış-veriş miktarının yoğunluğunu tanıdık semboller, işaretler ve davranışlar (sözsüz iletişim) kullanarak azaltmak,
- Kişiselleşmeden kaçmak, gruplaşmaya önem vermek gibi yaklaşımlar benimsenebilir (Ünlü, 1998).

İmamoğlu ve Kılıç’ın yaptıkları çalışmada (1999) yüksek ve düşük kaliteli kurumsal yapıda yaşayan yaşlı bireyler karşılaştırıldığında, yüksek nitelikli kurumlarda yaşayan bireylerin daha fazla kontrol duygusuna sahip olması, yerleşme seçimlerinin kendilerine ait olması, sunulan hizmet ve servislerin önemsenmesi sebebiyle kurumsal kimlikten ve kendi yaşamlarından daha fazla memnuniyet duydukları belirtilmiştir.

Stres, “uyarı” ve “yanıt” ikileminin etkileşimi sonucunda organizma üzerinde oluşan olumsuz davranışsal durumları tanımlayabilmek amacıyla gerekirci bir yöntem olarak ele alınmış ve incelenmiştir (Ünlü, 1998). Bu modelin dışında, baskı ile yetkinlik arasındaki etkileşim ve kültürel yönlenmelerin sonucu olarak çevresel stres üzerine geliştirilen kuramlar dört farklı başlık altında incelenebilir:

a) Gerekirci Kuramı

Stres, organizmanın uyarılara verdiği sonuç ve doğal bir tepkidir. Stres çevresel baskı yüklemesi ve çevresel girdiler ile beliren karşılıklı etkileşimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Ünlü, 1998). Bu durumda, çevresel baskı yüklemesi stres yapıcılar (stresör) olarak bir uyarı kaynağıdır.

Stres yapıcılar ve stres azaltan olgular farklılaşmaktadır. İklimsel girdiler, gürültü, hava kirliliği, yetersiz ya da aşırı bilgi alışverişi- duyumsaması, çevrenin sembolik ve bilişsel görünümleri, işaretleri ana stres yapıcılar olarak tanımlanabilir. Küçük stres yapıcılar olaylar hakkında düşünceler, arkadaşlık olgusu, zamansal düzen, davranışlar için çevresel bulgular, mekan organizasyonu, stres yapıcıların

çözümlemesi gibi durumlarda belirlemektedir. Stres azaltan olgular, stresörlere karşı geliştirilen insan tepkileridir. Böylece stres, stres yapıcıların yoğunluğunun yüksek olduğu, stres yapıcılara karşı geliştirilen tepkinin zayıf kaldığı durumlarda çok daha şiddetlidir.

b) Ekolojik Uyum Kuramı

Yaşılığın “Ekolojik Kuramı” üzerine yoğunlaşan Nahemow ve Lawton (1973), duyuşsal ve davranışsal durumları kişisel yeterliklerle, veya yetkinliklerle (competencies), fiziksel ve sosyal çevreden alınan uyarılar, veya çevresel baskı (environmental press) arasındaki etkileşimin sonucu olarak değerlendirmektedir. Murray’e (1938) atfedilen “baskı” kavramı, Lawton ve Nahemow (1989) tarafından, çevresel baskı olarak “çevrenin kişiden ne ölçüde yanıt aldığı” şeklinde tanımlanmaktadır. Ekolojik etkileşim dinamikleri olarak, kişisel yeterlik fonksiyonu, çevresel baskı gücü, bireyin yanıt karakteri (duyuşsal kalite ve uyumlayıcı davranış), adaptasyon seviyesi ve optimizasyon göz önünde bulundurulur. Davranışsal ve duyuşsal biçimler, kişisel yetkinlik ile çevresel girdinin arasındaki eşleşmeden oluşmaktadır. Olumlu sonuçlanan, yetkinlik ile baskı arasındaki bu eşleşme adaptasyon seviyesi (adaptation level) olarak tanımlanır. Eğer çevresel baskı düzeyi ciddi bir düzeye çıkarsa, kişinin yetkinlik sınırı aşılmış olur, kişinin davranışsal ve duyuşsal çıktıları daha fazla olamayacağından stres eşiği aşılmış olur (Ünlü, 1998).

c) Kültürel Yaklaşım

Bireyin yeni değerlere, yeni yaşam biçimine karşı gösterdiği uyum, kültürel değerlere ve strese bağlı olarak sağlanır. Değişen koşullar, değerler, algılananlar aktarıldığı dönemdeki bilişsel şema ve yaşam biçimiyle örtüşmeyebilir. Bu modelde ilk filtre, görsel, kokusal niteliklerden, giysi, renk ve parfümlere kadar çevredeki algısal tüm duyumsamalar gibi kültürel filtrelerdir. İkinci filtre ise, organizma ile ilgili olup, organizmalar stres yapıcıların etkisini azaltır.

d) Akkültüratif Stres Kuramı

“Değişim” olgusuna bağlı geliştirilen stres, değişim kavramının içerdiği belirsizliğe ve karşıtlığa karşı geliştirilir. Bu olguda parametreler çeşitlenebilir:

- Var olan durum ve önceki durum arasındaki kavramsal uzaklık,

- Değişim doğrultusunda gönüllü ya da gönülsüz olma,
- Kontrol derecesi,
- Değişim oranı,
- Etkilenen elemanların önemliliği şeklindedir (Ünlü, 1998).

Çok hızlı bir değişim sürecinde yeniden öğrenme, duyuşal ve bilişsel işlevler çok önemli bir süreçtir; şayet fiziksel çevre ile kültürün etkileşimi uyumluysa bilişsel şemalar uyumlu olabilir, ancak uyumsuz bir çevrede bulgular tam fark edilmeyebilir ve çevre stresli olma durumuna girebilir. Yaşlanma sürecinde, değişimlerin kontrol derecesi, oranı gibi parametreler kontrol edilemediğinden, kültürel uyum süreci çok daha fazla zorlaşmaktadır, neticesinde farklılaşan davranışsal tepkiler görülebilmektedir. Bunlar, davranışsal düzeltmelerle uyum, yeni elemanlara tepki, ortamdaki çekilmeler biçiminde olabilir.

2.3.2 Adaptasyon, mahremiyet ve kişisel alan

Yaşlı bireyler yeni çevreye kolayca uyum sağlayıp yaşamlarını devam ettirmekte ya da çevreye uyum sağlamakta ciddi zorluklar yaşayabilmektedirler. Fiziksel, ekonomik, psikolojik ve sosyal kayıplara uğrayan yaşlıların, ciddi bir izolasyona maruz kalmaları söz konusudur (Oktik, 2004). Yer değiştirmenin olumsuz etkileri öncelikle fiziksel olarak belirlemek ancak daha sonra sosyal ve psikolojik stres ortaya çıkmaktadır. Bu tür çevresel değişim durumlarında insanlar karşılaştıkları zorlukları çevreyi kendi ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırmayla aşmaya çalışmaktadır.

Aidiyet, bir şeye ilişkinlik durumudur. Aynı zamanda, bireyin yaşadığı mekana ve sosyal ilişkilere bağlanma potansiyelidir. Çevreye aidiyet, bireyi saran mekanın içselleştirilmesidir. Başka bir bakış açısıyla, aidiyet hissi, daha önce bulunulan yerden ayrıldıktan sonra, özlem ve özlemi dile getirme şeklinde olabilir (Ellialtıoğlu, 2007).

Çevrenin içselleştirilmesi, bireyin adaptasyon sürecini devreye sokar. Mahremiyet, bu süreçte dahil olur, çünkü insan temaslarını düzenleme mekanizması mahremiyetle geliştirilir (Ünlü, 1998). İnsanların diğer insanlarla ilişkilerinde ortaya çıkan kişisel

mahremiyet, aile içi samimi ilişkilerle ortaya çıkan bireysel mahremiyet, aile- konuk, aile- komşu, iş arkadaşları arasındaki sosyal ilişkilerde ortaya çıkan sosyal mahremiyet ve yabancılar arasındaki, geçici beraberliklerde ortaya çıkan kamusal mahremiyet olarak dört farklı mahremiyet ihtiyacı tanımlanabilir (Gür, 1996).

Mahremiyet, “sıkı birliktelik” veya “yalnızlık” biçimlerinde ortaya çıkar. Mahremiyetin “kalabalıkta kaybolma” görünümü ise “anonimlik”tir (Ünlü, 1998). Kişisel mekan ve mahremiyet kavramları, bu anlamda birbirleriyle ilintilidir. İkisi arasındaki denge, bireyin katılım, istek ve beklenti gibi değişkenlerine bağlıdır.

Birey tarafından izin verilen, etkileşim düzeyine göre kişilerarası ilişkiler ortaya konmaktadır. Bu bağlamda, kişisel mekanın “Yakınlaşma (Proxemics) Kuramı”, bireyler arasındaki etkileşimin düzeyini belirler. Örneğin, açık alanlar kapalı mekanlarla kıyaslandığında, açık alanlarda etkileşim seviyesi daha yüksektir.

Yakınlaşma kuramının ana kaynakları;

- Kişisel duruma,
- İşsel ve toplumsal etkileşimlerle değişebilen kişisel niteliklere bağlıdır (Ünlü, 1998).

Yakınlaşma kuramı, çok yakın bölge, kişisel bölge, sosyal bölge ve kamusal bölge olmak üzere dört farklı şekilde gerçekleşir. Etkileşim ve adaptasyon seviyelerini anlamak amacıyla, çevresel tasarım araştırmalarında önem kazanmaktadır.

2.4 Bölüm Sonucu

Algı ve bilişim, sürekli ve etkileşimli bir ilişki içerisinde ve kavramsal çerçevede duyuşsal ve bilişsel işlevler yaşlanma olgusuyla ele alınmıştır. Bilişsel yetilerin değişimi, yaşlı bireyin yaşam kalitesini belirleyen çeşitli faktörler tarafından etkilenmektedir. Sosyal etkileşim ve uyum (adaptasyon), mekandan edinilen bilginin imgeselleşerek bilişsel haritalara dönüşümüyle sağlanır. Yaşlanma olgusuyla bilişsel fonksiyonların zayıflaması mekan içinde stresörlerin artmasına ve çevresel stres ile mahremiyetin oluşmasına neden olmaktadır.

Yaşlılık ve çevre, çevre- davranış bağlamında ele alınmıştır. Yaşlılık olgusu, algısal ve bilişsel açılarından ele alınarak kavramsal bir bakış açısı verilmeye çalışılmıştır.

Yaşlı bireylerin, yaşlanma olgusuyla beliren uyum ve uyumsuzluk biçimine karşı geliştirdikleri yakınlaşma düzeyleri, insan- çevre etkileşim süreçlerini anlamak için önem kazanmaktadır.

3. YAŞLILIK KURUMLARI VE SOSYAL ETKİLEŞİM

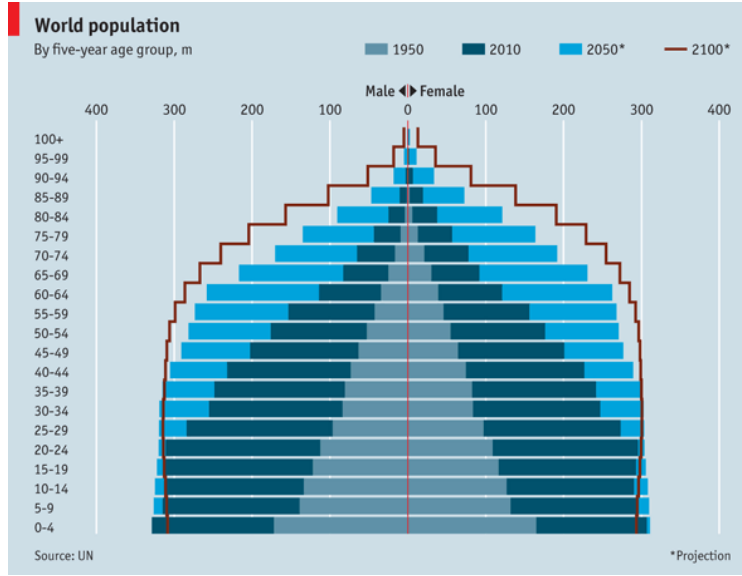
Bu bölümde, dünyada ve Türkiye’de görülen küresel yaşlanma eğilimi ile birlikte geliştirilen yaşlılık kurumları incelenmektedir. Ortalama ömür beklentisinin yükselmesi, yaşlı popülasyonuna sunulan sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi sonucu yaşlı kesime götürülen hizmetlerin çeşitlenmesi amacıyla çeşitli politakaların üretilmesini gerekli kılmaktadır. Dünyada yaşlılık kurumları, tipolojiler, yaşlı birey beklenti ve ihtiyaçlarına göre şekillenen yeni arayışlar tanımlanarak, bu bağlamda çözüm alternatifleri tartışılmaktadır. Diğer bir yandan, Türkiye’de son yıllarda artan yaşlı popülasyonuna rağmen mevcut yaklaşımlar, uygulamalar ve tasarımlar ele alınarak, mimari programlamadaki standartlar gözden geçirilmektedir. Yaşlılık kurumlarının mimari programlamasında yer alan sosyal etkileşim alanları mekansal dizim yöntemine göre değerlendirilmiştir.

3.1 Dünyada Yaşlılık Kurumları- Tipolojiler ve Çözümler

İnsan ömrünün tıbbi, teknolojik, hukuksal, bilimsel, psikolojik, iktisadi ve sosyal alanlardaki yenilik ve gelişmelere endeksli olarak uzamasıyla 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya nüfusunun yaş yapısında dikkat çekici değişiklikler görülmektedir. Nüfusun yaşlanması ve kentleşme, 21. yy’ın şekillenmesinde önemli güçler içeren küresel eğilim olarak ortaya çıkmaktadır (DSÖ, 2007). Kentleşme sonucu doğurganlık düzeyindeki düşüş ve ölüm hızındaki sürekli azalma nüfusun hızla yaşlanmasına yol açmaktadır (Şekil 3.1). Bu düşüşle birlikte tüm yaşlardaki yaşam beklentisinin artması, her yıl yaşlı nüfus grubuna dahil olan insan sayısının fazlalaşması ile sonuçlanmaktadır (DPT, 2007).

Ülkeler ve bölgeler arasında yaşlanma hızının ve süresinin önemli ölçüde değişmesine rağmen önümüzdeki yıllarda yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının artması beklenmektedir. Dünya’da 1900-1990 yılları arasında toplam nüfusun üç kat artmasına rağmen, 65 ve üzeri yaştaki nüfus on kat artmıştır. Bugün ise dünya üzerindeki toplam nüfusun yüzde 10’u 65 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusu

oluştururken, 2050’de bu oranın yüzde 16’nın üzerine çıkması beklenmektedir (Çizelge 3.1).

Şekil 3.1 : Dünya nüfus piramidi 1950- 2100 (Url-1).

Çizelge 3.1 : Avrupa ülkelerindeki 65 yaş ve daha üstü nüfusun toplam nüfus içindeki oranları (Social Trends no:33, 2003).

Ülkeler	Oranlar			
	1970	1981	1991	2001
İtalya	11	13	15	18
Yunanistan	11	13	14	18
İsveç	14	16	18	17
Belçika	13	14	15	17
İspanya	10	11	14	17
Almanya	14	16	15	17
Portekiz	10	11	14	16
Fransa	13	14	14	16
İngiltere	13	15	16	16
Avusturya	14	15	15	16
Finlandiya	9	12	14	15
Danimarka	12	15	16	15
Lüksemburg	13	14	13	14
Hollanda	10	12	13	14
İrlanda	11	11	11	11
Avrupa Ortalaması	12	14	15	17

Modernizm, demografik olarak yaşlanan bir dünyaya dönüştürürken, sanayi toplumunun temelini oluşturan işgücünün yaşlanma sürecinde kaybedilmesi yaşlı bireyi dışlanmakla baş başa bırakmaktadır. Modernite ile ortaya çıkan teknoloji, kentleşme, çalışma, boş zaman ve emeklilik kavramları yaşlılık sürecinde “yaşlı

birey” ve “aile” bakımından geriye dönülemez yeni bir oluşumu, kurumsal yaşlanmayı, zorunlu kılmaktadır (Oktik, 2004).

Yaşlılık sorunları 1950’li yıllardan itibaren hükümetler tarafından fark edilerek, bu konudaki araştırmalar doğrultusunda birçok servis ve programlar sağlanmıştır. Başlangıçta yalnızca yaşlı sorunları, sosyal ilişkileri, yaşlı ihtiyaç ve gereksinimleri konusunda çeşitli araştırma ve çalışmalar yapılırken, 1960’ların ortalarından itibaren izlenen politika, farklı durumlarda bulunan, değişik gereksinimleri olan yaşlıları toplum içerisinde tutma çabalarına dönüştü. Yaşlanma olgusuna karşı interdisipliner yaklaşımın benimsenmesiyle de gerontoloji konusunda yapılan çalışmalar ışığında yaşlılara yönelik hizmetler yeniden ele alınmıştır (Oktik, 2004). Özellikle Avrupa’da yaşlılık kurumları, yaşlanma olgusunun daha erken kavranmasıyla çeşitlenmektedir. Fiziksel, sosyal, sağlık gereksinimleri bakımından farklılaşan, yaşlı bireylerin beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek, mevcut yaşam kalitesini sürdürebilmesini sağlayacak farklı özellikleri olan, konut ile geriatri hastanesi arasında değişen bir dizi barınma ve bakım olanakları sağlanmaktadır.

Goffman, yeme, içme, uyuma gibi bütün yaşamsal faaliyetlerin tek çatı altında sürdürüldüğü kurumlara “total kurumlar” adını vermektedir (Goffman, 1984). Bauman yeni bir açılım getirerek bu kurumların “zoraki cemiyetler” olduğunu ve buradaki bireylerin yaşamlarının, örgütsel kurallara dayalı olarak “kontrol edildiğini” belirtir (Bauman, 1998). Kurumsal hizmete alternatif olarak günümüzde, gelişmiş ülkelerde yaşlı bireyin barınma ihtiyacının karşılanmasında yaşlı bireye yaşadığı çevrede hizmet verme anlayışı benimsenmektedir.

Gelişmiş ülkelerde, ulusal hükümetlerin izlediği araştırma ve politikalar çerçevesinde, yaşlı toplumun barınma ihtiyacına cevap verebilecek çeşitli alternatifli imkanlar ve hizmetler sağlanmıştır. Bu hizmetlerin, “konut” tipolojisini yitirmeden, kendi içerisinde dönüştürülerek farklı tanımlamalarla çeşitlendiği görülmektedir.

ABD’de yaşlı bireyleri toplumdan izole etmeden, farklı yaşam biçimini destekleyen çevreler oluşturulmaktadır:

- “Day centers” (Türkiye’deki kreşlere benzeyen, yaşlı gündüz bakım merkezi)
- “retirement communities” (emekli dernek ve toplulukları)

- “life center” (yaşlı insanların toplumdan ve diğer yaş grubundaki insanlardan yalıtılmadan, onlarla beraber yaşadıkları, masrafları, ev işlerini v.b. bölüşükleri yaşam merkezleri)
- “community services” (evlere yemek servisi, ulaşım, kültürel hizmetler gibi).

ABD kategorileri incelendiğinde; (Güngör, 2002)

- Bağımsız emeklilik evleri (Independent retirement housing)
- Toplu evler (Congregate housing)
- Kişisel bakım evleri (Personal care housing)
- Özel bakım evleri (Skilled nursing homes)
- Yaşam boyu bakım topluluğu (Life care community) gibi imkanların mevcut olduğu görülmektedir.

ABD’de yaşlılara yönelik çeşitli programlar da üretilmektedir. Bu programlardan üçü aşağıda yer almaktadır (Biçer, 2002):

- Koruyucu büyükanne ve büyükbabalık programı
- Yaşlıya arkadaşlık programı (Senior Companion)
- Emekli ve Yaşlılara Gönüllü hizmetler programı (Retired Senior Voluntary Program).

İngiltere’de ev bakım hizmetlerinin yaygın olmasının yanı sıra kurum bakımı, bizzat yerel hükümet yani belediyeler tarafından karşılanmaktadır (Ek, 2007). Bunun dışında, kurumsal bakım ve sosyal refah hizmetleri çerçevesinde yaşlıların ev dışında yardım alabilecekleri yerler olan gündüz bakım evleri veya gündüz hastaneleri, basit tıbbi bakım, ilaç yardımı ve fizyoterapi hizmeti vermektedirler (Kural, 2001). Yaşlı bireylerin tek ya da iki kişi olarak kaldıkları korumalı ev ve daireler bulunmakta, huzurevleri alternatif olarak tercih edilmektedir.

Almanya’da yaşlı bireye sunulan imkanlar, yerel ve ulusal hükümet tarafından desteklenmekte ve çeşitlilik göstermektedir.

- Yaşlı konutları
- Yaşlı yurtları

- ✓ Yaşlılar pansiyonu
- ✓ Yaşlılar yurdu
- ✓ Yaşlılar için bakım yurdu
- Sıcak yemek ve ev ziyareti
- Huzurevleri ve yaşlı bakımevleri
- Geriatrik hizmetler
 - ✓ Geriatrik hastaneleri
 - ✓ Psiko-geriatrik hastaneleri
 - ✓ Gündüzlü geriatri klinikleri
 - ✓ Gündüzlü psiko-geriatri klinikleri
- Yaşlılar için iletişim merkezleri
- Kısa dönemli bakım evleri
- Mobil yardım hizmetleri (Sevil, 2005).

Danimarka'nın devlet politikası, yaşlıları bir kuruma yerleştirerek bakımlarını sağlamak yerine, yaşlı kişiye yaşadığı sosyal çevrede toplumsal hizmet sunmak olmuştur (Ek, 2007). Bu sebeple 1980'den sonra bakım evleri inşa edilmesine izin verilmemiştir (Kural, 2001).

Hollanda ise, Avrupa ülkeleri arasında kurum bakımının en yaygın olduğu ülkedir (Nijkamp ve Pacolet, 1991).

- Yaşlılar evi
- Bakım evleri
- Servisli daireler
- Huzurevleri
- Geriatri hastaneleri
- Psiko-geriatri hastaneleri olarak sıralanabilir.

İrlanda'da yaşlı bireyler için sunulan hizmetler çok gelişmiş ve farklılaşmıştır. Yaşlılara sunulan değişik hizmet modelleri şunlardır (Sevil, 2005):

- Gündüz hastanesi (Day Hospital) ve gündüz merkezi (Day Centre)
- Geriatri hastanesi ve servisleri
- Uzun süreli hastaneler (Long Stay Hospital)

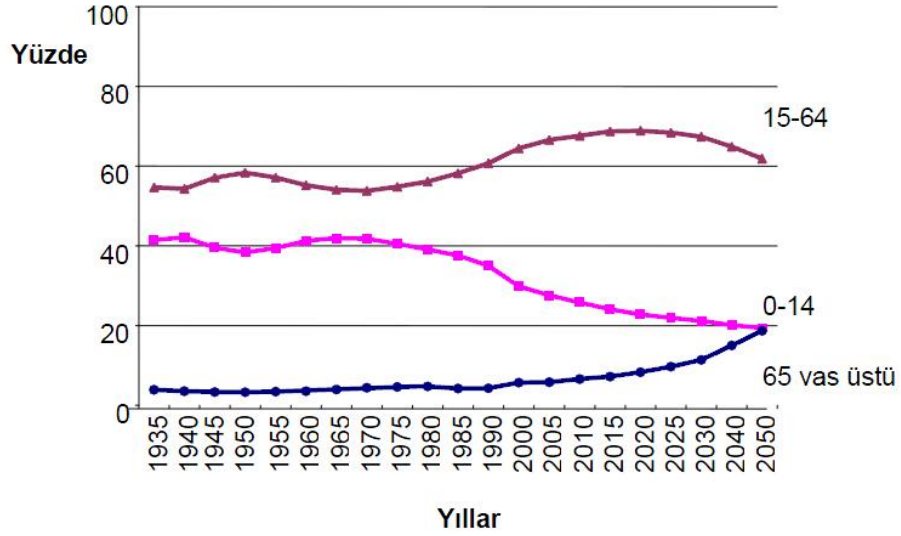
- Aile hekimliği ile yaşlılara yardım
- Yaşlı hastalara evde bakım
- Yaşlılar kulübü
- Yaşlı sığınma evleri (Sheltered House)
- Mobil yemek hizmeti (Meals on Wheels)
- Yaşlı konutları
- “Alarm” sistemli yaşlı hizmeti.

Gelişmiş ölkelerde, yaşlılar arasında kişisel tercihlerine bağlı olarak yalnız yaşama oranı son zamanlarda artmaktadır. Avustralya, ABD, Batı Avrupa ve bütün endüstrileşmiş ölkelerde yaşlı bireylerin ailesinden ayrı olarak, yalnız yaşama eğilimleri açık bir şekilde görölmektedir. İngiltere’de yaşlı erkeklerin üçte biri tek başına yaşarken, Avustralya’da 65 yaş üzerindeki erkeklerin % 13’ü, kadınların %29’u yalnız yaşamaktadır (Terakye ve Güner, 1992). ABD’de yaşlı bakımının yaklaşık yüzde 90’ı kendi evinde informal olarak yapılmaktadır (Ek, 2007). AARP’nin yapmış olduğu çalışmada, yaşlı Amerikan vatandaşının yüzde 86’sının geriye kalan yaşamlarını evde geçirmeyi planladıklarını ortaya koymaktadır.

3.2 Türkiye’de Yaşlılık Kurumları/ Problemler

Dünyada olduğu gibi Türkiye de hızla yaşlanmaktadır. Ölkemizde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının 20. yüzyılın sonuna kadar yüzde 5’in altında yer aldığı görölmektedir (TÜİK). Mevcut demografik eğilimlerin devam edeceği varsayımından hareketle yapılan hesaplamalar, 21. yüzyılın tüm dünyadaki beklentilere paralel olarak Türkiye’de de yaşlı yüzyılı olacağına işaret etmektedir. 2000-2050 arasında yaş gruplarının toplam nüfus içerisinde yüzdesel değişimi incelendiğinde, yaşlı nüfusun diğer yaş gruplarına nazaran belirgin bir artış gösterdiği görölmektedir (Çizelge 3.2). 2050 yılında Türkiye nüfusunda 16 milyon civarında yaşlının bulunacağı öngörülmektedir (TÜİK). Yaşlı nüfusun dramatik olarak arttığı belirtilmektedir.

Çizelge 3.2 : Yaş gruplarının yüzdesel dağılımları, Türkiye (DPT, 2007).

Sanayileşme süreci ile geleneksel geniş aile yapısının bozulması, kültürel değerlerdeki hızlı çöküş, kentleşme, konut tipolojilerinde görülen değişimler, bayanların çalışma hayatında daha fazla yer bulması, yaşlı bireyin toplumda birtakım olumsuzluklarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de herhangi bir zorlama olmaması halinde, yaşlı bireyin barınma hizmeti tercihi genellikle aile yönünde olmaktadır. Ev ortamına kıyasla, bakım evlerinde uygun bakım ve gözetimin mümkün olmasına rağmen, bakım evleri Türk geleneklerine aykırı durmaktadır (Ergenoğlu ve Polatoğlu, 2010). Geleneksel aile içinde saygın bir yeri ve otoritesi olan yaşlı birey için istenmeme duygusu ve mekan değiştirme kolay kabul edilebilir bir durum değildir. Yaşlı bireyin bildiği, hakim olduğu ve güvende hissettiği ev ortamını seçmesi, aile üyelerinin de kurum bakımını en son çare olarak tercih etmeleri, Türkiye’de evde bakım için mobil hizmetlerin tedarik edilememesi, bakımın direk olarak aile üyelerine yüklenmesine sebep olduğu bilinmektedir (Cimete, 1998). Ancak yaşlının herhangi bir akrabasının olmaması veya maddi gücünün yeterli bulunmaması, yaşlı bireyi hükümet tarafından sağlanan kurumsal hizmet ve servislere yönlendirmektedir (Ergenoğlu ve Polatoğlu, 2010).

Avrupa ve Amerika hükümetleri tarafından yaşlı bireylere sunulan hizmetler farklılaşırken, Türkiye’de barınma tipolojileri henüz çeşitlenmemiştir. Mevcut ve yaygın kullanılan tipoloji, huzurevi modelidir (Alkan, 2008) ve bu kurumlar yaşlıların tüm sorun ve beklentilerinin bir cevabı olarak görülmektedir. Türkiye’de

huzurevleri, şefkatevi, yaşlı bakımevleri gibi farklı isimlerle de olsa aynı mekansal kurgu ile barınma, beslenme ve sağlık hizmetlerini yaşlılara sunmaktadır (Kural, 2001). Halbuki, yaşlıların sorunları ve gereksinimleri ile bunlara ilişkin gösterilen yaklaşım, çok daha kapsamlı ele alınmalıdır.

Huzurevleri, yaşlı bireyin barınma sorununa yönelik geliştirilen, buna rağmen yaşlı bireyin çevre denetimini görelili olarak yitirdiği, farklı kültürlerle ve özelliklere sahip insanlarla birlikte yaşamak zorunda olduğu yeni bir ortamdır. Bu ortam, barınmayla birlikte sağlık, psiko-sosyal destek, beslenme, temizlik, boş zamanlarını değerlendirme, sosyal faaliyetler ve diğer sosyal hizmetleri de sunmaktadır. Çoğu yaşlı bireyin büyük şehirlerdeki huzurevlerini tercih etmelerinde; yakın çevre ve toplumdan soyutlanmama, sağlık hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanma, sosyal ve aktüel ihtiyaçları karşılama gibi etkenler rol oynamaktadır.

Günümüzde yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini arttırmak amacıyla yapılan bir dizi çalışmaya rağmen, sunulan hizmetler yetersiz ve sınırlıdır. Bu bağlamda yaşlı bireylerin ihtiyaç ve beklentilerinin tam olarak anlaşılamadığı görülmektedir. Toplumsal anlamda yaşlı kişilerin bir arada bulunarak, benzer sorunları paylaşan kişiler olarak birbirlerine destek olmaları olumlu bir özellik olarak değerlendirilirken; yaşlıların toplumdan ve diğer yaş grubundaki insanlardan soyutlanması, tek bir mekan içinde, kendi içlerine kapalı biçimde yaşamaya itilmeleri, huzurevlerinin yaşlıların sadece barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayarak onlara ölüm öncesi bir barınak sunmaktan öteye gidememesi, eleştiri konusu olabilmektedir (Kızılışık, 2001).

Türkiye’de yaşlılar için tasarlanmış mekan örnekleri ve tipolojileri sınırlıdır. Mevcut kullanımda olan huzurevlerinin farklı işlevli yapıların dönüştürülmesiyle uyarlanması veya varolan standart proje üzerinden uygulanan tasarımlar olması nedeniyle temsil niteliğinde projelerin sayısı oldukça azdır. Ayrıca, yaşlı bireylerin yaşam koşullarını ve sağlanan hizmetleri sorgulayarak iyileştirmek amacıyla, mimari yarışmalar kanalıyla edinilen projeler, çeşitli nedenlerden ötürü uygulama aşamasına geçememiş ve hedefine ulaşamamıştır.

3.2.1 Türkiye’de yaşlılık kurumlarının tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu

Yaşlılara verilen hizmetler incelendiğinde, yardım biçimlerinin toplumların toplumsal ve kültürel yapılarına, inançlarına göre kalıplaştığı görülmektedir. Türkiye’de toplumsal yapının, ata bireye her zaman saygı duyması ve koruması üzerine odaklandığı görülmektedir. İslamiyet öncesi Tanrı adına yoksullara yardım etme, çıplakları giydirme, açları doyurma inancına, İslamiyet’in kabulünden sonra da rastlanmaktadır.

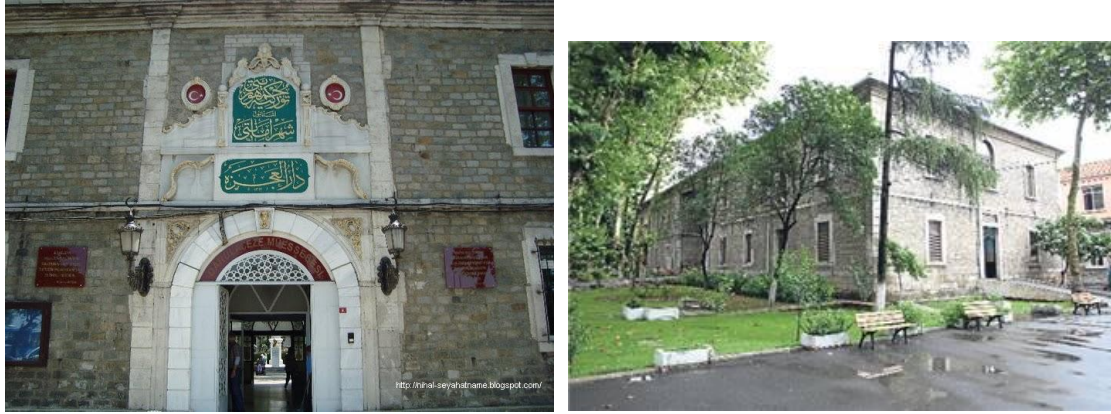
Yaşlıların korunması amacıyla hizmet vermeye başlayan ilk kurum Selçuklular döneminde 11. yüzyılda Darülrha (huzurevi) adıyla kurulmuştur. Tesis, darülaceze ve dullar için barınma birimleri olarak yaşlı ve bayanlara hizmet vermiştir (Alkan, 2008).

Osmanlılar döneminde imarethaneler, aşevleri ve tekkelerin, muhtaç yaşlılara hizmet verdikleri görülmektedir. Kurulan darül-rehalar, yapılan vakfiyeler ve hastaneler günümüzde yaşlı bakımı ile ilgili hizmetleri yerine getirmekteydiler (Oktik, 2004). Osmanlılar döneminde sosyal hizmetler, 19. yüzyıla kadar vakıf kuruluşlarınca; o zamandan sonra ise kamu kuruluşları ve hayır kurumları tarafından verilmektedir. Darülaceze Osmanlılar döneminde kurulup günümüze kadar yaşayan kurumlardır.

Ülkemizde yaşlılık kurumlarının tarihsel gelişimine bakıldığında, Darülaceze tasarım modeli bakımından önemli bir altlık sunmaktadır. Darülaceze sakat ve yoksul erkek, kadın ve kimsesiz çocukları korumak için hizmete açılmıştır. Amacı, din ve ırk ayrımı gözetmeden, düşkünleri barındırmak, ümitsizlikten kurtarmak ve rahat bir yaşam sağlamaktır (Oktik, 2004).

Darülaceze, bir kampüs şeklinde inşa edilmiştir ve içerisinde farklı gruplardan sahipsiz, kimsesiz ve acezelerin yer aldığı siteleri barındırmaktadır (Şekil 3.2). Yaşlıların hastalık ve sağlık durumlarına göre sınıflandırma yapılarak, kendilerine uygun sitelerde yaşamlarını sürdürmeleri amaçlanmaktadır. Darülaceze Müessese Müdürlüğü yerleşim yeri 3 hektar 419 m² sahalı olup, müdüriyet binası, çocuk yuvası, personel çocuk kreşi, 7 adet aceze sitesi, poliklinik binası, fırın, iş ocakları, rehabilitasyon, soğuk hava depoları, çamaşırhane ve mutfak içermektedir. Amacına

uygun olarak, bahçesinde büyük dinlerin ibadethanelerinden olan cami, kilise ve havra da bulunmaktadır (Alkan, 2008).

Şekil 3.2 : Darülaceze (Url-2).

Türkiye’de değişik illerde aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünler evi ve huzurevi gibi farklı tanımlar altında yatılı yaşlı kuruluşlarının açılması, 1930 tarihinde ilk defa kamu kuruluşu olan belediyelere, bakıma muhtaç yaşlıların korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğü verilmesi ile gerçekleşmiştir.

Türkiye’de yaşlılara yönelik örgütlü sosyal hizmetler yoğunluklu olarak kamu tarafından verilmektedir. Sosyal yoksunluk veya ekonomik yoksulluk içinde bulunan yaşlıların yaşam standartlarını koruma ve yükseltmeyi ilke edinen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), kurumsal bakım hizmetlerini planlama, düzenleme, izleme, koordine etme ve denetleme süreçleriyle 3 yönetmelik çerçevesinde yürütmektedir;

- Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği (03.09.1977 tarihli yönetmelik)

Çizelge 3.3 : Ülkemizdeki özel huzurevlerine ait sayı ve kapasite (Dönümcü, 2003).

Huzurevi	Huzurevi Sayısı	Kapasite
Dernek ve Vakıflara Ait	24	1834
Azınlıklara Ait	7	979
Özel (Gerçek Kişiler)	55	1602
Toplam	88	4415

- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı Huzurevleri (05.04.1987 tarihli yönetmelik),

Çizelge 3.4 : Ülkemizdeki kamu kurum ve kuruluşlarına ait huzurevlerinin sayı ve kapasite (Dönümcü, 2003).

Huzurevi	Huzurevi Sayısı	Kapasite
Diğer Bakanlıklara Bağlı	7	2691
Belediyelere Ait	22	2124
Toplam	29	

- SHÇEK Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (Url-3).

Çizelge 3.5 : SHÇEK yaşlı kuruluşları (Dönümcü, 2003).

Hizmet Türü	Sayı	Toplam Kapasite	Normal Bakım	Özel Bakım
Huzurevi	20	1061	1061	10
Özel Bakım Bölümü Huzurevi	26	2471	2063	408
Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	14	2836	1473	1363
Huzurevi ve Rehabilitasyon Merkezi	4	176	117	59
Toplam	64	6544	4704	1840

Bu kurumlara artan talepler, genellikle büyük illerde bulunan huzurevlerine olmakta, kapasite sıkıntısı nedeniyle bu kurumlara yerleşmeyi bekleyen yaşlı birey sayısının oldukça fazla olduğu belirtilmektedir. Oluşan talebi karşılamayacak duruma gelen kurumlar, mevcut imkanları sınırlı hale getirerek, yaşlı bireyin ihtiyaç duyduğu fiziki çevreyi kişiye sunamamaktadır.

SHÇEK tarafından sunulan hizmetin dışında, diğer ülkelerde olduğu gibi yaşlılara yönelik olanaklar henüz tam olarak benimsenmemiştir. Ülkemizde bu konudaki çalışmalar;

- Yaşlılara gündüzlü bakım hizmeti,
- Özel huzurevlerinde gündüzlü bakım hizmeti,
- Yaşlı hizmet merkezlerinde gündüzlü bakım hizmeti şeklinde sıralanabilir (Url-3).

Bu bağlamda, Türkiye’de yaşlılık kurumlarının geliştirdiği model ve sundukları hizmet bakımından sıkıntı yaşanmaktadır. Sonuç olarak Türkiye’de yaşlılık kurumlarında görülen problemler şu şekilde özetlenebilir:

- Türkiye’de yaşlı nüfusun yapısı ve hizmet gereksinimleri bilinmemektedir.
- Herhangi bir bağımlılığı olmayan yaşlı bireyin kapasitesini arttıracak evde bakım programlarının Türkiye’de olmaması büyük eksikliklerdir.
- Yaşlıların temel sağlık hizmetlerinden yararlanması, acil tedavi ve rehabilitasyon, kronik hastalıklar nedeniyle çok yönlü hizmetin verilmesi, devamlılığının sağlanması söz konusudur.
- Yaşlı bireylerin hayattan kopmadan yaşamlarını sürdürebilmelerine katkı sağlayacak fiziksel ve sosyal çevre, yeterli düzeyde değildir (Alkan, 2008).

3.2.2 Türkiye’de yaşlılık kurumlarına ait örnekler

Sosyal yapının değişmesiyle kaçınılmaz hale gelen huzurevleri, otel ve hastane tipolojilerinden geliştirilerek yeniden yorumlanmıştır ve tip “huzurevleri” Türkiye açısından önem taşımaktadır. Huzurevleri fonksiyon ve karakter açısından otel ve hastanelerden ayrılmaktadır. Buna yönelik;

- Özel alanlarda ev atmosferinin sağlanması,
- Diğer bireylerle sosyal ilişki kurma olanağı veren oturma kısımları ile sosyal ilişkiyi sağlamak,
- Yaratılan geniş boşluklar ile yurt binası karakterinden kurtulmak, huzurevi kurgusu için önemli kriterlerdir (Alkan, 2008).

a) Akseki Ormanalı Abdullah Nerime Turan Huzurevi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin Kartal Yakacık’ta kullanımında olan huzurevi, 2011 senesinde tadilatın geçirilerek “Sanatçı Yaşam Evi” olarak hizmet vermeye hazır hale getirilmiştir. Yaşam evi 3200 m²’si kapalı, 3800 m²’si açık olmak üzere toplam 7000 m²’lik bir alanda hizmet vermektedir. Mevcut huzurevinde, mekan içinde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Akseki Ormanalı Abdullah Nerime Turan Huzurevi (Url-4).

Üç kattan oluşan merkezde, tek ve iki kişilik toplam 44 oda mevcuttur (Şekil 3.5). 60 sanatçıya hizmet verilmesi planlanan Sanatçı Yaşam Evi'nde; kütüphane, TV salonu, hobi salonu, çok amaçlı salon, 5 adet dinlenme salonu (balkonlu ve manzaralı), 5 adet yemekhane, revir bulunmaktadır (Şekil 3.4). Yürüyüş parkuru ve hobi bahçeleri de bulunan merkezde bahçe oturma alanları bulunmaktadır. Hobi bahçelerinde organik tarım yapılması sağlanacaktır.

Şekil 3.4 : Dinlenme alanları (Url-4).

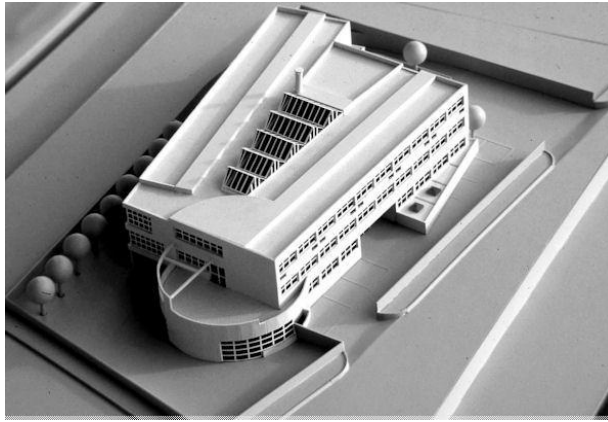

Şekil 3.5 : Odalar (Url-4).

b) Galatasaraylılar huzurevi çağrılı yarışma projesi

Florya- İstanbul’da 3600 m²’lik arazi üzerinde Limited Mimarlık (Haydar Karabey) tarafından hazırlanan proje ödüllendirilmiştir. Huzurevini, bir “ev” gibi tasarlamaktansa, konuklarının okul geçmişlerindeki günleri aratmayacak bir toplanma, buluşma, kültür ve eğlence mekanı gibi kurgulamak amaçlanmıştır. Çözüm şemasına göre, iki kanatta ve her katta toplanan yaşama birimleri, açılı olarak ortak buluşma mekanlarının yoğunlaştığı dairesel bir mafsala doğru geliyor (Şekil 3.6). Öneri, düzgün duvar, teras, ışıklık, sera ve içeriye alınmış doğa, hareketli, saydam iç mekan gibi mimari öğeleri öne çıkaran ve simgeselleştiren bir tasarımıdır. (Url- 5).

Yüklü bir ihtiyaç programını, dar bir arazi üzerinde çözümleyebilmek amacıyla hem iki yatak bloğu arasında oluşan açının içi, hem teraslı dairesel kitle, hem de zemin kat birçok noktadan dışa doğru, genişliğine açılıyor. Sağlık hizmeti veren birimler dış kullanıma da açık, yarı zemin, yarı zemin altı kotlarda ve genel yaşama alanının ters tarafında yoğunlaşma şeklinde gelişiyor.

Şekil 3.6 : Galatasaraylılar Huzurevi (Url-5).

3.3 Yaşlılık Kurumları ve Tasarım

Yaşlılar için tasarlanmış yapılarda, en kritik yaklaşım, yaşlının “kendi evinde” olma hissini vermek; fizyolojik, psikolojik ve sosyo- ekonomik gereksinimlerinin karşılandığı sağlıklı bir çevre oluşturmaktır.

Yaşlı bireyin yaşadığı çevrede, bina- kullanıcı memnuniyetini belirleyebilmek amacıyla yürütülen sistematik bir çalışmada, çeşitli gereksinimler tespit edilmiştir;

- Fiziksel Konfor
Isıtma, rutubet, havalandırma;
Aydınlatma ve gürültü;
- Güvenlik
Mekan içerisindeki tehlikeler;
Çevreleyen riskler;
- Yakınlık ve Ulaşılabilirlik
Yapı içerisinde mekan düzenlemeleri;
Komşu yapılarla mekan düzenlemeleri;
Arzu edilen servislere erişim;
- Mahremiyet ve Etkileşim
Oda ile;
Bina ile;
Yapı ile;
Toplum/ çevre ile;
- Tercih ve Memnuniyet
Bir dizi aktivitenin sağlanması;
Bir dizi etkileşimin sağlanması;
- Kişiselleştirme ve Kontrol
Kişisel yaşam alanı;
Güvenlik bakımından kontrol;
- Yapı türü ve Tercih
“Ev” imajının benimsenmesi (“ev gibi”, “samimi”, “sıcak”, “geniş”);
Düşük yoğunluk’tur.

Mimari programlamada mekan kurgusunun yaşlı kullanıcı gereksinimlerine göre dönüştürülmesi sonucu, yaşlılık kurumlarında farklı yaklaşımlar göze çarpmaktadır. Türkiye’de yaşlılık kurumlarında geçerli olan tasarım kriterleri, “Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği” kapsamında standartlaştırılmıştır (Url- 6). Mimari program, kurgu, kullanıcı beklentileri, davranış kalıpları bağlamında tipolojiler incelenip, mimari programdaki tasarım kriterleri tanımlanmaktadır:

1) *Yer Seçim Kriteri*

Yer seçimi yapılırken dikkat edilmesi gereken en hassas nokta, yaşlı bireylerin daha önce sahip olduğu yaşamlarından kopmalarına engel olacak bir çevrenin bulunmasıdır. Çeşitli nedenlerle kent dışının tercih edilmesi, yaşlının hem toplum hem de aile üyeleri ile ilişkisini zedeleyecektir. Toplumsal izolasyonun getirdiği memnuniyetsizlik kaçınılmaz olacaktır (Türel, 1996).

Tercih edilen alanların, şehir merkezine yakın olması istenmektedir. Park, kütüphane, sinema, alışveriş merkezi, okul gibi toplumsal servislere ve ulaşım olanaklarına kolay erişilebilir olması, dış çevreyle bağlantılı olması açısından önem taşımaktadır.

Kentin gelişimiyle ortaya çıkan kayıp alanlar, çok amaçlı yüksek katlı yapıların bir bölümü, katlı kavşakların ayağı veya ortaya çıkardığı artık mekanlar, kentin canlılığını yitirmiş eski merkezleri, geleneksel doku içerisinde restore edilmiş binalar, kent ölçeğindeki parkların girişleri, geniş araziye sahip resmi kurumların bahçeleri huzurevleri ve yaşlı bakımevleri için kullanıma açılabilir (Alkan, 2008). Böylelikle, hem alanın güvenliği ve gece yaşatılması, kayıp alanların değerlendirilmesi, hem de yaşlıların gün boyu canlı ve hareketli bir manzaraya sahip mekanları daha fazla tercih etmesi konusunda avantaj sağlamaktadır. Kent merkezine uzak ise, ulaşım ağının geniş olduğu yerde, toplu konut alanlarıyla birlikte yer alabilir.

Yerleşim yerinin topografik eğimi, yaşlıların fiziksel rahatsızlıkları nedeniyle önemli olduğu için, rampayı ve merdivenleri en aza indirecek kadar düz olmalıdır (Akday, 1998).

2) *Yapı Türü Seçim Kriteri*

Yönetmelikte belirtilen “kuruluşun bölüm ve birimlerinin ev ve aile ortamı anlayışı içerisinde düzenlenmesi” kriteri, yaşlının kendini evinde hissedebilmesini önemsemektedir. Yapıların, zorunluluk yoksa az katlı olması, geniş toplanma alanlarına sahip olması yaşlı birey bakımından önemlidir (Pakdil, 1992).

3) *Çevresel öğeler tasarım kriteri*

İyi kurgulanmış bahçe veya avlu, yoğun etkileşimsel alanlar olarak sosyalleşmelerine katkıda bulunmakta, psikolojik olarak olumlu yönde etkilemektedir (Özkan, 1997).

Yönetmelikte geçen “ihata duvarıyla çevrili bahçe”nin, çeşitli mekansal deneyimlerin kazanılması amacıyla çıkıp dolaşabilecekleri, spor ve rehabilitasyon amaçlı kullanabilecekleri nitelikte düzenlenmesi beklenmektedir.

Rekreasyon alanları, kolay ulaşılabilir olmalı ve iyi aydınlatılmalıdır. Açık yeşil alanlar ile ana bina ya da üzeri kapalı bir mekan arasında maksimum 60 m. mesafe olmalıdır. Dış rekreasyon alanlarının kış ve sonbaharda, mümkün olduğunca güneş görmesi istenir. Böylece, kar ve buz birikimi engellenmiş olur. Buna rağmen, yazın gölgenin sağlanması beklenmektedir.

Yaşlıların bahçe içerisinde rahatlıkla dolaşabilmeleri için, uygun malzeme tercih edilmeli ve çevresel düzenlemeye özen gösterilmelidir. Peyzaj tasarımında çeşitli ünitelerin mekan içerisine yerleştirilmesi, yaşlı bireylerin aktivitelere katılımlarını arttırmaktadır;

- Dinlenme amaçlı üniteler, oturma grupları
 - Gölge elemanları
 - Açık çim alanlar
- Görsel etki yaratacak üniteler
 - Su gösterileri
 - Evcil hayvanlar
 - Dış mekan mobilya tipleri ve renkleri
 - Bitkilendirme
- Pasif rekreasyon amaçlı üniteler
 - Ziyaretçi kabul yerleri
 - Piknik üniteleri
 - Kır kahvesi
 - Müzik
- Tedavi amaçlı üniteler
 - Fizik tedavi üniteleri ve beden eğitimi için ayrılan açık alan
 - Acil yardım (Hemşire) odası
- Spor üniteleri
- Boş vakitleri değerlendirme amaçlı üniteler
- Sosyal amaçlı üniteler

- Fiziksel gereksinim giderici üniteler, olmak üzere çeşitlenebilir (Bozar, 2003).

Yaşlıların yeşille ilişkileri üzerine yapılan araştırmalarda, aynı kalan ağaçlar yerine psikolojik gelişimleri açısından ilgi ve uğraşı edinmeleri amacıyla süs ağaçlarını benimsedikleri belirtilmektedir (Danışoğlu, 1996).

Yaşlılar durağan bir görüntüye bakmaktansa, görüş alanında hareketli bir ortamın olmasını tercih ederler. Bu nedenle kentsel alanlarda sıkışık trafik güzergahları, yaya yolları, çocuk ve okul bahçeleri, otoparklar yaşlılar için tasarlanan mekanlar için uygun mekanlardır (Alkan, 2008).

4) Yatay ve düşey sirkülasyon alanları tasarım kriteri

Yaşlı bireyin fizyolojik ve psikolojik gereksinimleri göz önünde bulundurularak koridorlar, merdivenler, rampalar ve asansörlerin yaşlı bireylerin rahatça kullanabileceği nitelikte olmalıdır.

Mekanlar arası bağlantı ve geçiş imkanı veren, yatay sirkülasyon elemanlarından olan koridorlar, yaşlıların geçişleri esnasında yorulmamaları ve sıkılmamaları için uzun tutulmamalıdır. Bina içerisinde her birime erişim yaşlı birey için önemlidir. Kolay erişilebilirlik bakımından binanın düşey sirkülasyon alanlarının sınırlı tutulması, mümkün olmaması durumunda yemek salonu gibi servislerin katlar arasında bölüştürülmesinin uygun olduğu belirtilmektedir.

Yaşlanma sürecinde görülen gerileme, mekan algısının zayıflamasıyla karışıklığa neden olmaktadır. Yaşlı bireylerin, mekanları karıştırmamaları için farklı koridorlarda farklı renklerin kullanılması önerilmektedir (Pakdil, 1992).

5) Yatak odaları tasarım kriteri

Bireyin mahremiyetini ve kişisel alanını belirlediği, yönetmelikte de belirtilen “ev” ortamına uygun düşen mekanlardır. Odalar tek kişilik, iki kişilik veya 3-4 kişilik olarak düzenlenmektedir. Bu mekanlar farklı servisleri barındırarak şekillenebilir:

- Yatma
- Yatma- Oturma

- Yatma- Oturma- WC
- Yatma- Oturma- WC- Banyo
- Yatma- Oturma – WC- Mutfak (Pakdil, 1992).

Tek kişilik odaların, mahremiyet gereksinimini sağlamasına ve bireyin mekan içerisinde kontrol duygusuna sahip olmasına rağmen, yalnızlık hissi vermesi bakımından sakıncalı olarak değerlendirilmektedir (Boysan ve Bingöl, 1973). İki kişilik odalar çoğunlukla evliler, kardeşler veya iki anlaşabilen arkadaş tarafından tercih edilmektedir.

Yatak odasının minimalist bir anlayışla döşenmesi önemlidir. Yatak yüksekliği, yaşlı yatak kenarına oturduğunda, ayak tabanları yere tam temas edecek, kalça ve diz açıları 90° olacak şekilde ayarlanmalıdır. Yaşlıların boyuna göre yatağın yüksekliği, 40-80 cm arasında değişir. Tekerlekli sandalye kullananlarda, yatak yüksekliği, tekerlekli sandalyede oturma yüksekliğinden biraz fazla olmalıdır, çünkü yatağın esneme payı vardır. Elektrikli kumandayla hareket ettirilebilen yatağa istenilen pozisyonun verilmesi ve yüksekliğinin ayarlanması yaşlının hayatını çok kolaylaştırır (Alkan, 2008).

Odalarda, yaşlı bireyin dış çevreyle etkileşiminin azalmaması amacıyla, görüş alanının açık ve net olması beklenmektedir. Bu kapsamda yapılan araştırmalarda, yaşlıların yatak odalarıyla dış mekanlar arasında bağlantı kuran balkonları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

6) *Islak hacimler tasarım kriteri*

Bireysel veya toplu kullanıma uygun ıslak hacimler, mekan kurgusuyla şekillenir.

7) *Sosyal etkileşim alanları tasarım kriteri*

Sosyal aktivite alanları, yaşlı bireylerin birlikte vakit geçirdikleri, yemek yedikleri, çeşitli aktivitelerde bulundukları, ziyaretçileriyle buluştukları, tasarımcısı tarafından sınırları çizilmiş veya spontane oluşan mekanlardır. Oturma alanları, dinlenme köşeleri, restoranlar, kafeler, hobi odaları, spor salonu, çok amaçlı salon mimari programda ortak işlevli servisler olarak yer almaktadır. Olanaklar dahilinde,

yaşlıların müzik, tiyatro, resim, el sanatları gibi çeşitli etkinliklere katılabilecekleri oda ve birimler ile sigara içme odası oluşturulmaktadır (Url-6).

Yemek salonunun, kolay erişilebilirlik bakımından katlara göre bölümlendirilmesi önemlidir, buna rağmen sosyal etkileşim açısından bütün yaşlıların toplanacağı merkezi bir yerde bulunmasına özen gösterilmelidir. “çok katlı kuruluşlarda kat yemek salonları” düzenlenmesi yönetmelikte de belirtilmektedir.

Dinlenme salonları, yaşlı bireylerin grup halinde oturmalarına, çeşitli aktivitelerde bulunmalarına olanak verir. Dinlenme salonları, her katta bulunur ve bu mekanlardan biri mutlaka yemek salonuyla yakın ilişkili olmalıdır (Boysan ve Bingöl, 1973). Çünkü yaşlı bireyler, yemek öncesi ve sonrası bir araya gelerek sosyal ilişkilerini güçlendirirler. Manzaraya, binanın girişine, ana sirkülasyon alanlarına bakması, bu mekanın kullanım sıklığını arttıracaktır. Antre, merdiven başları gibi ara mekanlarda yaşlıların küçük gruplar halinde sohbet edebilecekleri oturma birim ve köşeleri oluşturulmaktadır (Url-6).

Fiziksel ve sosyal bakımdan gruplara ayrılan yaşlıların, yaşadıkları mekanlardan beklentileri farklılıklar göstermektedir. Ülkelerarası bazı değişiklikler olsa da genel olarak hizmetler kurumsal hizmetler, mobil yardım hizmetleri ve geriatric hizmetler olarak sıralanabilir (Yüksel, 1991). Pakdil’e (1992) göre, sağlanan servisler iki ana başlık altında, “kurumsal yapılarda sağlanan imkanlar” ve “kendi evlerinde yaşayanlara sağlanan imkanlar” olarak sınıflandırılabilir. Carstens’in (1993) tanımlamasına göre, bireyin bağımlılık düzeyine göre de sınıflandırma yapmak mümkündür (Şekil 3.7). Farklı bir açılıma göre, barınma hizmetleri, bakım evleri (nursing homes), korumalı yaşam tesisleri (assisted living facilities) ve huzurevi (retirement homes) olarak ayrılabilir. Sınıflandırma olarak aynı özellikleri içermesine rağmen, tedavi merkezleri karakter bakımından farklılaşmaktadır (Abderrazzaq, 2010).

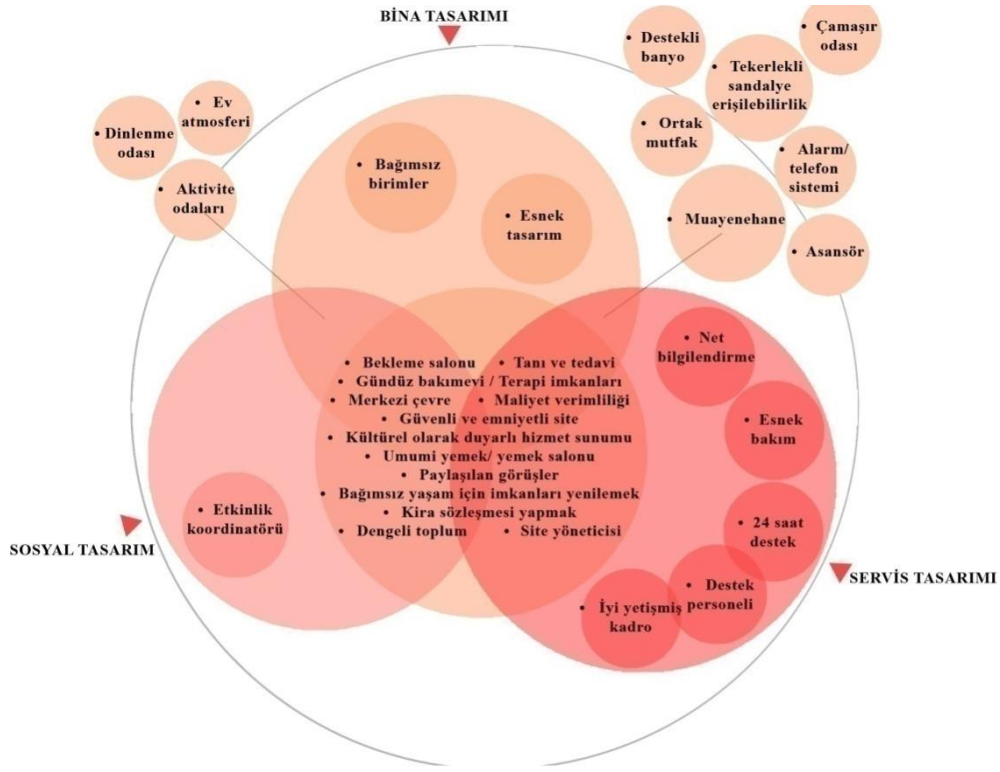
Ev Tipolojisi	Birey Yeterlik Düzeyi	Tanım
Korumalı Yaşam Tesisi (Assisted Living Facilities) Yaşlı Konutları (Apartments for the Elderly) Huzurevleri (Retirement Housing)	Bağımsız	Müstakil birimler Sosyal servisler ve yemek dahil olabilir.
Toplu Bakım Evleri (Congregate Care Apartments)	Kısmi-Bağımsız	Acil servis kadrosu Sosyal servisler dahil olabilir.
Yaşlılar Evi (Homes for the Aged)	Kısmi-Bağımlı	Kişisel yardım hizmetleri ve ev asistanı Hasta bakım personeli dahil olabilir.
Bakım Evleri (Nursing Homes)		Kişisel yardım hizmetleri, ruhsatlı hastabakıcı hizmeti
Tam Donanımlı Bakım Tesisi (24-Hour Skilled Nursing Facility)	Bağımlı	Sağlık hizmetleri, 24 saat lisanslı hemşire, oda hizmeti, sosyal servisler ve fizyö terapi
Geriatrik Hastane (Geriatric Hospital)		Akut tedavi, teşhis ve tanı, tıbbi gözetim, terapi.

Şekil 3.7 : Barınma tipolojileri (Carstens, 1993).

3.3.1 Kurumsal Hizmetler

Yaşlı Konutları;

1980’li yıllarda yaşlıları toplum içerisinde tutma düşüncesiyle yaşlılar için özel olarak tasarlanmış yaşlı konutları ön plana çıkmaktadır. Sağlıklı, bağımsız hareket yetisine sahip, ev hizmetleri (yemek pişirme, temizlik, ütü,...) servislerinden faydalanarak kendi kendine yetebilen, aktif yaşlılar için tasarlanmış yaşlı evleridir. Daha çok bir veya iki odalı, mutfak (mutfak nişi), banyosu, yatma ve oturma birimleri içeren küçük daireler şeklinde tasarlanmış kişisel yaşam alanlarının gruplaştığı konutlardır (Şekil 3.8). Daha ferah görünen mekanlar elde etmek için açık plan tipi tercih edilmektedir (Sürmen, 1998). Birer “ev” karakteri taşırlar. Tek kişilik veya iki kişilik olan yaşlı konutlarında bağımsız yaşamını sürdüren yaşlılar belli bir kira karşılığında burada kalmaktadırlar (Yüksel, 1991).

Şekil 3.8 : Yaşlı konutlarında tasarım bileşenlerinin karşılıklı ilişkisi (Url-7'dan derlenmiştir).

Bağımsız birimler, dinlenme salonu ve destekli banyolar gibi özelleşmiş servisler, bağımsızlık, sosyal etkileşim ve esnek bakımın özünde yatan değerleri desteklemek amacıyla tasarlanmaktadır.

Şekil 3.9 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya (Url-8).

İzole edilmiş yaşlılara sosyal etkileşim imkanı yaratmak amacıyla, yenilikçi bir ev tipolojisiyle şehir içinde genişleyen ailelerin tercih ettikleri apartmanlara, yaşlı

konutları iştirilmiştir (Şekil 3.10). Yaşlı konutları, düşük maliyetli 116 kiralık birimden oluşmaktadır.

Şekil 3.10 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya, zemin kat planı (Url-8).

Her bir birime ait banyo, mutfak, yaşam ve uyuma alanları mevcuttur (Şekil 3.11). İç avlu etrafında birimler şekillenir, yaşama alanlarına mahremiyet sağlanırken, bir açıdan da dışa dönüklük vurgulanır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya, normal kat planı (Url-8).

Şekil 3.12 : Armstrong Senior Housing, Kaliforniya, işlev açılımı (Url-8).

Bulunduğu çevrenin Afrikalı- Amerikalı nüfusunun tarihsel özelliklerini yitirmeden taşıyabilmek amacıyla, tasarım detaylarıyla geleneksel imgeler yerleştirilmiştir. Güvenlik, bilgelik, güç, sevgi, birlik ve umut simgeleyen Ashanti aşiretinin sembolleriyle çevrili bir duvarla avlu sınırları çevrelenmiştir (Şekil 3.13). Yaşlı bireyin adaptasyon gücünü arttırarak, yaşam kalitesini yükseltmek amaçlanmıştır.

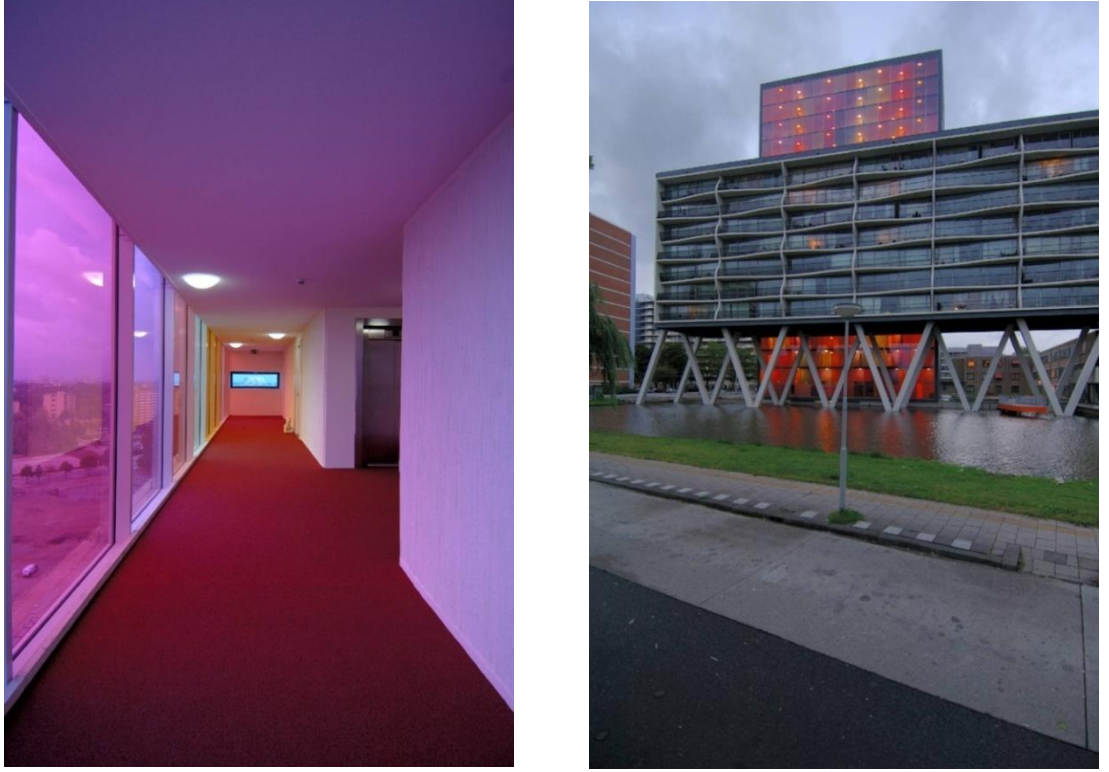

Şekil 3.13 : Armstrong Senior Housing (Url-8).

Korumalı Yaşlı Evleri;

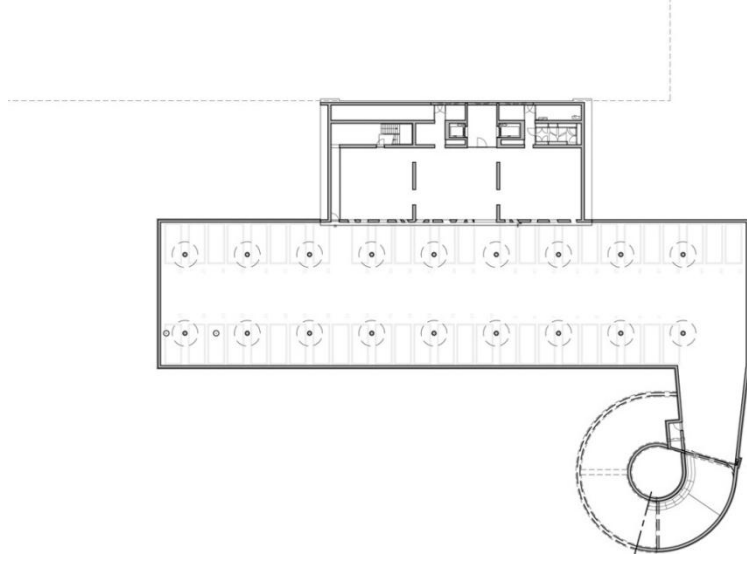
Bir veya iki kişilik hem yatak hem oturma odası olarak kullanılan bir oda, mutfak ve banyodan oluşan bu evlerde yaşlı bireyin müşterek kullandıkları oturma salonları, yemekhane ve sağlık ünitesi bulunmaktadır (Yüksel, 1991). Bu tip kurumların

tasarımları ev karakterinden uzaklaşarak, otel işleyiş biçimiyle hizmet vermektedir (Şekil 3.14).

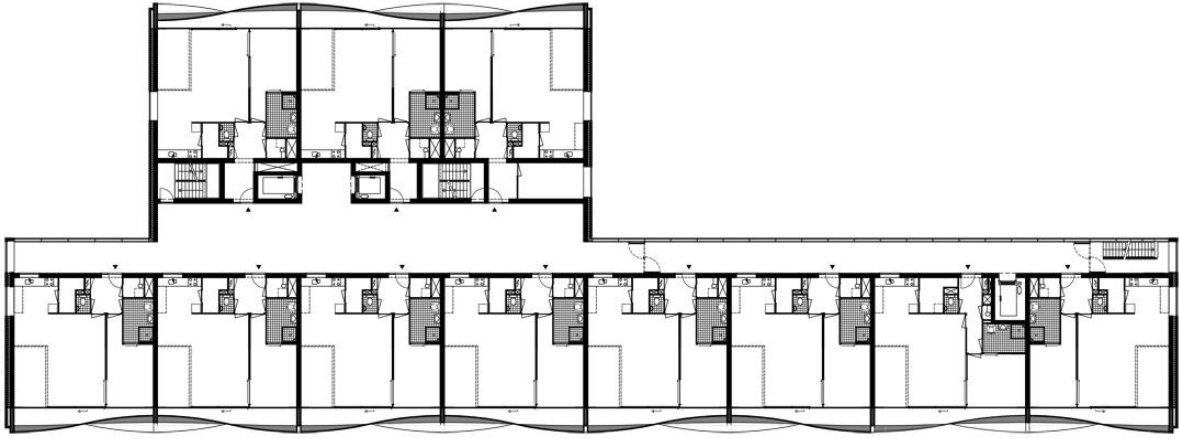

Şekil 3.14 : Plussensburgh, Rotterdam (Url-8).

Tasarımcı, 55 yaş ve üzeri yaşlı jenerasyon kuşağından esinlenmiştir. Yaşlanma olgusunu reddederek, renkli ve eğlenceli bir konut tipolojisi sunar. İki farklı hacim şeklinde tasarlanmıştır; yeni yapı eski hacime entegre edilmiştir. Kulenin ayakları üzerinde yükselmesi, bahçe için alan sağlar. Bina altında gizlenmiş, su içinde yer alan rekreasyonel alanın bahçeyle ilişkisi kurularak erişilebilir duruma getirilmiştir. Otoparktan birimlere direk erişim sağlanmıştır.

Şekil 3.15 : Plussenburgh, zemin kat planı, Rotterdam (Url-8).

Şekil 3.16 : Plussenburgh, normal kat planı, Rotterdam (Url-8).

Yaşlı Huzurevleri;

Huzurevi modeli tüm dünyada uygulanan bir modeldir. Dünya’da ilk huzurevi ABD’nin Montana ve Novada eyaletlerinde hizmete girmiştir (Sevil, 2005). Ev karakterinden uzaklaşarak kurumsal yapılaşmaya dönüşür.

Bir huzurevinin mimari kurgusu;

a) Yaşlıların kullanımına dönük birimler

- Giriş holü
- Oturma salonları
- Yemek salonları
- Kişisel yaşam alanları (Yatak odaları)

- Sağlık ve temizlikle ilgili bölümler
- Ortak kullanım alanları
 - Rekreasyon odası
 - Atölye (el işleri odası)
 - Kitaplık
 - İbadethane

b) Hizmet bölümleri

- Sağlık hizmetleri bölümü
 - Hasta yatak odaları
 - Doktor, muayene odası
 - Başhemşire, hemşire, nöbetçi hemşire odası
 - Sosyal hizmet uzmanı
 - Jimnastik odası, masaj
- Genel hizmet bölümleri
 - Mutfak
 - Çamaşırhane
 - Terzi
 - Berber
 - Teknik servisler
 - Depolar

c) İdari birim

- Ofis
- Hizmet personeli lojmanı

d) Dış tesisler

- n bahçe ve tesislere giriş
- Bahçe
- Sera
- Otopark, garaj

olmak üzere çeşitli mekanlar içermektedir (Yüksel, 1991).

Mimari programlamada gerek birimlerin şekillenmesinde ve kurumsal yapının oluşturulmasında, gerekse yaşlı bireyin yaşam kalitesini devam ettirebilmesi için

ihtiyaç ve beklentilerinde farklı imgeler ortaya çıkmaktadır. İmgelerin yeterli düzeyde kullanılması, yaşlı bireyin yaşadığı çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır.

“Withus Nezu Huzurevi”, Tokyo’nun merkezinde Kengo Kuma tarafından 88 yataklı olarak tasarlanmıştır. 1600 m²’lik genişlikte Tajimas ailesine ait ahşap ev bundan 100 yıl öncesinde inşa edilmiştir. Depo ve geniş bir bahçeye sahiptir.

Projenin konsepti, binanın bahçesini saklı tutarak yaşlılara özgü beklentileri yerine getirecek renovasyonu sağlamaktır. Bahçenin dış duvarları binanın yüzeyinde siper olarak kullanılmıştır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17 : Huzurevi bahçesi (Hosokawa, 2006).

Eski evdeki sütunlar, balkondaki saçakları taşımak için kullanılmıştır (Şekil 3.18). Genellikle ayırıcı bölmeler kayar kapı olarak uygulanmıştır. Sınırlayıcı tuğla duvarlar ise tamir edilerek eskisi gibi kullanılmıştır. Girişte ayakkabıların değiştiği bölümdeki uzun basamak bank olarak düşünülmüştür. Geleneksel Japon evi huzurevine dönüştürülmüştür.

Şekil 3.18 : Balkondan görünüm (Hosokawa, 2006).

Japon evi mimarisinde gölgelerin çok önemli bir rolü vardır. Uzun ve derin saçaklar, çatı gölgelerin oluşmasına yardımcı olmuştur. Gölge aynı zamanda yaşlıları direkt gün ışığından korumuş olur.

Geniş salon birinci katta tasarlanmıştır. Geleneksel Japon mimarisinde salonun bahçeye bakması çok önemlidir. Birinci katta resepsiyon, oturma alanı, yemek alanı ve ziyaretçileri kabul etme alanı yer alır (Şekil 3.19).

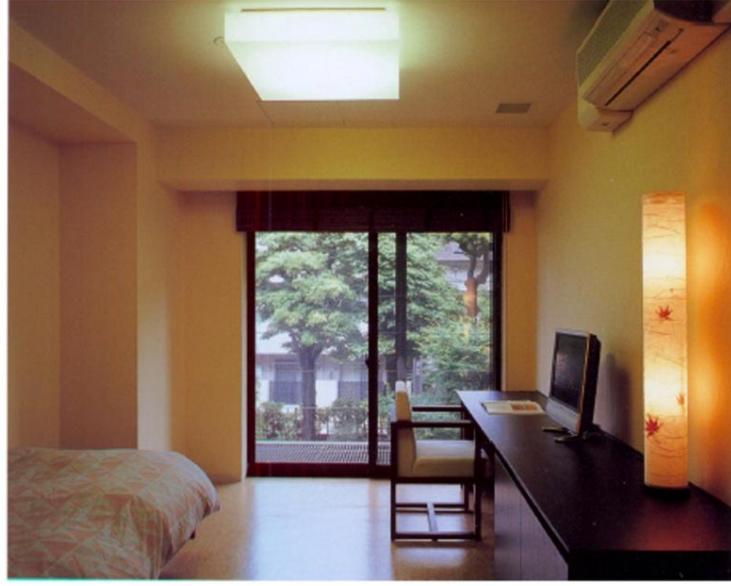
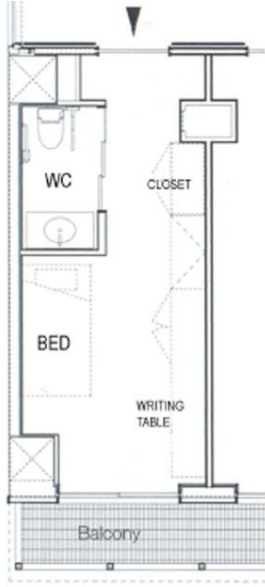
Şekil 3.19 : Yemek odası ve salon (Hosokawa, 2006).

Fitness ve rehabilitasyon odası salonun yanında yer almaktadır (Şekil 3.20). Bölücüler sayesinde salon çok amaçlı olarak kullanılmaktadır. Ana banyo, yatak odaları ve kuaför, salonun yanında özel bir korumayla ayrılarak konumlandırılmıştır (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 : Fitnes odası ve ana banyo (Hosokawa, 2006).

Her katta tek veya çift kişilik olmak üzere, 22 yatak odası mevcuttur (Şekil 3.21, Şekil 3.22).

Şekil 3.21 : Tek kişilik tipik yatak odası (Hosokawa, 2006).

Şekil 3.22 : İki kişilik tipik yatak odası (Hosokawa, 2006).

Yaşlı Bakımevleri;

Günlük ihtiyaçlarını kendi karşılayamayacak durumda olan yatağa bağımlı ve devamlı tıbbi bakım gerektiren yaşlıların bakıldıkları kurumlardır (Yüksel, 1991). Bakım sürekli olup, hastane işleyişi gösteren tasarımlardır. 24 saat bakım ve gözlem gerektiren, kendisini koruma yetisine sahip olmayan yaşlı bireylerin tercih ettikleri evlerdir (Abderrazzaq, 2010). Belirli düzeyde hastane servisleri içerir.

Yaşlı gündüz merkezleri veya yaşlı klüpleri;

Çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerin yanı sıra yaşlının bedensel bakımının yapıldığı kurumlardır (Yüksel, 1991).

3.3.2 Mobil Yardım Hizmetleri

Mobil hizmetler, günlük yaşamlarında yardıma ihtiyaç duyan veya duymayan yaşlı bireylerin yaşadığı çevreden kopmamaları için, istek ve beklentileri doğrultusunda hizmet sunarak yaşantılarını kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

- Evde Bakım ve Ev İşlerine Yardım Hizmetleri
- Bölge Hasta (Yaşlı) Bakım Hizmetleri
- Sosyal İstasyonlar
 - Geriatrik Hizmetler
- Geriatrik hizmetler
- Psiko-Geriatri hastaneleri
- Gündüzlü geriatri klinikleri
- Gündüzlü Psiko-Geriatri Klinikleri

3.3.3 Geriatrik hizmetler

Geriatri; gerontolojinin bir dalı olarak yaşlı bireylerin hastalık semptomlarını, tedavi ve rehabilitasyonlarını konu edinir, medikal olan yaşlanma sürecini inceler. Geriatrik hizmetler, yaşlıların hastalık ve tedavilerine yönelik verilen hizmetlerdir ve 4 farklı grupta tanımlanabilir:

- Geriatrik hizmetler,
- Psiko- Geriatri Hastaneleri,

- Gündüzlü Geriatri Klinikleri,
- Gündüzlü Psiko- Geriatri Klinikleri (Yüksel, 1991).

3.4 Mekan Dizim (Space Syntax) Kuramı Temelli Çalışmalar

Hillier ve Hanson (1984) tarafından geliştirilen mekansal dizim (space syntax), farklı ölçeklerdeki mekanların bileşenlerinin birbiriyle ilişkilerini kavramaya ve örüntüleri anlamaya yönelik bir yöntemdir. Analizin kuramı, mekanı yaratan sosyal yapının mekanın fiziksel kurgusundan çıkarsanabileceği düşüncesine dayanmaktadır.

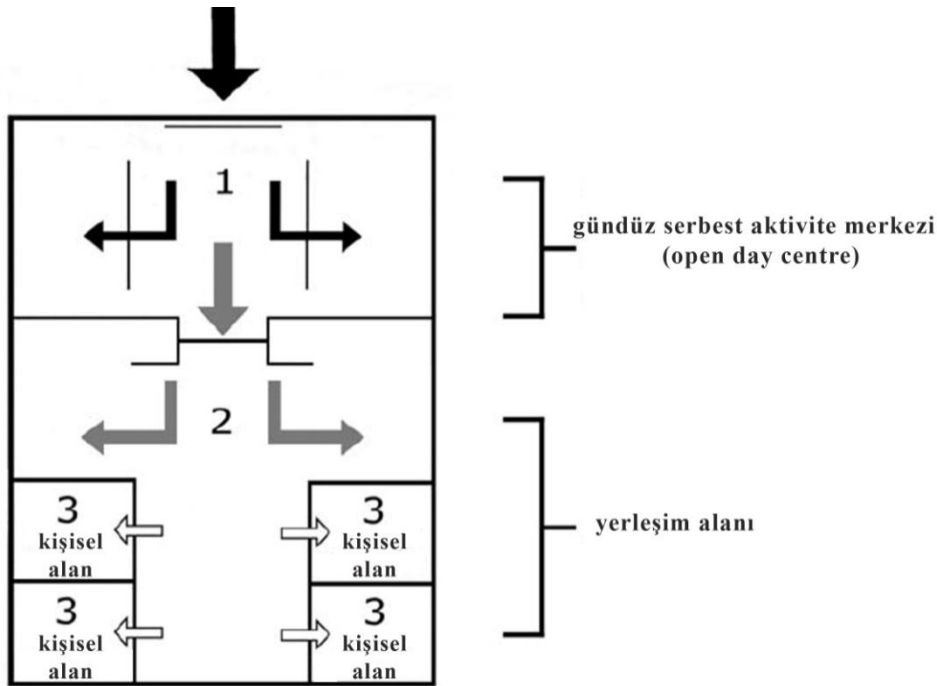
Mimarlık tabanlı çalışmalarda, tasarım özellikleri ve hedeflenen amaç ile, hareket eylemine bağlı olarak fiziksel mekana olan müdahale dizim yöntemiyle ölçülmektedir. Mekansal şemaların bir değişkeni olarak kullanılan mekansal dizim, işlevliği ve mekan içindeki davranış modlarını tanımlar. Mekan kurgusu ile fiziksel mekanı deneyimleme arasındaki etkileşim mekanın işlevliliğini etkilemektedir. Bu bağlamda, insanları biraraya getirme potansiyelini araştırması nedeniyle mekan dizim yöntemi son yıllarda giderek kullanılır hale gelmiştir.

“Georgia Institute of Technology”de Peponis ve diğ. (1997) tarafından yürütülen çalışmalarda mekansal dizim ile ilişkilendirilen analiz teknikleri mekansal kurguyu çözümlemek için kullanılmıştır. Birey, mekan içinde hareket ettiğinde bulunduğu yere göre, belirli görüş alanını görebilir ya da algılayabilir (Edgü, 2003). Mekan dizim yöntemi mekan içinde hareket eden bu kişinin gözlemlediği, en uzağa erişen göz hizası yani algılayabildiği görüş alanına bağlı olarak mekanların birbirleriyle olan ilişkilerini açıklamaktadır. Hareket ve görüş olanağı (visibility), bir mekansal organizasyonun içindeki bireye nereye ve ne kadar erişim olanağı sunduğunu ortaya seren parametrelerdir (Çil, 2006).

Mekansal dizim analizinde mekan, temsili birimlerden oluşmaktadır. Mekan içindeki temsili birimlerin farklı karakteristikleri analizle tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmaların analiz sonuçlarında mekansal örgütlenmenin tanımlanması, değerlendirilmesi ve yeniden ele alınması amacıyla mekansal bağıntılar kurulmaktadır.

Trotter ve ekibinin (1998) yaşlılar evinin yeniden modellenmesi üzerine yaptıkları çalışmada, kademeli mahremiyet modeli kapsamında planı, dışarıya dönük erişimi

mümkün kılan kamusal ve ortak alana, dış kullanıma kısmen izin verilen korunaklı alana ve tümüyle kullanıcısı tarafından kontrol edilebilir özel birimlere bölmektedir. Geçerli yaklaşımlardan biri olan “kademeli mahremiyet” (progressive privacy) modeli kamusal, yarı kamusal ve özel alanları farklı zonlara ayırarak, erişim ve kontrol düzeyi dengede tutulur (Şekil 3.23). Sosyal etkileşimin yüksek olduğu kamusal mekanlar ana girişin etrafında konumlanırken, mahremiyet sağlayan kişisel mekanlar ana girişten uzaklaşmaktadır. Bu kurguyla mekansal konfigürasyonun fiziksel özelliklerini belirlerken, aynı zamanda mekanın sosyal etkileşimini de tanımlamaktadır.

Şekil 3.24 : Kademeli mahremiyet diyagramı (Wojgani ve Hanson, 2007).

“Sınırlayıcı kalıplar” (restrictive setting) kapsamında yürütülen diğer bir çalışmada, Peatros (1997) daha yüksek kontrol duygusu ve çeşitli mahremiyet seviyesi sağlayan sentaktik bir alternatif üzerine yoğunlaşmaktadır. Çalışma neticesinde, ani değişimlerin ve katı sınırların, kontrol ve gözetim kanalıyla oluşturulmuş sınırlayıcı çevrede ortaya çıktığı ve sınırlayıcı mekanların biçimsel etkileşime (syntactic interaction) neden olduğu belirtilmiştir. Sosyal etkileşim düzeyleri gerilemekte ve mekan içerisinde stresörler ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir çalışmada yaşlılar evinde, algılayan ve mekanı kullanan yaşlı bireyler ile personel gözlem yoluyla izlenmiştir (Peace ve diğ., 1982). Çalışma neticesinde,

mimari programın farklı bölgelerinde yer alan toplanma alanlarında çeşitli derecelerde mahremiyet istenirken; sirkülasyon alanları çok yönlü işlev kazanmaktadır. Sirkülasyon alanları, programa dair bileşenler (örneğin, dinlenme salonu ve yaşam birimleri) arasında ilişki kurmakta; kamusal ve özel alanlar arasında sınırları belirlemekte veya yaşam birimleri ile sosyal alanlar arasında tampon bölge görevi görmektedir (Peace ve diğ., 1982).

İngiltere’de özel bakım evleri kapsamında yapılan alan çalışmasında, mimari program yeniden ele alınarak birtakım sonuçlara ulaşılmıştır (Wojgani ve Hanson, 2007). Bu doğrultuda, sosyal etkileşim alanları, yoğun hareket ve katılım potansiyelinin olduğu birleşme noktalarında yer almaktadır. Böylece, çeşitli ortak bileşenlerle bütünleştirilen sirkülasyon alanlarının sosyal etkileşim açısından elverişli olduğu ortaya konmuştur. Lawton’ın (1975) bina girişi, koridor, asansör lobisi gibi birleşme noktalarında yaratılan yüksek etkileşimli alanlar tanımı bu görüşü destekler niteliktedir. Aynı şekilde; sirkülasyon alanı, ziyaretçi kişinin ikamet eden yaşlı bireyin kişisel alanına müdahale etmeden yaşlı birey ile ziyaretçi arasında bir arayüz oluşturarak, sokak gibi daha yoğun etkileşimli bir alana dönüşmektedir. Diğer bir yandan, mimari programa ait mekansal gereksinimler (dinlenme salonları, toplanma alanları gibi sosyal etkileşimli alanlar) tampon bölgelerde eylem örüntülerine göre şekillenmekte; kamusal ve yarı-kamusal bileşenler arasında tanımlanan net alanlara ihtiyaç duyulmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, banyo, çamaşır odası gibi yarı-kamusal servislerin bağımsız birim içerisinde sağlanabileceği ifade edilmektedir (Wojgani ve Hanson, 2007).

Buluşma noktalarında iletişime yönelik yapılan bir çalışmada, hiçbir şekilde %11’den fazla etkileşimin gerçekleşmediği tespit edilmiştir (Appel-Meulenbroek, 2009).

Mekan dizim analizi, fiziksel mekanın örgütlenmesi ile deneyim ilişkisini irdelemek için uygun bir altlık oluşturur. Bu nedenle, mikro ya da makro ölçeklerde çok sık kullanılan bir yöntem ve teori bütünü haline gelmiştir.

3.5 Bölüm Sonucu

Gelişmiş batı toplumlarında yaşlanma olgusuna karşı geliştirilen önlemlerin çeşitliliği ve sorunlara yaklaşım biçimi/ politikaları sürekli yenilenmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan beri iki önemli yaklaşım benimsenmiştir:

- Yaşlılar için olan kurumsal yapıların karakter ve atmosferini değiştirmek
- Kurumları toplumla entegre ederek etkileşimini sağlamak (Pakdil, 1992).

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak yaşlı nüfusundaki dramatik artış ve sorunları ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların gün geçtikçe hızla büyüdüğü ve çözüm üretilmediği görülmektedir. Yeterli düzeyde araştırmanın yapılmayıp, yaşlanma olgusunun gerçekliğiyle tam olarak yüzleşilmediği görülmekte ve geçici çözümlerle sınırlı kalan tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle büyük kentlerde yaşayan yaşlı bireylerin ihtiyaç ve gereksinimleri net bir dille ifade edilemezken, bu hususta detaylı araştırmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

4. ALAN ÇALIŞMASI: YAŞLILAR EVİNİN SOSYAL ETKİLEŞİM ALANLARINDA BİREY DAVRANIŞLARININ BİLİŞSEL AÇIDAN İNCELENMESİ - DARÜŞŞAFAKA REZİDANS ÖRNEĞİ

Tez kapsamında önceki bölümlerde, yaşlı bireylere yönelik sosyal etkileşim ve adaptasyon düzeylerinde etkili olan faktörler ortaya konularak irdelenmiştir. Özellikle fizyolojik ve psikolojik bir süreç olan yaşlılık evresinde mekan kurgusu, eylemi gerçekleştiren kişinin davranışlarını etkiler. Söz konusu bölüm, tezin üçüncü bölümünde yaşlılık kurumlarında plan kurgusu üzerine odaklanarak, kullanıcı ihtiyaç ve beklentilerine yönelik geliştirilen stratejiler kavramsal çerçevede tartışılmıştır. Alan çalışması için seçilen yaşlılar evine ait plan kurgusu incelenerek, mimari programın bireylerin sosyalleşebilmeleri üzerindeki etkisi değerlendirilecektir. Yaşlı bireylerin sosyal bir hayat sürdürmeleri amacıyla tasarlanan mekanların, “düşük etkileşimsel” veya “yoğun etkileşimsel” olmaları sentaktik parametrelere bağlı olarak açıklanacaktır. Alan çalışması, parametrelerin sahip olduğu değerler neticesinde plan kurgusunu “bilişsel” olarak tanımlamaktadır.

Mekansal örgütlenme ile sosyal yapı arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Mekansal dizim (space syntax) metodu, hareket ve görüş alanlarını çakıştırarak, insanların biraraya gelme potansiyelini araştırmaktadır. Mekansal dizim yöntemiyle bir mekan kurgusunu analiz etmek, mekan ve onu oluşturan sosyal yaşam ilişkisi hakkında farklı bilgiler çıkarmamızı sağlamaktadır (Çil, 2006).

Tezin bu bölümünde, alan çalışmasının konusu, alan çalışmasının yeri, yerin seçilme nedenleri, alan çalışmasının metodolojisi, seçilen araştırma yöntemleri ve bu yöntemlerde elde edilmesi düşünülen bulgular yer almaktadır. Son kısımda alan çalışması ile elde edilen verilerin analizi ve sonuçların değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırma, yaşlı bireylerin yaşadıkları mekan içerisinde mekansal davranışlarına bağlı olarak “mekansal kurgu” ve “birey davranışları” ile “etkileşim düzeyleri”

arasındaki ilişkiyi tanımlamayı amaçlamaktadır. Mekansal kurgu, alanın fiziksel özelliklerinin ve bölgelerin tanımlanmasıdır. Bireyler arasında kurulan görsel ve fiziksel temas, mekansal kurgunun yönlendirdiği davranış izleri ile açıklanabilmektedir. Fiziksel temasın dışında görsel temas da bir etkileşim biçimi olarak ele alınmıştır.

Yaşlılık döneminde, bireylerin yaşadıkları mekanların aktif ve sosyal bir yaşam sürdürebilmelerinde önemli etkileri olduğu önceki bölümlerde ortaya konulmuştur. Bu ilişkiyi saptayabilmek amacıyla Darüşşafaka Rezidans'ta alan çalışması yapılmıştır. Üç aşamadan oluşan bu çalışma;

- mimari kurguda mekanın sahip olduğu mekansal dizim (sentaktik) değerlerini,
- mekanın sahip olduğu yerleşim değerini,
- mekan içerisinde gözlem aracılığıyla sosyal etkileşim analizini kapsamaktadır.

Tezin alan çalışması bölümü, mekansal kurgunun özellikle yaşlı bireylerin birbirleri ile iletişime geçtikleri sosyal etkileşim alanlarında, etkileşimlerini ne boyutta etkilediği üzerinedir. Bu amaçla plan kurgusundaki sosyal etkileşim alanları sentaktik açıdan değerlendirilecek, mekan içerisinde kullanıcı davranışını etkileyen faktörler belirlenecektir.

Yaşlı bireylerin, mimari programlama dahilinde etkileşim alanı olarak tercih ettikleri mekanlar gözlem yoluyla tespit edilmiştir. Bu bölgelerde,

- yaşlıların biraraya gelme biçimleri,
- mekanı kullanma sıklığı,
- mekan içerisindeki davranış modları

belirlenerek; mekan kurgusunun etkileşim düzeyine nasıl bir etkisi olduğu araştırılmış olunacaktır.

Gözlem ve mekansal dizim yöntemi ile ayrı ayrı elde edilen veriler, bilgisayar ortamında üretilmiş mekan gösterimleri ve bu gösterimlere ait hesaplamalar karşılaştırılacaktır. Mekana ait değerlendirilen parametreler:

- bütünleşme değeri (integration),
- eşgörüş alanı (isovist area),
- eşgörüş çevresi (isovist perimeter),
- bütünsellik (compactness),
- bağlantısallık (connectivity),
- derinlik (mean - depth) değerleridir.

Yaşlılar evinde mimari programda yer alan bahçelerin bina kurgusuna dahil edildiği, ve dahil edilmeyerek bina bazında ele alınmasıyla oluşturulan iki farklı değerlendirilme yapılacaktır. Bu yöntem, yaşlılar evi planının mekansal ve davranışsal olarak incelenmesinde bir tür analiz yöntemi olarak kullanılacaktır. Bunun sonucunda, mekanın sentaktik değerlerine bağlı olarak yaşlı bireylerin etkileşim düzeyleri arasındaki ilişki irdelenmiş olacaktır.

4.2 Alan Çalışması Yeri, Türü, Özellikleri

Alan çalışmasının yapılması için İstanbul Kadıköy’de bulunan Darüşşafaka Cemiyeti’ne ait “Şenesenevler Rezidans” üzerinde karar kılınmıştır. Mimari proje, EPA Mimarlık, Mimar Ersen Gürsel tarafından “yaşlılar evi” konseptiyle hazırlanmıştır. Türkiye’de yaşlanma olgusuna karşı geliştirilen çözümlerin yetersiz kalması nedeniyle örnek alınabilececek yaşlılar evi tasarımları çeşitlenememektedir. Buna rağmen, Şenesenevler Rezidans gerek mekansal kurgusu, gerekse yaşlı bireyin yaşam kalitesini yükseltecek fiziksel çevre oluşumu bakımından Türkiye’de çok sık rastladığımız tipik “huzurevi” tipolojilerinden farklılaşmaktadır. Benzer şekilde, kurumsal bir yapı altında hizmet vermektedir. Kurumsal yapılaşmanın ana kriterini oluşturan kurumsal düzenlemeler bulunmaktadır (İmamoğlu, 1999). Bunlar;

- Yaşlı bireylerin erişimini kolaylaştırmak ve yüksek katlı binalarda daha bağımsız olabilmelerini sağlayabilmek amacıyla asansörün varlığı,

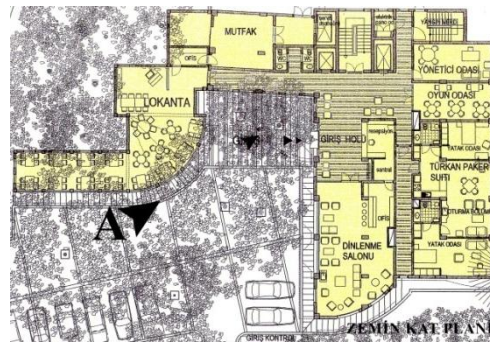
- Yaşam birimleri içerisinde banyo, tuvalet ve mutfakın yer alması,
- Yaşam birimleri içerisinde acil çağrı düğmesi veya telefonun bulunması kriterleridir (Özer, 1990). Bu açıdan, alan çalışmasının yapılacağı Şenesenevler Rezidans, kurumsal yapılaşmanın kriterlerini karşılamaktadır.

Çalışma, Yaşlılar Evi'nde yaşayan yaşlı bireylerin sosyal etkileşim alanlarında gösterdikleri etkileşim performansı bakımından değerlendirilmiş ve alan çalışmasının sentezi yapılmıştır.

4.2.1 Şenesenevler Residence'a ait özelliklerin tanımlanması

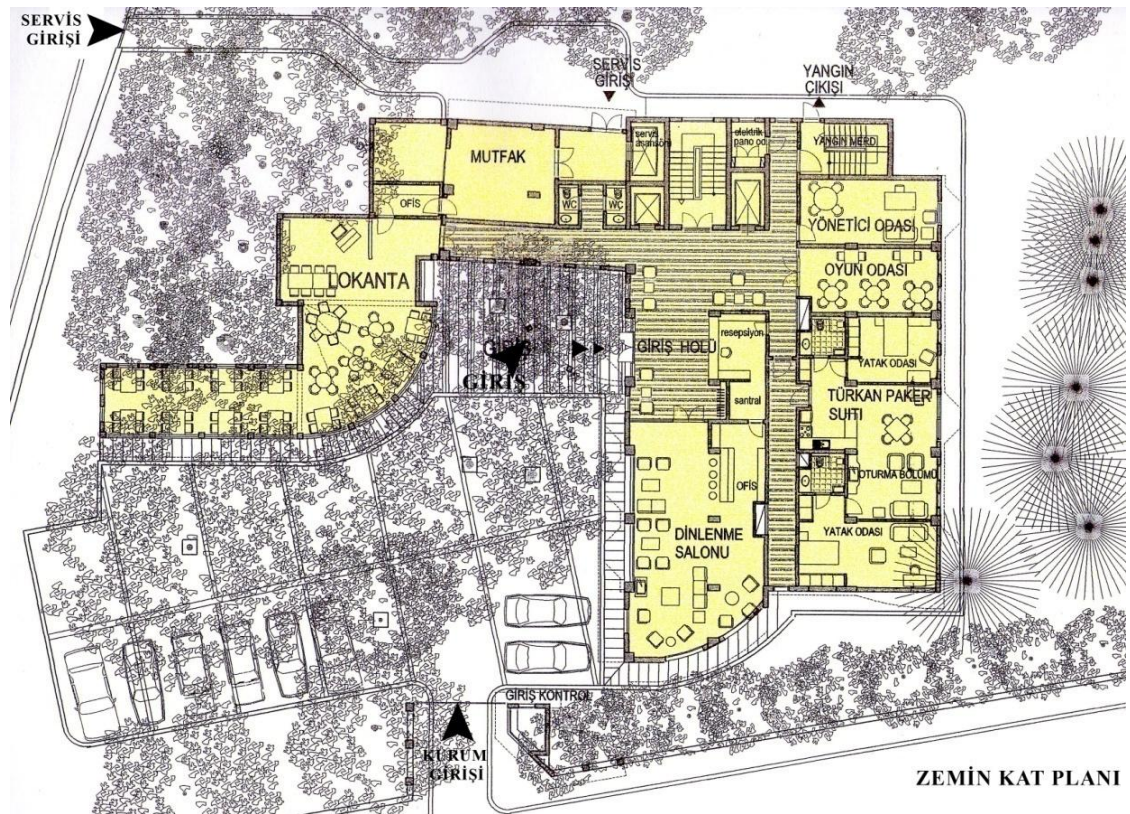
Şenesenevler Residence, yaşlılar evi, yaşlı bireylerin önceki yaşamlarında sahip olduğu yaşam kalitesini devam ettirebilmelerini amaçlayan, yaşlı bireylerin barınma ve sosyalleşme talepleri doğrultusunda bir alternatif sunmaktadır. Barınma ihtiyacının dışında aktif bir yaşlılık süreci yaşamalarına yönelik, kurum çatısı altında birçok imkan sunulmaktadır.

Yaşlı dairelerinin ve diğer servislerin yer aldığı binaya, restoran fonksiyonu eklenmiştir ve bina, iki farklı yükseklikteki kütlelerden oluşmaktadır (Şekil 4.1).

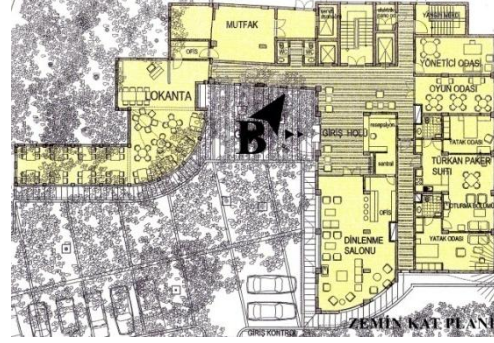

Şekil 4.1 : A noktasından bakış.

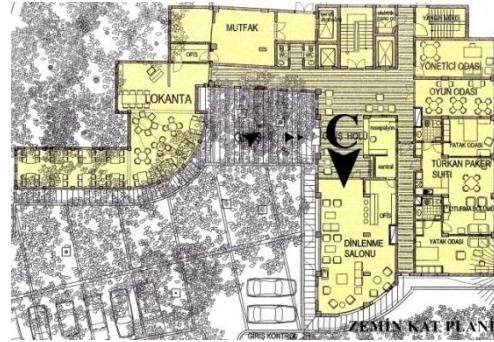
Kurumda kontrollü ana giriş ve restoran ile çeşitli amaçlarla kullanılan arka servis girişi bulunmaktadır. Rezidans'a giriş tek bir girişten sağlanmaktadır. Ayrıca, arka bahçeye çıkış ve yangın kaçışları zemin kattan verilmektedir. Kurumda yaşayan yaşlı bireylere ve personele ait otopark, yapı içerisinde mevcuttur. Bahçe içerisinde yer alan Şenesenevler Rezidans'ta lobi, danışman, restoran, oyun ve oturma salonu, kurum personeli çalışma ofisleri zemin katta yer almaktadır (Şekil 4.2).

Girişte karşılama bankosu ve lobiye ait oturma alanı yer almaktadır (Şekil 4.3). Birçok servis zemin kattan sağlanmaktadır. Restoran, oyun ve dinlenme salonu zemin katta yer aldığı için, yaşlı bireylerin sosyalleşme mekanları yalnızca bu alanlarda konumlandırılmıştır (Şekil 4.4). Düşey sirkülasyon girişte, merkezi konumda yer almaktadır.

Şekil 4.3 : B noktasından bakış.

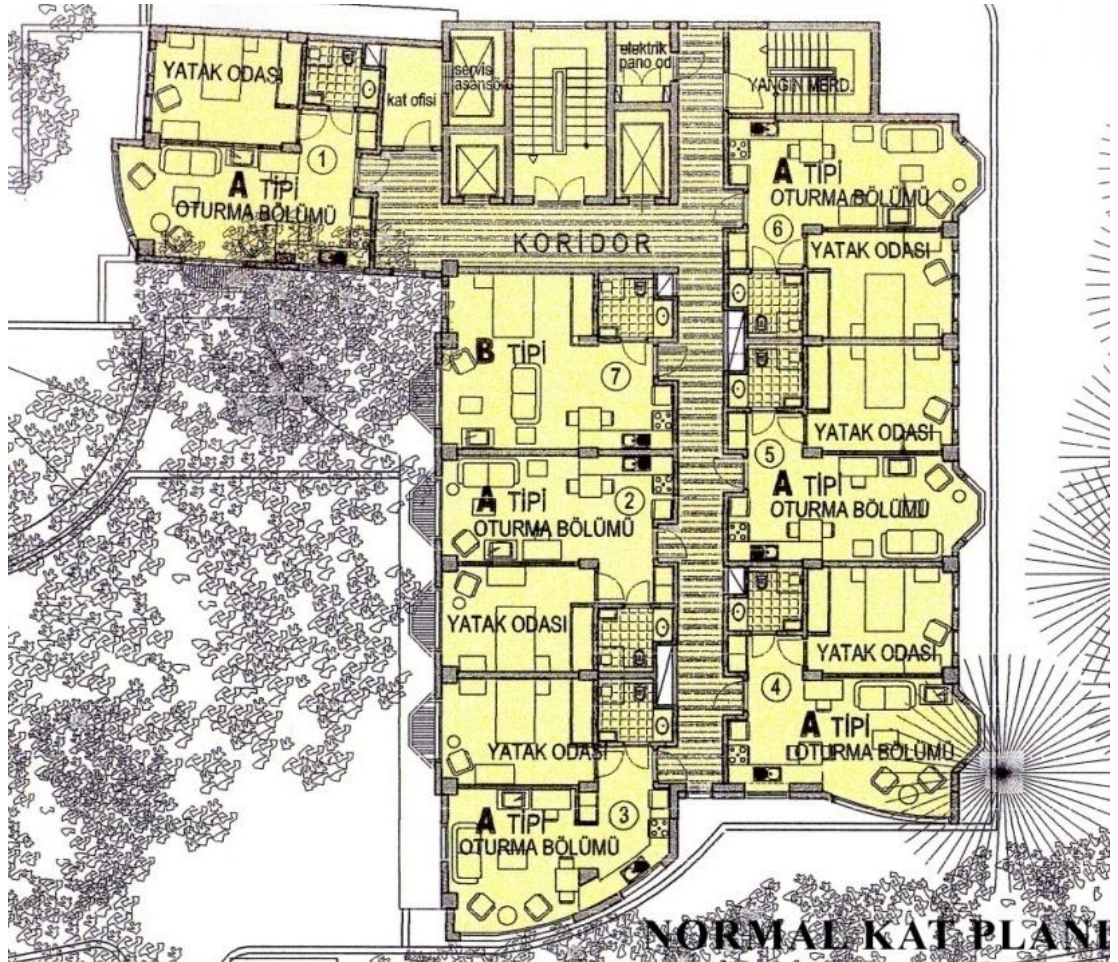
Şekil 4.4 : C noktasından bakış.

Personele ait ofisler, bodrum kat ve zemin katta bulunmaktadır. Yaşlı bireylerin barınma ihtiyacını karşılayan konutlar, personel ofislerinden mekansal kurguda birbirlerinden ayrılmıştır. 1-9. katlar, yaşlı bireylerin konutlarından ve doktor- revir hizmetinden oluşur. Her katta, çeşitli amaçlarla kullanılan kat ofisleri bulunmaktadır.

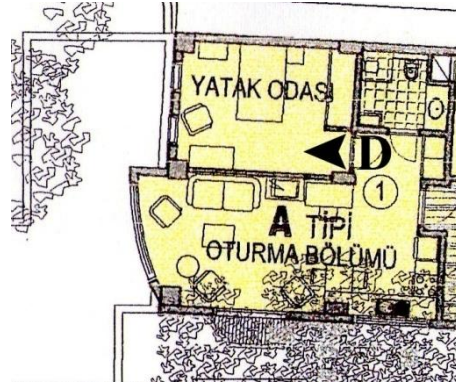
Yaşlı daireleri, 2 farklı tipte kurgulanmıştır (Şekil 4.5). Suit odalarda, oturma bölümü ile yatak odası çözümü ayrı ayrı ele alınırken; diğer tarz dairelerde yatak odası ve oturma odası tek hacim içerisinde kurgulanmıştır. “A” tipi konuk dairesinde oturma bölümü ve mutfak 26 m², yatak odası 15,5 m², banyo 4 m² olup; net kullanım alanı 45,5 m²’dir (Şekil 4.6, Şekil 4.7). “B” tipi konuk dairesi, yatak odası ve mutfak bölümü 32,5 m², banyo 4 m² içerip; net kullanım alanı 36,5 m²’dir (Şekil 4.8, Şekil

4.9). Şenesenevler Rezidansta, özelleşmiş bireysel mekanlarda “ev” konsepti yaklaşımı benimsenirken; kurumsal yapısı “otel” anlayışı içerisinde hizmet verilmektedir. Buna rağmen, sitenin merkezi konumda olması, yaşlı bireyin sosyal çevreyle iletişiminin sürekliliğini sağlamaktadır.

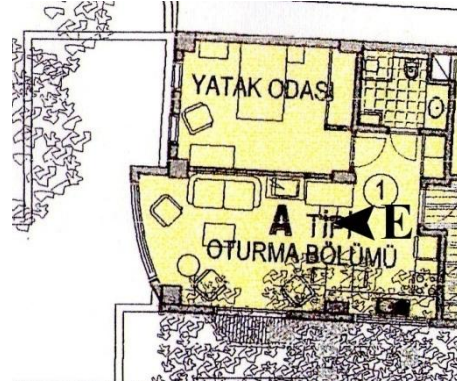
Yaşlı bireylerin kişiselleştirdikleri özel alanları, “komşuluk” ilişkisi dahilinde belirlemektedir. Yaşlı birey günün önemli bir kısmını kendi dairesinde geçirirken; geri kalan kısımlarında sosyal aktiviteler amaçlı toplanılmaktadır. Kurumsal bir çatı altında olmalarına rağmen, sosyal çevreyle ilişkileri esnek bırakılmıştır. Ziyaretçilerini, kendi dairelerinde misafir edebilmektedirler. Şu anda, 50 bayan ve 21 erkek birey ikamet etmektedir. Anlaşıldığı üzere, kurumsal bir yapı olan Darüşşafaka Rezidans’ta yaşamayı tercih eden bayanların, erkek bireylere göre yüzdesi yaklaşık olarak 2 kat fazladır.

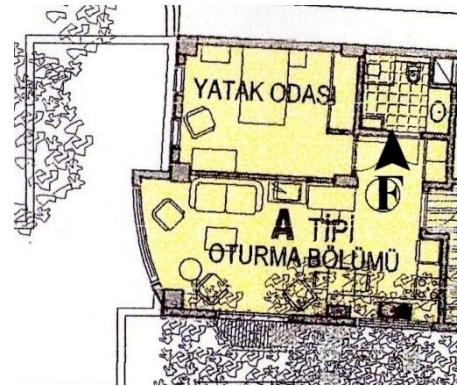
Şekil 4.5 : Şenesenevler Rezidans normal kat planı.

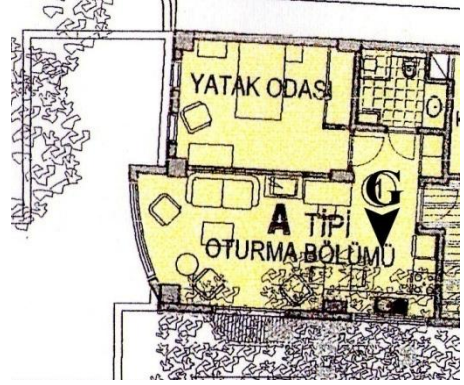
Şekil 4.6 : D noktasından bakış.

Şekil 4.7 : E noktasından bakış.

Şekil 4.8 : F noktasından bakış.

Şekil 4.9 : G noktasından bakış.

Bodrum katta, yaşlı bireylerin kullanımına yönelik oyun alanı bulunmaktadır, aynı zamanda gerekli görülen hallerde çok amaçlı salon olarak da kullanılmaktadır. Spor salonu, havuz, sauna, jakuzi, kuaför/ berber gibi hizmetler, yaşlı bireylere sunulan diğer imkanlardır (Şekil 4.10). Bodrum katın mevcut fiziksel koşulları göz önünde bulundurulduğunda, çok amaçlı olarak kullanılan mekanın yaşlı bireyler tarafından fazla tercih edilmediği belirtilmiştir.

Şekil 4.10 : Sunulan hizmetler.

İç mekan aktiviteleri için, dinlenme odası tercih edilmektedir. Yapının kendine ait ön ve arka bahçesi bulunmaktadır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 : Bahçe kullanımı.

Sonuç olarak, mekansal kurgunun yaşlı bireyin yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla bir dizi hizmet ve servis sunduğu görülmektedir. Yaşlı bireylerin, mekansal beklentileri alan çalışması kapsamında tespit edilerek, mevcut çevrenin bu beklentileri hangi oranda karşıladığı tanımlanacaktır.

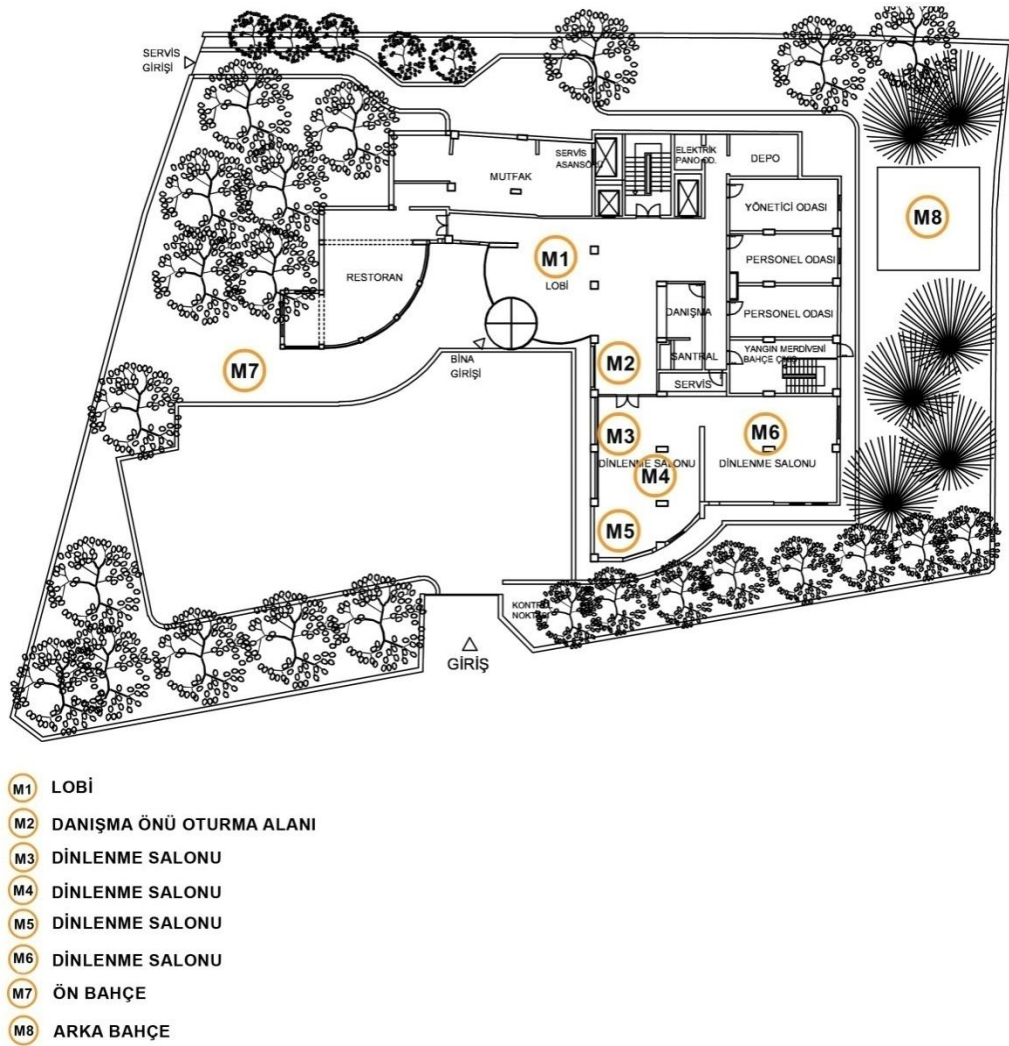
4.3 Alan Çalışmasının Yöntemi

Alan çalışması ile Yaşlılar Evi'ne ait olan planlarda mekan kurgusunun yaşlı bireylerin sosyal yönden birbirleriyle etkileşimlerinde ne derece etkili olduğu sınanacaktır. Bu nedenle öncelikle, alan çalışması için tüm servis ve olanakların kendi bünyesinde sağlandığı kurumsal bir yaşlılar evi tercih edilmiştir.

Seçilen Yaşlılar Evi'nin planları çıkartılıp çalışma prensipleri belirlendikten sonra alan çalışmasına geçilmiştir. Alan çalışmasında hem mekansal kurguyu irdelememizi sağlayan “Mekansal Dizim” (Space Syntax) yöntemi kullanılırken, diğer yandan da çevre – davranış kalıplarını ve eylem örüntülerini ortaya koyan “gözlem” yöntemi ile analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öncelikle yaşlı bireylerin davranışları gözlemlenmiştir. Daha sonra mekansal dizim (space syntax) yöntemi kullanılarak planlar analiz edilmiştir. Gözlem ve mekansal dizim yöntemleri aracılığı ile elde edilen bulgular karşılaştırılarak, bireylerin etkileşim düzeylerini etkileyen bulgular bağıntılar halinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın alan çalışmasında öncelikle kullanılan yöntemler, çalışmadan elde edilen bulgular, bulguların bağıntılar halinde analiz edilmesi ve değerlendirilmeleri aktarılmıştır.

Mekansal Dizim ile ilgili veriler, “bütünleşme” (integration) analizi ve eşgörü (isovist) haritaları, mekanın iki boyutlu planının University of Michigan lisanslı “Syntax 2D” programına girilmesiyle elde edilmiştir. Mekansal örüntülere bağlı sentaktik veriler ile birlikte bağlantısallık (connectivity), mekan derinliği parametrelerine ait değerler de elde edilmiştir. Mekan içerisinde yaşlı bireyin diğer birey ile arasındaki ilişkiye, davranışlarına, eylem biçimlerine ve mekan kullanma süresine-sıklığına gözlem yöntemi ile erişilmiştir. Elde edilen bu verilerin karşılaştırılması, mekansal kurgu ile sosyal etkileşim alanlarında bireyler arasındaki etkileşimin ilişkisi ortaya konulmuştur.

Alan çalışmasında, mekana ait planda farklı bölgelerin karakteristiğini anlamak ve karşılaştırılabilir değerler elde edebilmek amacıyla noktalar belirlenmiştir (Şekil 4.12). Bu noktalar, sosyal etkileşim alanı olarak kurgulanan veya kullanılan bölgelerden seçilmiştir.

Şekil 4.12 : Mekan içinde belirlenen noktalar.

Noktalar seçilirken, bireyin o noktayı kullanma sıklığı ile görsel ve fiziksel etkileşim düzeyi göz önünde bulundurulmuştur. Noktalar, bireylerin mekan içinde üzerine denk geldiği ve yoğunlaştığı 1 birimlik alanı temsil etmektedir. Bu nedenle, her noktanın karakteristiği, mekan içindeki o bölge hakkında bilgi vermektedir. Her bir nokta, farklı algısal özelliklere ve farklı mekansal değerlere sahiptir.

Alan çalışmasının yapılacağı yaşlılar evi belirlendikten sonra gözleme dair çalışma prensipleri belirlenmiştir. Darüşşafaka Rezidans'ta her bireyin kendine ait kişisel yaşam alanı bulunmaktadır ve sosyal aktivitelere katılım kişinin kendi inisiyatifindedir. Yemek saatleri 8.30-10.00, 12.00-13.30 ve 18.00-20.00 aralığındadır. Bu saat aralıkları, gözlem süresinde net bir sonuca varabilmek amacıyla dikkate alınmamıştır. Bu nedenle gözlem süresi, öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere üç farklı günde 30 dk. periyodlar olarak tamamlanmıştır; üç farklı günde aynı saat dilimine ait bölgesel veriler toplanarak birlikte değerlendirmeye alınmıştır (Çizelge 4.1). Bu sürede, zemin katta bulunan bölgeleri kullanan yaşlı bireyler gözlemlenmiş ve davranış analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen parametrik gözlem neticesinde, yaşlı bireylerin öğleden sonra özellikle 16:00-17:00 zaman diliminde sosyal etkileşim alanlarını daha yoğun kullandıkları gözlemlenmiştir. Alan çalışmasından elde edilen veriler mekansal dizim yöntemi ile de analiz edilmiştir. Gözlem yöntemiyle elde edilen verilerle, mekansal dizim yöntemi aracılığıyla elde edilen bulgular birleştirilerek, bağıntılar kurulmuştur.

Çizelge 4.1 : Gözlem yönteminde belirlenen çalışma süresi.

Belirlenen Günler	Çalışma Süresi	Periyod 1	Periyod 2
3 Farklı Gün	10:30 – 17:00 (30 dk. periyod)	10:30 – 12:00	15:00 – 17:00

4.3.1 Gözlem yönteminin tanımlanması

Yaşlılar Evi'nde yaşayan yaşlı bireylerin, mekan içerisindeki davranışlarının ve birbirleri ile olan etkileşimlerinin incelenebilmesi için “gözlem” yöntemi kullanılmıştır. “Sosyal etkileşim alanı” olarak mimari programlamada yer verilen, ya da sosyal etkileşim alanına ihtiyaçlar dahilinde dönüştürülen bölgeler analiz edilmiştir. Tercih ettikleri bölgeler, bölgeye erişimde izledikleri yol, eylem biçimleri ve bölgesel kullanımda etkili kişi sayısı analiz edilmiştir. Böylece mekansal

kurgunun, bireylerin etkileşim düzeyine ne yönde etki ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bireylerin gözlemlenmesi için sosyal etkileşim alanı olarak belirlenen, yoğun kullanılan mekanların yer aldığı zemin katı tercih edilmiştir. Çalışmanın gözlem aşamasında, bodrum katta yer alan çok amaçlı salon, oyun alanı gibi ortak alanların çok fazla tercih edilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle gözlem yapılan alan dışında bırakılmıştır.

Gözlem yönteminde, sirkülasyon çekirdeğinin ve belirlenen bölgelerin görüş açısına girdiği bir nokta tespit edilmiştir. Böylelikle, sosyal etkileşim alanlarının tamamının gözlem alanı içerisinde kalması sağlanmıştır. Derin mekanlar, bireyin izlediği rota doğrultusunda kontrol edilmiştir. Böylelikle, 30 dk. periyodlar halinde, bireylerin hangi noktaları tercih ettikleri, gösterdikleri eylem biçimleri ve etkileşimleri plan üzerine işlenmiştir.

Mekan içinde, 3 farklı günde 10:30 – 12.00 ve 15:00 – 17:00 saat aralığında gözlem yapılmıştır. Kişisel yaşam alanlarında tüm fonksiyonların kendi içlerinde sağlanmış olması nedeniyle, yemek saatleri dışında kalan ve sosyal etkileşim alanlarında geçirilen süre kısıtlıdır. Bu süre içerisinde, doğru verilere ulaşabilmek amacıyla yoğun olan saat aralığı tespit edilmiş, periyodlar halinde gözlemlenerek analiz edilmiştir. Gözlem sırasında ilk olarak, bireylerin eylemleri “oturmak”, “ayakta etkileşim” ve “geçen kişi sayısı” planlara işlenmiştir. İncelenen davranışlar:

- Eylem biçimleri (Görsel – Fiziksel Etkileşim)
- Tercih edilen bölgeler
- Zaman

parametrelerine bağlı olarak kategorilere ayrılmıştır.

4.3.2 Mekansal dizim yönteminin tanımlanması

“Mekansal dizim” (Space Syntax) teorisi alan çalışmasında, yaşlılar evine ait mekan kurgusunun mekansal ve davranışsal olarak incelenmesinde bir tür analiz yöntemi olarak kullanılmıştır. Mekansal dizim teorisi, genelleşici sosyal ve kültürel

özelliklerin mekanın bağıntısal özelliklerinden nasıl etkilendiğini ortaya koyar. Mekan dizimi, mekansal biçimlenme özelliklerinin tanımlanması ve analiz edilmesi için geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Hillier ve Hanson’a (1998) göre bu yaklaşım ve teknikler bütünü, binalar ile şehirlerin mekansal dokularını incelemek için kullanılan ve mekan ile toplumu birleştiren bir araçtır. İnsan davranışı ile mekan tasarımı arasındaki ilişkiyi saptamaktadır. Mekansal dizim methodlarında belirleyici unsur “hareket” faktörüdür. Analizin öncelikli hedefi, harekete bağlı olarak fiziksel mekanın insanları biraraya getirme potansiyelini anlamaktır (Çil, 2006). Mekan içinde gerçekleşen eylem örüntülerinin mekansal kurguya bağlı olarak değişimleri mekansal dizim yöntemiyle araştırılır.

Mekansal dizim yöntemiyle bir mekanın analizi, biçimsel (morphologic) ya da tipolojik (typologic) analizlerden farklı olarak, mekan – sosyal yaşam ilişkisi hakkında farklı açıklamalar sunmaktadır. Mekansal dizim analizlerinin konularından biri mekan organizasyonudur. Mekansal konfigürasyon, mekanın farklı elemanları arasındaki ilişkisel örüntü olarak tanımlanmaktadır (Garip, 2009). Dizim analiz tekniği, bina ölçeği ya da üst ölçekteki planlarda mekansal konfigürasyona niceliksel ölçüler elde etmek için kullanılır. Alanın farklı bölgelerinin “algılanabilirlik” düzeyi ve farklı noktaların diğerlerine göre daha etkin kullanımının nedeni, mekanın dizimsel özelliklerinin ortaya konmasıyla öngörülebilir.

Mekansal dizim analiz tekniğinde mekansal sistemler, mimari düzen içerisinde fonksiyonların diğer fonksiyon birimleriyle bağlanmasını sağlayan yollar temel alınarak tanımlanır. Mekanı bir “sistem” olarak ele alan Hillier ve diğ. (1983), sistem içerisindeki her noktanın kendi içinde ve komşu noktalarına göre iki farklı temsil içerdiğini belirtmektedir.

Sentaktik olarak değerlendirilen mimari kurguda bütün mekan birimleri, bütünleşme (integration) ve bağlantısallık (connectivity) değişkenleri ile mekan biriminin kendine yakın olan komşusu arasındaki ilişkisini ve bağlantı şekillerini içerir. Her nokta kendine özgü niceliksel ve niteliksel özellikler taşır.

Bütünleşme (integration), her mekan biriminin veya diğer tüm birimlerin ilişkileri ile oluşan mekansal sistemi ölçmek için kullanılan bir değişkendir (Tavlı, 2010). Bütünleşme değeri, sistemin içindeki bir mekana sisteme ait diğer mekanlardan

erişim uzaklığını gösterir. Kolay ulaşılabilir veya birbirleri içindeki bağlantısallığın (connectivity) yüksek olduğu mekanlar bütünleşik bir sistem oluştururlar. Bir mekanın bütünleşme değerinin yüksek olması; o mekana, mimari düzen içerisinde herhangi bir noktadan daha kolay ve dolaysız erişimin sağlandığını ifade eder.

Mekan kurgusu içinde, bir sistemin “derin” (zor ulaşılabilir) veya “sığ” (kolay ulaşılabilir) noktaları, erişilebilirlik ve algılanabilirlik parametrelerine bağlı olarak bütünleşme değerini belirlemektedir. Bütünleşme, sistem içindeki bir mekanın diğer bütün mekanlara olan ortalama derinliği tanımlayan bir ölçümdür. Bir mekanın kendi içinde diğer mekanlara olan mesafesinin fazla olması ya da bir mekanın diğer mekanlara geçişe aracılık etmesi durumunda daha derin olabilirler. Tüm mekanların asıl mekana bağlanmasıyla en az derinlik oluşurken; tüm mekanların asıl mekandan uzaklaşarak dizi şeklinde düzenlenmesi ile de mekan derinleşir.

“Eşgörüş” (isovist) analizi, görsel/işitsel erişilebilirlik bağlamında mekansal özellikleri tanımlamaya yardımcı olan haritalardır. “Eşgörüş alanı” (isovist space), bir noktadan görülebilen toplam alandır (EK A.1). Benedikt (1979), eşgörüş noktasını “mekan içerisinde bütün noktaları gören en üstün nokta” olarak tanımlamaktadır. Bireyin mekanı nasıl algıladığını, mekan içerisinde ne şekilde davrandığını ve eylem biçimlerini tariflemeye yardımcı olmaktadır.

Tez kapsamında, bir analiz yöntemi olarak kullanılan mekansal dizim çalışmasına öncelikle, gözlem yönteminde kullanılan zemin katı planına University of Michigan lisanslı “Syntax 2D” programı ile bütünleşme ve eşgörüş analizleri yapılarak başlanmıştır. Farklı sonuçlar elde edebilmek amacıyla, n ve arka bahçenin dahil edildiği plan türüyle, bahçenin yok sayılmasıyla sadece bina ölçeğinde zemin katı planına ayrı ayrı uygulanmıştır. Bu analiz, mekanın tercihler sonucu belirlenen bileşenlere ayrıldığı; ve sonrasında temsili gridlerin bütünleşme ve bağlanabilirlik değerlerini tanımlayan harita ve grafların gösterimine dayanır.

Mimari yerleşim planı üzerinden yapılacak analizler, farklı algısal ve fiziksel özellikler içerecektir. Mekan içinde, kullanım frekansına bağlı olarak tespit edilen her bir nokta mimari düzenden kaynaklı özellik ve karakter taşımaktadır. Dizimsel analiz, mekan örüntülerine ait bütünsellik değerlerini verecektir. Mimari kurgu içerisinde bazı noktalar entegre ve bütünleşik olarak tanımlanırken, bazı noktalar da

daha az entegre ve daha az bütünleşik olarak tanımlanmıştır. Gözlem neticesinde tespit edilen kullanım frekansı yüksek olan noktaları içeren bölgelerin sahip olduğu değerler ayrı ayrı tespit edilmiştir. Noktasal bütünleşme değerlerinin ortalaması alınarak bölgesel bütünleşme değerlerine ulaşılmıştır. Bu analizlerle mekanların bütünleşme değerleri hem sayısal veri olarak, hem de plan düzleminde grafiksel gösterimler olarak elde edilmiştir. Bu bağlamda, gözlem ile elde edilen bulgular mekansal dizim analizi ile bütünleştirilmiş ve geliştirilmiştir.

Sonuç olarak, bulgular arasından seçilen değişkenler kategorilere ayrılarak gözlem yöntemi ile elde edilen veriler basit regresyon analizi ile test edilmiş; bununla ilişkili anlamlı bağıntılar saptanmıştır.

4.3.3 Yerleşim değerinin belirlenmesi

Tezin üçüncü bölümünde, yaşlılık kurumlarında bina içinde yer alan çeşitli aktiviteleri ve bu aktivitelerin yer aldıkları mekanlar çeşitli plan tipleri ile birlikte incelenerek ele alınmıştır. Yaşlılar Evi'ne ait mimari programlamada birtakım özellikler ve servisler aranmaktadır. Ortak kullanım mekanları, birey ile yaşadığı çevre arasında sosyal etkileşim bakımından bir bağ oluşturması amacıyla önem kazanmaktadır. Oturma, toplantı, yemek salonlarının büyük ölçekler yerine, küçük mekanlar halinde tasarlanması daha uygun bulunmaktadır (Pakdil, 1992). Yaşlı bireylerin kolay ulaşabilecekleri, merkezi bir yerde olması istenmektedir. Sosyal etkileşim alanlarının içe dönük bir alana, avluya bakması olumsuz karşılanmaktadır. Yaya ve insan yoğunluğunun görülebilir olması yaşlı bireyler tarafından çekici bulunmaktadır. Bu tarz mekanlarda görüş mesafesinin geniş olması tercih edilmektedir.

Yaşlılık kurumlarında ana giriş, hareket yoğunluğu bakımından farklı veriler sunmaktadır. Ana giriş dıştan kolay algılanabilir, yoldan görülebilir bir yerde olmalıdır (Pakdil, 1992). Giriş holü, ziyaretçi karşılama ve bekleme bakımından görsel etkileşimin sağlandığı mekanlara dönüşmektedir.

Bu tanımlamalar çerçevesinde mekanın kurgusu göz önünde bulundurulduğunda, mekan içerisinde tespit edilen bölgelerin farklı özellikler içerdiği saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle, çalışma kapsamında bu bölgeler kriterler çerçevesinde farklı değerlerle ifade edilmektedir. “Yerleşim Değeri” olarak ifade edilen bu değer, seçilen mekanın

kendine has özelliklerini belirleyecektir. Belirlenen bölgelerin “ana girişe”, “sirkülasyon alanına” ve “danışma noktasına” olan mesafeleri belirlenerek; sosyal etkileşim düzeyleri üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

4.4 Verilerin Analizi

Alan çalışması için seçilen Yaşlılar Evi’ne ait sosyal etkileşim alanlarında, mekansal düzenin kullanıcı davranışları üzerindeki bilişsel etkisi değerlendirilmektedir. Mekan içerisindeki her noktanın kullanıcısı tarafından özelleştirilmiş bir karakteristiği mevcuttur. Her noktanın karakteristiği, tanımlanan parametrelerle tespit edilerek açıklanmaya çalışılmıştır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 : Alan çalışmasının parametreleri, veri toplama yöntemleri ve elde edilecek veriler.

Parametreler	Veri Toplama Yöntemi	Veri Bilgisi
Dizimsel Değer	Space Syntax – Bütünleşme Analizi ve Eşgörüş Analizi	Bütünleşme değeri, Eşgörüş değeri, Bütünsellik, Bağlantısallık, Derinlik
Yerleşimsel Değer	Mimari Planın Analizi	Genel kurgu içindeki analiz
Bireyin Etkileşim Frekansı	Gözlem	Yaşlı bireyin kurduğu görsel veya interaktif etkileşim

Yapılacak alan çalışması sürecinde;

- “Sentaktik değer”, noktanın mekansal kurgu içerisindeki “bütünsellik derecesi” hakkında bilgi verecektir. Bu bağlamda, sosyal etkileşim alanlarında, bütünsellik derecesi yüksek olan mekanlarla bütünsellik derecesi düşük olan mekanlar tanımlanacaktır.
- Sosyal etkileşim alanlarının mimari düzen içindeki konumları karakterize edilerek tanımlanacaktır.
- Gözlem yöntemi ile, yaşlı bireylerin hangi noktalarda ve ne sıklıkla ilişki kurdukları konusunda veriler oluşturulacaktır. Bu veriler (etkileşim frekansı), sosyal etkileşim alanları içindeki hangi bölgelerde daha fazla birbirleri ile

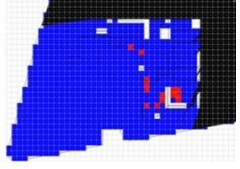
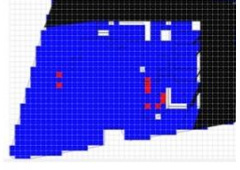
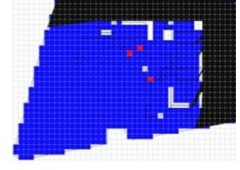
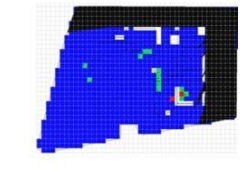
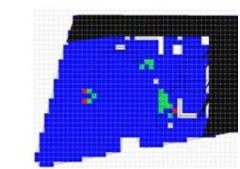
görsel veya interaktif temas kurduklarını, etkileşim sıklığının mekanın bütünselliği ve mekansal kurgu ile arasındaki ilişki tartışılacaktır.

Tezin bu bölümü, bir önceki bölümde tanımlanan yöntemlerle verilerin elde edilmesini ve bu verilerin karşılaştırılabilir değerlere dönüştürülmesini içermektedir. Bölüm, sırasıyla mekansal dizim analizi, mimari plan analizi, gözlem analizini kapsamaktadır. Analizler sonucunda toplanan veriler karşılaştırılabilir sayısal değerlere dönüştürülerek nicel veriler elde edilmiştir. Bir istatistiksel analiz programı olan “SPSS” yazılımı, verilerin karşılaştırılması amacıyla kullanılmıştır. Bölümün sonunda verilerin karşılaştırılması ile elde edilen sonuçlar tartışılmış ve tezin genel çerçevesi ile ilişkilendirilmiştir.

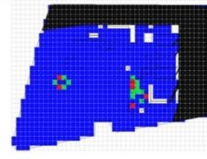
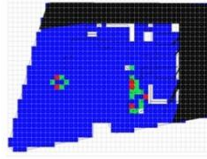
4.4.1 Gözlem analizi

Gözlem analizi 3 farklı günde 30 dk. periyodlar halinde yapılmıştır. Yaşlı bireylerin ortak alanlar için tercih ettikleri bölgeler belirlenerek, belirli bir zaman diliminde yaşlı bireylerin sosyal açıdan etkileşimleri, mod biçimleri ve kullanıcı yoğunluğu “oturan kişi”, “ayakta etkileşim” ve herhangi bir noktaya uğramadan mekan içinden “geçen kişi yoğunluğu” olarak tespit edilmiş ve tablolastırılmıştır (Çizelge 4.3, Çizelge 4.4). Gözlem analizine ilişkin bilgiler sonucunda bireyler arasında “Etkileşim Frekansı” verilerine değinilmiştir.

Çizelge 4.3 : Gözlem yöntemi ile elde edilen veriler.

	Alan	Saat	Oturan Kişi (30 dk. Periyod)	Ayakta Etkileşim (30 dk. Periyod)	Geçen Kişi Yoğunluğu (30 dk. Periyod)	
1 M1	lobi	10.30-11.00	2	0		
2 M2	danışma önü	10.30-11.00	1	0		
3 M3	dinlenme salonu	10.30-11.00	4	0		
4 M4	dinlenme salonu	10.30-11.00	2	0		
5 M5	dinlenme salonu	10.30-11.00	0	0		
6 M6	dinlenme salonu arka alan	10.30-11.00	5	0		
7 M7	ön bahçe	10.30-11.00	0	0		
8 M8	arka bahçe	10.30-11.00	0	0		
9 Yön-1		10.30-11.00		0	2	
10 M1	lobi	11.00-11.30	0	0		
11 M2	danışma önü	11.00-11.30	1	0		
12 M3	dinlenme salonu	11.00-11.30	4	0		
13 M4	dinlenme salonu	11.00-11.30	2	0		
14 M5	dinlenme salonu	11.00-11.30	0	0		
15 M6	dinlenme salonu arka alan	11.00-11.30	0	0		
16 M7	ön bahçe	11.00-11.30	2	0		
17 M8	arka bahçe	11.00-11.30	2	0		
18 Yön-1		11.00-11.30		1	5	
19 M1	lobi	11.30-12.00	2	0		
20 M2	danışma önü	11.30-12.00	1	0		
21 M3	dinlenme salonu	11.30-12.00	0	0		
22 M4	dinlenme salonu	11.30-12.00	0	0		
23 M5	dinlenme salonu	11.30-12.00	0	0		
24 M6	dinlenme salonu arka alan	11.30-12.00	0	0		
25 M7	ön bahçe	11.30-12.00	0	0		
26 M8	arka bahçe	11.30-12.00	0	0		
27 Yön-1		11.30-12.00		0	2	
28 M1	lobi	15.00-15.30	3	0		
29 M2	danışma önü	15.00-15.30	3	0		
30 M3	dinlenme salonu	15.00-15.30	2	0		
31 M4	dinlenme salonu	15.00-15.30	2	0		
32 M5	dinlenme salonu	15.00-15.30	0	0		
33 M6	dinlenme salonu arka alan	15.00-15.30	5	0		
34 M7	ön bahçe	15.00-15.30	2	0		
35 M8	arka bahçe	15.00-15.30	0	0		
36 Yön-1		15.00-15.30			14	
37 M1	lobi	15.30-16.00	4	0		
38 M2	danışma önü	15.30-16.00	1	0		
39 M3	dinlenme salonu	15.30-16.00	6	0		
40 M4	dinlenme salonu	15.30-16.00	4	0		
41 M5	dinlenme salonu	15.30-16.00	1	0		
42 M6	dinlenme salonu arka alan	15.30-16.00	0	0		
43 M7	ön bahçe	15.30-16.00	7	0		
44 M8	arka bahçe	15.30-16.00	0	0		
45 Yön-1		15.30-16.00		1	8	

Çizelge 4.4 : Gözlem yöntemi ile elde edilen veriler (devamı).

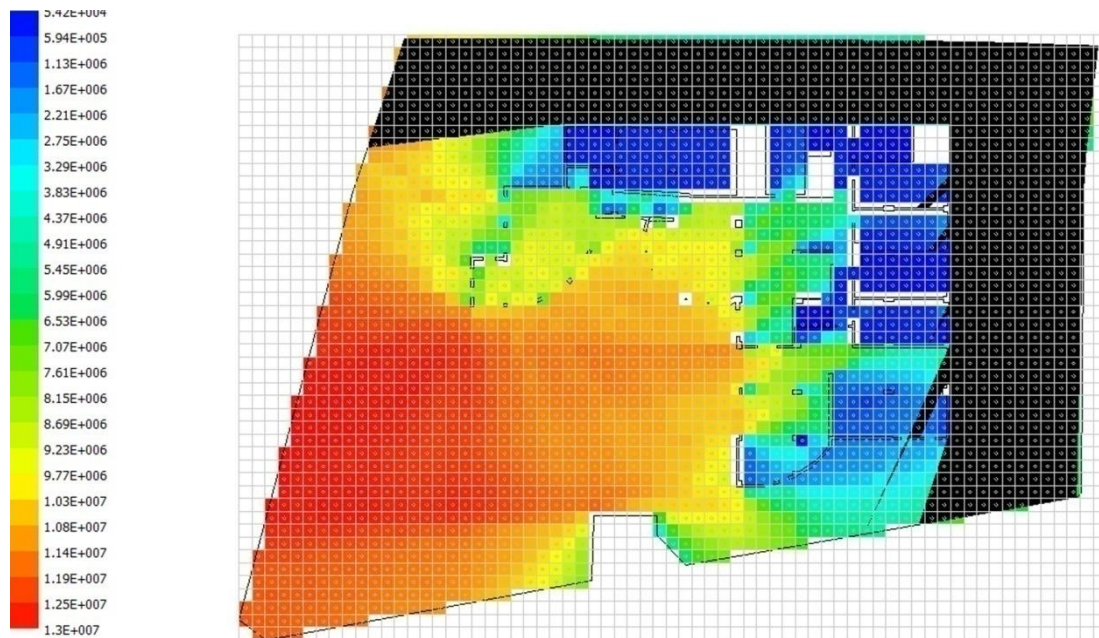
46 M1	lobi	16.00-16.30	0	0	
47 M2	danışma önü	16.00-16.30	1	0	
48 M3	dinlenme salonu	16.00-16.30	6	0	
49 M4	dinlenme salonu	16.00-16.30	5	0	
50 M5	dinlenme salonu	16.00-16.30	1	0	
51 M6	dinlenme salonu arka alan	16.00-16.30	0	0	
52 M7	ön bahçe	16.00-16.30	8	0	
53 M8	arka bahçe	16.00-16.30	0	0	
54 Yön-1		16.00-16.30			7
55 M1	lobi	16.30-17.00	0	0	
56 M2	danışma önü	16.30-17.00	2	0	
57 M3	dinlenme salonu	16.30-17.00	6	0	
58 M4	dinlenme salonu	16.30-17.00	5	0	
59 M5	dinlenme salonu	16.30-17.00	3	0	
60 M6	dinlenme salonu arka alan	16.30-17.00	0	0	
61 M7	ön bahçe	16.30-17.00	8	0	
62 M8	arka bahçe	16.30-17.00	0	0	
63 Yön-1		16.30-17.00		4	8

Bu veriler doğrultusunda, ön bahçe özellikle öğleden sonra 15.00 – 17.00 saat aralığında kullanılırken; arka bahçenin yaşlı bireyler tarafından neredeyse hiç kullanılmadığı görülmektedir. Lobi, danışma önü oturma alanı gibi herhangi bir “sınır” çizilmemiş oturma alanlarında, kısa süreli etkileşim belirlenmiştir. Dinlenme salonunda, kapıya yakın oturma birimleri öncelikli olarak tercih edilirken; mekanın derinleşmesiyle iç kısımlardaki etkileşim düzeyi azalmaktadır. Dışa dönük kapalı olan restoran birimi, yalnızca yemek saatlerinde kullanılmaktadır. Ayakta etkileşim, yalnızca “danışma noktasında” gerçekleşmektedir. “Geçen kişi yoğunluğu” herhangi bir etkileşimde bulunmazken, sosyal etkileşim alanlarında farklı eylem modlarında olan yaşlı bireylerin mekansal tercihlerinde geçiş noktasının görsel alan içerisinde kalmasının önem taşıdığı tespit edilmiştir.

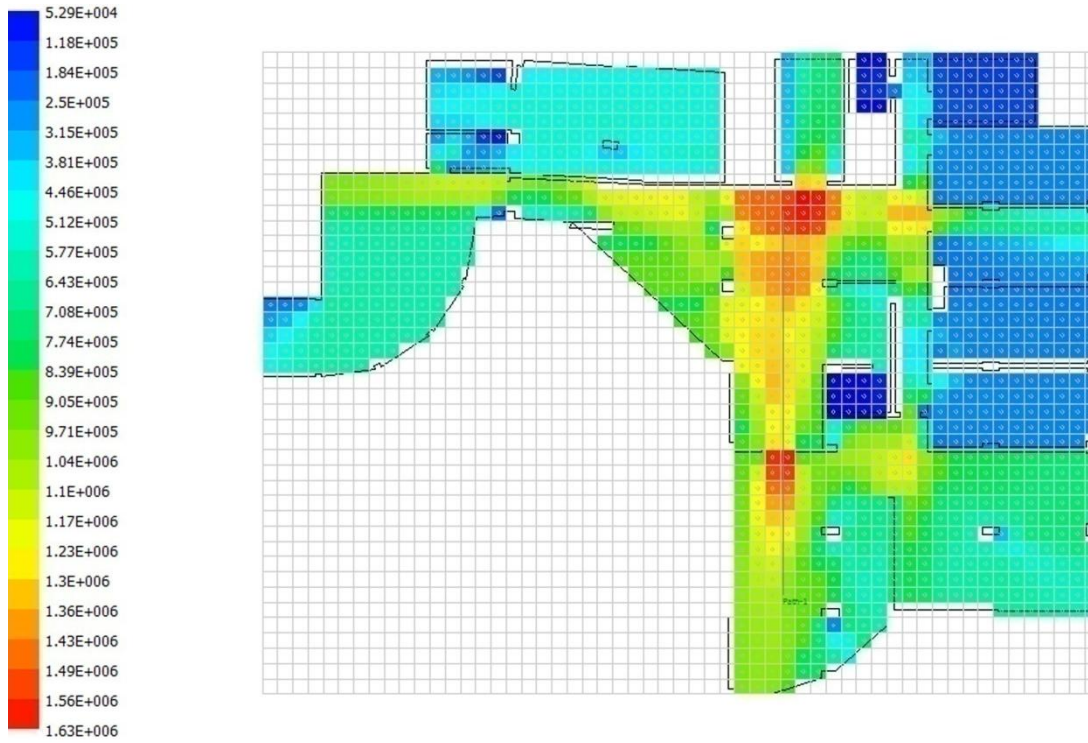
4.4.2 Mekansal dizim analizi

Araştırmanın ilk veri toplama aşamasında Yaşlılar Evi’nin mekansal organizasyonu, mekanlar arası ilişkilerin incelenmesi amacıyla kullanılan, University of Michigan lisanslı “Syntax 2D” programı ile analiz edilmiştir. Mekansal dizim yönteminde mimari kurguya ait farklı türde veriler elde edilecektir. Gözlemlenen yaşlı bireylerin sosyal etkileşim alanlarında kullanım yoğunluklarına göre tespit edilen bölgelerin sahip olduğu bütünleşme değerleri bulunmuştur. Aynı mekan içerisinde yoğun kullanım alanları farklı bölgeler olarak gruplandırılarak, bu bölgeler için bütünleşme değerleri saptanmıştır. Mekansal kurgunun dizimsel analizi iç mekana ait farklı

noktaların oluşturduğu bölgelerin bütünlüşme değeri, eşgörü, bütünsellik, bağlantısallık değeri ve derinlik derecelerini ortaya koymaktadır (Şekil 4. 13). Bu analizler, mekanın bütünsellik değeri tanımlamakta, derin ve az bütünlüşük olan mekanlarla sığ ve daha bütünlüşük olan mekanlar hakkında bilgi vermektedir. Mekansal organizasyonda yer alan ön ve arka bahçelerin binayla olan ilişkisini saptayabilmek amacıyla, bahçelerin dahil edildiği plan kurgusu ile ön ve arka bahçenin yok sayılarak bina ölçeğindeki planlar ayrı ayrı analiz edilmiştir. Mekansal gerçek bütünlüşme (integration ve integration-n) değeri analiz edilerek matematiksel veriler haline dönüştürülmüştür.

Şekil 4.13 : Bütünleşme grafiği – bahçe dahil.

Şekil 4.14 : Bütünleşme grafiği – bahçe hariç.

Matematiksel verilerin haricinde plan düzleminde grafiksel gösterimler de elde edilmiştir. Bütünleşme değerleri plan düzleminde renk skalası aracılığı ile ifade edilmektedir. “Planlarda analiz edilen ve kırmızı olarak görselleşen yüzey parçaları, bütünleşme değerinin o plandaki en yüksek olduğu bölgeleri; mavi yüzey parçaları ise bütünleşme değerinin en düşük olduğu alanlardır. Bütün analiz, kırmızı ve mavi renkleri arasındaki renk skalasında yüksekten alçağa doğru sıralanmaktadır.” (Verdil, 2008). Bütünleşme değerinin yüksek ve kırmızı olduğu bölgeler hareketin yoğunlaştığı bölgeleri temsil ederken; bütünleşme değerinin düşük olduğu alanlar ise hareketin düşük olduğu bölgeleri temsil etmektedir.

Bahçelerin dahil edildiği plan kurgusunda ön bahçeye manzarası olan bölgelerden arka taraflara doğru gidildikçe bütünleşme değerinin azaldığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ön bahçeye bakan mekanların daha entegre olduğu (kırmızı renk ve tonları), arka bahçeye bakan ve girişe göre uzaklaşan uç kısımların ise daha az entegre olduğu (mavi ve mavinin tonları) görülmektedir. Aynı zamanda sosyal etkileşim alanında, mekanın derinleşmesi bütünleşme değerinin azalmasına neden olmaktadır. Yaşlılar evinin zemin katı planına uygulanan bütünleşme grafiği ile gözlem yöntemiyle elde edilen deneklerin tercih ettikleri bölgeler, plan üzerindeki grafiksel ifadelerinin karşılaştırılması ile yukarıdaki şekiller elde edilmiştir. Bu

analizlere göre bütünleşme değerinin en yüksek olduğu bölgelerle, deneklerin tercih ettikleri bölgeler birbiri ile örtüşmektedir.

Bahçelerin dahil edilmediği plan kurgusunda, bina sınırlarına yaklaştıkça bütünleşme derecesinin azaldığı, hareketin yoğun olduğu sirkülasyon alanının çok fazla entegre olduğu (kırmızı renk ve tonları) görülmektedir.

Dizimsel analizin bundan sonraki aşamasında çalışmanın başında tanımlanan noktaların farklı parametrelere bağlı olan değerleri sayısal verilere dönüştürülmüştür. Bu parametreler verilerin karşılaştırılmasında kullanılarak, yaşlılar evinde sosyal etkileşim alanlarının bilişsel açıdan değerlendirilmesi yapılacaktır.

4.4.3 Mimari plan analizi

Seçilen alan çalışmasına yönelik mimari plan analizi yapıldığında, “ulaşılabilirlik” bakımından farklı özellikte 3 farklı mesafe tanımlanabilmektedir. Yaşlı bireylerin tercih ettikleri sosyal etkileşim alanlarının “girişe olan mesafesi”, “sirkülasyon alanına olan mesafesi” ve “danışma noktasına olan mesafesi” ile ilişkisi farklılık göstermektedir. “Yerleşimsel Değerler” elde edebilmek için belirlenen bölgelerden ortalama mesafeler hesaplanmıştır. Bölgesel ulaşılabilirliğin analizi bu yöntemle tespit edilmiştir.

4.5 Verilerin Karşılaştırılması

Alan çalışmasında elde edilen verilerin değerlendirilmesi, “mimari kurgu” ile “sosyal etkileşim” arasındaki ilişkinin kavramsal çerçeve kapsamında tartışılmasına olanak verecektir. Mekan içinde tanımlanan noktaların karakteristikleri “SPSS – İstatistiksel Değerlendirme Yazılımı” yardımı ile karşılaştırılıp tartışılacaktır.

Alan çalışmasında elde edilen verilerin karşılaştırılması şu alt başlıklar içerisinde ele alınacaktır;

- Mekansal Kurgu ve Etkileşim Frekans Verilerinin Karşılaştırılması
- Mekansal Kurgu ve Yerleşimsel Değer Verilerinin Karşılaştırılması

Çalışmanın sonucunda değerlendirmede Basit Regresyon Analiz türü kullanılmıştır. Basit Regresyon Analizi, bir kriter değişkeni ile bir veya daha fazla sayıda tahmin

değişkenleri arasındaki ilgiyi sayısal bağıntı temelinde kullanan bir yöntemdir. Bu nedenle, verilerin karşılaştırılmasında sayısal verilerin programa girilmesiyle sonuçlar elde edilmektedir.

4.5.1 Mekansal kurgu ve etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Mekansal dizim analizi ve gözlem yöntemi ile elde edilen verilerin karşılaştırılmasıyla, mekansal kurgunun yaşlı bireylerin etkileşim düzeyleri üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.6’da verildiği üzere, ön ve arka bahçenin dahil edildiği plan türünün mekansal dizim parametreleri sayısal olarak tablolaştırılmıştır. Mekansal kurgu incelendiğinde bütünleşme değerinin (integration), eşgörüş alanının (isovist area), bütünsellik (compactness) ve bağlantısallık (connectivity) parametrelerinin en yüksek değerde bulunduğu bölge ön bahçe (M7) olarak görülmektedir. Bu bölge için, derinliğin (mean-depth) ise en düşük değerde olduğu belirlenmiştir. Toplam aktivite, sohbet, dinlenme ve gazete okuma “Etkileşim Frekansları” dinlenme salonu (M3) bölgesinde en yüksek olmasına rağmen, mekansal dizim parametreleri ön bahçeye ait parametrelerin değerleri kadar yüksek çıkmamıştır. Dinlenme salonunun derin bölgelerinin (M5-M6) bütünleşme değeri, eşgörüş alanı, eşgörüş çevresi, bütünsellik ve bağlantısallık değerleri en düşük değerdedir; derinlik ise çok yüksektir. Derinlik değeri bakımından benzerlik gösteren arka bahçenin (M8) “Etkileşim Frekansı” değerleri çok düşük olmasına rağmen, bütünsellik değeri ön bahçe (M7) ile aynıdır. Arka bahçeye ait bütünleşme değeri, dinlenme salonunun arka bölgelerine (M5-M6) ait bütünleşme, bağlantısallık ve eşgörüş alanı değerlerinden yüksek olmasına rağmen kullanım sıklığı bakımından nadiren tercih edilmektedir.

Çizelge 4.5 : Alan çalışmasının mekansal dizim parametreleri ile Etkileşim Frekans değerleri (bahçe dahil).

			Eşgörüş Alanı	Eşgörüş Çevresi	Bütünsellik	Bağlantısallık	Bütünleşme	Bütünleşme - n	Derinlik
1	M1	Lobi	9282767	60652	154	916	1717225	3445842	1,8
2	M2	Danışma önü	7448377	41405	189	745	1402946	3437358	1,9
3	M3	Dinlenme salonu	9974252	42159	251	999	1893854	3445142	1,7
4	M4	Dinlenme salonu	8048438	43211	186	801	1536722	3446823	1,8
5	M5	Dinlenme salonu	1931032	23666	81	188	268810	3435168	2,2
6	M6	Dinlenme salonu arka b.	1379975	16473	85	140	187340	3425858	2,2
7	M7	Ön bahçe	12194954	48193	257	1223	2268116	3450383	1,5
8	M8	Arka bahçe	4272067	16654	257	415	486793	3401126	2,2

			Toplam Aktivite	Sohbet	Dinlenme	Gazete Okumak	FR-Toplam Akt.	FR-Sohbet	FR-Dinlenme	FR-Gazete Ok.
1	M1	Lobi	14	2	11	1	1,3 / saat	0,19 / saat	1,04 / saat	0,09 / saat
2	M2	Danışma önü	9	4	1	4	0,9 / saat	0,38 / saat	0,9 / saat	0,38 / saat
3	M3	Dinlenme salonu	33	28	2	3	3,1 / saat	2,66 / saat	0,19 / saat	0,28 / saat
4	M4	Dinlenme salonu	21	13	8	0	2 / saat	1,23 / saat	0,76 / saat	0
5	M5	Dinlenme salonu	3	0	3	0	0,3 / saat	0	0,28 / saat	0
6	M6	Dinlenme salonu arka b.	0	0	0	0	0	0	0	0
7	M7	Ön bahçe	27	25	2	0	2,6 / saat	2,38 / saat	0,19 / saat	0
8	M8	Arka bahçe	2	2	0	0	0,2 / saat	0,19 / saat	0	0

Çizelge 4.6 : Alan çalışmasının mekansal dizim parametreleri ile Etkileşim Frekans değerleri (bahçe hariç).

			Eşgörüş Alanı	Eşgörüş Çevresi	Bütünsellik	Bağlantısallık	Bütünleşme	Bütünleşme - n	Derinlik
1	M1	Lobi	941306	11395	84	208	98723	405902	2,3
2	M2	Danışma önü	989725	9609	103	215	98180	399541	2,3
3	M3	Dinlenme salonu	1166505	9614	122	263	110937	389708	2,4
4	M4	Dinlenme salonu	835261	8194	102	183	78588	383118	2,4
5	M5	Dinlenme salonu	938680	9084	103	206	90777	397666	2,3
6	M6	Dinlenme salonu arka b.	711843	6806	106	160	60916	380900	2,5

			Toplam Aktivite	Sohbet	Dinlenme	Gazete Okumak	FR-Toplam Akt.	FR-Sohbet	FR-Dinlenme	FR-Gazete Ok.
1	M1	Lobi	14	2	11	1	1,3 / saat	0,19 / saat	1,04 / saat	0,09 / saat
2	M2	Danışma önü	9	4	1	4	0,9 / saat	0,38 / saat	0,9 / saat	0,38 / saat
3	M3	Dinlenme salonu	33	28	2	3	3,1 / saat	2,66 / saat	0,19 / saat	0,28 / saat
4	M4	Dinlenme salonu	21	13	8	0	2 / saat	1,23 / saat	0,76 / saat	0
5	M5	Dinlenme salonu	3	0	3	0	0,3 / saat	0	0,28 / saat	0
6	M6	Dinlenme salonu arka b.	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 4.6’da verildiği üzere, ön ve arka bahçenin dahil edilmediği plan türünün mekansal dizim parametreleri sayısal olarak tablolaştırılmıştır. Mekansal dizim parametreleri ile “Etkileşim Frekansı” verileri karşılaştırıldığında birtakım bulgular elde edilmektedir. Dinlenme salonu (M3) bölgesine ait bütünleşme, eşgörü alanı, bütünsellik ve bağlantısallık değerleri en yüksektir. Toplam aktivite, sohbet, dinlenme ve gazete okuma etkileşim frekansları incelendiğinde, bu bölgenin (M3) mekan kurgusunda en fazla entegre ve “yoğun etkileşimsel” alan olduğu görülmektedir. Dinlenme salonunun bir duvarla ayrıldığı arka bölge (M6) bütünleşme, eşgörü alanı, eşgörü çevresi ve bağlantısallık değerleri bakımından en düşüktür. Bu bölge aynı zamanda en yüksek derinlik değerine sahiptir. Bu bölgede herhangi bir etkileşim görülmediği için mekan kurgusunda bu bölgenin (M6) entegre olmayan ve “düşük etkileşimsel” alan olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, ön ile arka bahçenin dahil edildiği ve edilmediği iki farklı plan türünün değerleri “Etkileşim Frekansları” ile incelenmiştir. Ön ve arka bahçenin dahil edilmediği mekansal dizim analiz verileri ile etkileşim frekans değerlerinden sonuca ulaşılabilmektedir. Ön ve arka bahçenin dahil edildiği plan türünün mekansal dizim analiz verileri ile ön ve arka bahçenin mekan kurgusu içindeki yeterliliği irdelenebilmektedir.

- **“Bütünleşme Değeri” (Integration) – “Etkileşim Frekansı” (IF) verilerinin karşılaştırılması**

Çizelge 4.7 : Bütünleşme değerinin nominal değer tanımı.

Interval Değer (ID)	Nominal Değer (ND)	Değer Aralığı	Değer Tanımı
Bütünleşme Değeri (RI)	RI (N)	0,01 – 0,09	Az Entegre (1)
Bütünleşme Değeri (RI)	RI (N)	0,1 – 0,17	Entegre (2)
Bütünleşme Değeri (RI)	RI (N)	0,18 – 0,23	Çok Entegre (3)
M1: 2 M2: 2 M3: 3 M4: 2 M5: 1 M6: 1 M7: 3 M8: 1			

Bütünleşme değerinin nominal değer tanımı incelendiğinde, arka bahçe (M8) ve dinlenme salonunun en derin bölgesi (M5) ile dinlenme salonunun arka bölgesi (M6)

en düşük entegre alan olduğu belirlenmiştir. Dinlenme salonunun kapıya yakın bölgesi (M3) ile ön bahçe (M7) ise en fazla entegre alanlardır (Çizelge 4.7).

1 Bütünleşme değeri ile toplam aktivite etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.8 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,725	,061	2,578	,042 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,874	,114	4,411	,005 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Analiz sonucunda, bütünleşme değeri ile toplam aktivite etkileşim frekansı arasında ilişki tespit edilmiştir ($r=0,725$; $p=0,04<0,05$). Çizelge 4.8, bu sonucu ortaya çıkaran regresyon analizini göstermektedir. Analiz sonucu, mekanın bütünleşme derecesinin artmasıyla bireylerin birbirleri ile etkileşim frekansı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Entegre mekanlarda, bireyler birbirleri ile daha fazla iletişime geçmektedirler. Bir anlamda, bütünleşikliği yüksek olan alanlar, yaşlı bireyleri biraraya getirme olasılığı en yüksek olan alanlardır.

2 Bütünleşme değeri ile sohbet eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.9 : Regresyon Analizi – bütünleşme değeri ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,560	,118	1,657	,149 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,733	,101	2,642	,038 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Bütünleşme değeri ile sohbet aktivitesine ($r=0,560$; $p=0,149>0,05$) yönelik etkileşim frekansı arasında yalnızca bir eğilim tespit edilmiştir. Sohbet eyleminin gerçekleşmesi için mekanın bütünleşme değeri yüksek olan bölgelerinin seçildiği

eğilimi tespit edilmiştir (Çizelge 4.9). Yaşlı bireylerin sosyal etkileşim alanlarında biraraya gelmesinde ve iletişimin gerçekleşmesinde mekanın bütünleşikliği etkili olabilir denilebilir.

3 Bütünleşme değeri ile dinlenme eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.10 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,526	,124	1,517	,180 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,636	,256	2,021	,090 ^c

- a. Ho hipotezinin reddedilmesi
b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması
c. Normal yaklaşıma dayanması

Dinlenme eylemine ($r=0,526$; $p=0,18>0,05$) yönelik etkileşim frekansı arasında yalnızca bir eğilim tespit edilmiştir. Sohbet eylemi gibi dinlenme eylemi için de bütünleşme değeri yüksek olan mekanların zaman zaman tercih edildiği görülmektedir (Çizelge 4.10). Sosyal etkileşim alanlarında görsel etkileşim için gerekli bütünleşme değeri, sohbet eylemi için gerekli bütünleşik mekanla yaklaşık olarak benzer değer içermektedir.

4 Bütünleşme değeri ile gazete okuma etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.11 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,240	,186	,606	,567 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,123	,363	,305	,771 ^c

- a. Ho hipotezinin reddedilmesi
b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması
c. Normal yaklaşıma dayanması

Bütünleşme değeri ile gazete okuma aktivitesine yönelik etkileşim frekansı arasında ise olumlu bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=0,240$; $p=0,567>0,05$). Bu bağlamda, etkileşim biçimleri bakımından yalnızca fiziki etkileşimi destekleyen aktiviteler

amacıyla değil; görsel etkileşimi destekleyen aktiviteler amacıyla da bütünleşik mekanlar tercih edilmektedir. Okuma eylemi için ise mekan entegrasyon derecesi önemsizdir (Çizelge 4.11). Başka bir ifadeyle, etkileşim biçimi bakımından farklı aktiviteler için mekan kurgusunda bütünleşme dereceleri değişkenlik göstermektedir.

- **“Eşgörüş Değeri” (Isovist Area) – “Etkileşim Frekansı” (IF) verilerinin karşılaştırılması**

Eşgörüş Alanı (Isovist Area) ve bölgelerin etkileşim dereceleri, yaşlı bireylerin sosyalleşebilmeleri amacıyla kurgulanan mekanlar hakkında bilgi vermektedir. Bu nedenle, Çizelge 4.12’de bölgelerin sahip oldukları eşgörüş analizinin nominal değer tanımlaması yapılmıştır. “Eşgörüş Değerleri” bölgesel olarak verilmiştir.

Çizelge 4.12 : Eşgörüş alanının nominal değer tanımı.

İnterval Değer (ID)	Nominal Değer (ND)	Değer Aralığı	Değer Tanımı
Eşgörüş Değeri (ISO)	ISO (N)	0,01 – 0,09	Az (1)
Eşgörüş Değeri (ISO)	ISO (N)	0,1 – 0,175	Orta (2)
Eşgörüş Değeri (ISO)	ISO (N)	0,18 – 0,25	Yüksek (3)
M1: 3 M2: 2 M3: 3 M4: 2 M5: 1 M6: 1 M7: 3 M8: 1			

Hareket ve görüş olanağı, bir mekansal örgütlenmenin içindeki bireye nereye ve ne mesafede erişim olanağı sunduğunu belirleyen parametreler olduğu kadar, bulunduğu noktadan görünmeden dahi görebilmeye dair bilgi verir. Toplumda kontrol ve mahremiyet duygusu, mekan içinde görsel alanın birimiyle ifade edilebilir. Bu bağlamda, eşgörüş alanının sahip olduğu sayısal değerler baz alınarak bölgeler tanımlanmıştır. Eşgörüş alanı en yüksek olan bölge, ön bahçe (M7), lobi (M1) ve dinlenme salonunun kapıya yakın olan bölgesidir (M3). Arka bahçe (M8), dinlenme salonunun derin bölgeleri (M5-M6) ise eşgörüş alanı bakımından çok zayıftır.

1 Eşgörüş alanı ile toplam aktivite etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Yapılan analiz sonucunda eşgörüş alanı ile etkileşim değeri arasındaki ilişkinin çok anlamlı olduğu ($r=0,881$; $p=0,004<0,05$) görülmektedir (Çizelge 4.13). Görülebilir alan büyüklüğü arttıkça, yaşlı bireylerin sosyal etkileşime geçtikleri bölgeler

değişmektedir. Yaşlı bireylerin, görüş alanının geniş olduğu bölgelerde daha fazla etkileşimde bulundukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.13 : Regresyon analizi – eşgörüş alanı ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,881	,046	4,564	,004 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,929	,044	6,128	,001 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Görüş alanının büyüklüğü, mekan içinde kontrol duygusu sağlamaktadır. Bu nedenle, toplama aktivite etkileşim frekansı incelendiğinde görüş alanının geniş olduğu bölgelerde yaşlı bireylerin çok daha fazla biraraya geldikleri görülmektedir. Bu sonuç, düşük görüş alan değeri olan bölgelerin, “düşük etkileşimsel” alanlar olduğunu; yüksek görüş alan değeri olan bölgelerin “yoğun etkileşimsel” alanlar olduğunu ortaya koymaktadır.

2 Eşgörüş alanı ile sohbet eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.14 : Regresyon analizi – eşgörüş değeri ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,771	,125	2,964	,025 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,868	,106	4,272	,005 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Sohbet eylemine yönelik, mekan kurgusunda eşgörüş alanı ile etkileşim değeri arasında anlamlı bir ilişki ($r=0,771$; $p=0,025<0,05$) görülmektedir (Çizelge 4.14). Özellikle sohbet eylemi için yaşlı bireylerin biraraya geldikleri mekanlar görüş alanı büyüklüğüne göre seçilmektedir. Bu nedenle, sohbet eylemi için mahremiyet istenmezken; mekan içinde kontrol duygusu aranmaktadır diyebiliriz.

3 Eşgöörüş alanı ile dinlenme eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.15 : Regresyon analizi – eşgöörüş alanı ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,368	,188	,970	,370 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,446	,328	1,220	,268 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Dinlenme eylemine ($r=0,368$; $p=0,37>0,05$) yönelik eşgöörüş değeri ile dinlenme etkileşim frekans değeri arasında olumlu bir ilişki tespit edilmemiştir (Çizelge 4.15). Görsel iletişim amacıyla, yaşlı bireylerin mekan tercihleri ile eşgöörüş alanı büyüklüğü arasında bir ilişki bulunmamaktadır ve dinlenme eylemi için mahremiyet kavramı önem taşımaktadır diyebiliriz.

4 Eşgöörüş alanı ile gazete okuma etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.16 : Regresyon analizi – eşgöörüş alanı ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,325	,230	,842	,432 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,327	,318	,849	,429 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Eşgöörüş alanı ile gazete okuma eylemine ($r=0,325$; $p=0,432>0,05$) yönelik etkileşim frekansı değerleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır (Çizelge 4.16). Görüş alanının geniş olduğu bölgeleri, yaşlı bireyler gazete okuma eylemi için özellikle tercih etmemektedirler. Buna rağmen, eylem biçimleri bakımından mekansal konfigürasyondan elde edilen görüş alanına dayalı bir etkileşim düzeyi çıkmaktadır.

- “Eşgörüş Çevresi” (Perimeter) – Etkileşim Frekansı (IF) verilerinin karşılaştırılması

Eşgörüş çevresi, gözlemci noktadan çizilen görüş akslarının oluşturduğu sınırın çevresel değeri anlamına gelmektedir. Eşgörüş çevresi ile etkileşim frekansı arasındaki ilişki regresyon analizi ile irdelenmiştir.

1 Eşgörüş çevresi ile toplam aktivite etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.17 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,683	,153	2,292	,062 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,786	,230	3,111	,021 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Görüş çevresi ile toplam aktivite etkileşim frekansı arasındaki verilerin karşılaştırılması sonucunda bir eğilim tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucu, eşgörüş çevresi ile etkileşim frekansına yönelik ($r=0,683$; $p=0,062>0,05$) bağıntı tespit edilmiştir (Çizelge 4.17). Eşgörüş çevresi, eşgörüş alanı gibi mekan içindeki kontrol duygusu açısından önemlidir. Görsel dürtü, yaşlı bireyin topluma sosyal olarak kazandırılması amacıyla önem kazanmaktadır. Eşgörüş çevresinin yüksek olduğu bölgeler için, yaşlı bireyler tarafından kullanılan, içinde bir dizi eylem biçiminin olduğu mekanlardır denilebilir.

2 Eşgörüş çevresi ile sohbet eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.18 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,439	,255	1,198	,276 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,578	,272	1,737	,133 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda, sohbet eylemine yönelik ($r=0,439$; $p=0,276>0,05$) veriler ile eşgörüş çevresi ile ilişki anlamlı bulunmamıştır (Çizelge 4.18). Bunun neticesinde, görsel etkileşimin yüksek olduğu bölgelerin eşgörüş çevresinin geniş olması beklenmemektedir.

3 Eşgörüş çevresi ile dinlenme eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.19 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,715	,151	2,504	,046 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,783	,200	3,085	,022 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Dinlenme eylemine yönelik ($r=0,715$; $p=0,046<0,05$) verinin eşgörüş çevresi ile ilişkisi çok olumlu bulunmuştur (Çizelge 4.19). Görsel iletişim biçimi kabul edilen dinlenme eyleminin gerçekleşmesi için, mekanın eşgörüş çevre değeri yüksek olmalıdır. Dinlenme amacıyla da olsa bulundukları mekan içinde yaşlı bireylerin sosyal olarak topluma katılımları için eşgörüş çevre parametresi önem kazanmaktadır.

4 Eşgörüş çevresi ile gazete okuma etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.20 : Regresyon analizi – eşgörüş çevresi ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,331	,157	,859	,423 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,273	,320	,694	,513 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda eşgörüş çevresi ile gazete okuma eylemine yönelik ($r=0,331$; $p=0,423>0,05$) verilerin bağlantısı, arasındaki ilişkiyi anlamlı kılmak için

yeterli bulunmamıştır (Çizelge 4.20). Eşgörüş çevre değerinin büyük olması, bazı eylem biçimleri için önem teşkil etmemektedir.

- **“Bütünsellik” (Compactness) – Etkileşim Frekansı (IF) Verilerinin Karşılaştırılması**

“Bütünsellik” parametresi, mekan içerisindeki bakış açısının sahip olduğu noktanın merkezियeti için kullanılan bir parametredir. Mekanın sahip olduğu bütünsellik değeri ile yaşlı bireylerin mekan içindeki etkileşim frekansları değerlendirilmiştir.

1 Bütünsellik ile toplam aktivite etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.21 : Regresyon analizi – bütünsellik ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^b	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,623	,261	1,951	,099 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,419	,364	1,131	,301 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda, bütünsellik ile toplam aktivite etkileşim frekansı arasında ($r=0,623$; $p=0,099>0,05$) eğilim bakımından bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.21). Eylem biçimleri bakımından mekanın sahip olduğu bütünsellik değeri arttıkça mekanın bireyleri biraraya getirme olasılığı yükselmektedir. Mekan kurgusundaki temsili birimlerin merkezियet derecesi bütünsellik parametresi ile temsil edilir. Bu değer, yaşlı bireyin etkileşim alanı olarak tercih ettikleri bölgelerin mekansal organizasyon içindeki bütünsellik derecesini verir.

2 Bütünsellik ile sohbet eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.22 : Regresyon analizi – bütünsellik ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,682	,189	2,284	,062 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,697	,248	2,381	,055 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda sohbet eylemine yönelik verinin ($r=0,682$; $p=0,062>0,05$) bütünsellik değeri ile ilişkisinde yalnızca bir eğilim tespit edilmiştir (Çizelge 4.22). Bütünsellik değeri, sohbet eylemi etkileşim frekansı yükseldikçe artmaktadır. Bu bağlamda, bütünsellik değerinin yüksek olduğu mekanlarda sohbet eylemi gerçekleşmektedir.

3 Bütünsellik ile dinlenme eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.23 : Regresyon analizi – bütünsellik ile dinlenme frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,144	,237	-,357	,733 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,339	,351	-,884	,411 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda bütünsellik ile dinlenme eylemine yönelik etkileşim frekansı arasında ($r=-0,144$; $p=0,733$) bağıntı olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.23). Bir mekanın geçirgen olma durumunu tanımlayan, diğer alanlarla ilişkisini tanımlayan bütünsellik parametresi dinlenme eylemi için önem taşımamaktadır.

4 Bütünsellik ile gazete okuma etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.24 : Regresyon analizi – bütünsellik ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,249	,240	,631	,551 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,110	,343	,271	,796 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Gazete okuma eylemine yönelik ilişki ($r=0,249$; $p=0,551>0,05$) tespit edilmemiştir (Çizelge 4.24). Bu bağlamda, “Bütünsellik” parametresi ile Etkileşim Değeri arasında zaman zaman bir eğilim söz konusudur.

• “Bağlantısallık” (Connectivity) – Etkileşim Frekansı (IF) Verilerinin Karşılaştırılması

“Bağlantısallık” (Connectivity) ile “Etkileşim Frekansı” arasındaki bağlantıyı irdlemek amacıyla bağlantısallık değerleri için nominal değer tanımı yapılmıştır. Bağlantısallık, sistem içindeki mekanların birbirleri ile olan ilişkisini tanımlar. Bir mekan, farklı mekanlara geçiş hakkı veriyorsa bağlantısallık değeri yüksek demektir.

Çizelge 4.25 : Bağlantısallık değerinin nominal değer tanımı.

İnterval Değer (ID)	Nominal Değer (ND)	Değer Aralığı	Değer Tanımı
Bağlantısallık	C (N)	1 – 4,9	Düşük (1)
Bağlantısallık	C (N)	5 – 8,9	Orta (2)
Bağlantısallık	C (N)	9 – 12,5	Yüksek (3)
M1: 3 M2: 2 M3: 3 M4: 2 M5: 1 M6: 1 M7: 3 M8: 1			

Yapılan çalışma sonunda lobi (M1), dinlenme salonunun kapıya yakın alanı (M3) ve ön bahçe (M7) bağlantısallık değeri yüksek bölgelerdir. Arka bahçe (M8), dinlenme

salonunun derin alanları (M5-M6) ise mekansal olarak bağlantı içermez (Çizelge 4.25).

1 Bağlantısallık ile toplam aktivite etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.26 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,885	,045	4,649	,004 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,929	,044	6,128	,001 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda, “Bağlantısallık” derecesi ile etkileşim frekansı arasında anlamlı bir bağlantı ($r=0,885$; $p=0,004<0,05$) tespit edilmiştir (Çizelge 4.26). anlamlı bir bağlantı, sistem içindeki o mekanın diğer mekanlara geçişini ve diğer mekanlarla ilişkisini ifade etmektedir.

2 Bağlantısallık ile sohbet eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.27 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,777	,122	3,025	,023 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,868	,106	4,272	,005 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Sohbet eylemine yönelik ($r=0,777$; $p=0,023<0,05$) ilişki analiz edildiğinde, bağlantısallık ile arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Çizelge 4.27). Bağlantısallık değeri yüksek olan mekanlarda sohbet eylemi etkileşim frekans değeri de yüksek çıkmıştır. Bu bağlantı aralarındaki ilişkiyi anlamlı kılmaktadır.

3 Bağlantısallık ile dinlenme eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.28 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,359	,188	,943	,382 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,446	,328	1,220	,268 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda, dinlenme eylemi etkileşim frekans değeri ile bağlantısallık arasında ($r=0,359$; $p=0,382>0,05$) herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir (Çizelge 4.28). Bu sonuç, bireyin dinlenme eylemi için bağlantısallığı yüksek olan mekanların tercih edilmesi bakımından anlamlı bir ilişki ortaya koymamaktadır.

4 Bağlantısallık ile gazete okuma etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.29 : Regresyon analizi – bağlantısallık ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,328	,231	,852	,427 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	,327	,318	,849	,429 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda, bağlantısallık ile gazete okuma etkileşim frekansı arasında ($r=0,328$; $p=0,427>0,05$) herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir (Çizelge 4.29). Gazete okuma eylemi için, mekanın bağlantısallığında zaman zaman bir eğilim görülmektedir. Analiz neticesinde, “Bağlantısallık” parametresiyle bir noktanın diğer noktalarla olan ilişkisi tanımlanmaktadır. Mekansal kurguda mekanların birbirleri ile bağlantılandırılması, mekanları “yoğun etkileşimsel” alanlara dönüştürdüğü söylenebilir. Düşük bağlantısal değeri, mekanın etkileşim seviyesini düşürmektedir.

- “Derinlik” (Mean-Depth) – Etkileşim Frekansı (IF) Verilerinin Karşılaştırılması

Mekanlar “derin” ve “sığ” olarak gruplandırılabilir. Derin mekan “düşük etkileşimsel” mekan olarak tanımlanırken, “yoğun etkileşimsel” alanlarda mekan sığlaşır. Derinlik değerinin nominal değer tanımında belirlenen bölgeler derinlik değeri bakımından sınıflandırılmaktadır.

Çizelge 4.30 : Derinlik değerinin nominal değer tanımı.

Interval Değer (ID)	Nominal Değer (ND)	Değer Aralığı	Değer Tanımı
Derinlik	MD (N)	1,5 – 1,65	Sığ (1)
Derinlik	MD (N)	1,7 – 1,95	Normal (2)
Derinlik	MD (N)	2 – 2,2	Derin (3)
M1: 2 M2: 2 M3: 2 M4: 2 M5: 3 M6: 3 M7: 1 M8: 3			

Arka bahçe (M8) ve dinlenme salonunda arka alanlar (M5-M6) derin mekanlar olarak çıkmıştır. En sığ mekanın ise ön bahçe (M7) olduğu görülmektedir (Çizelge 4.30).

1 Derinlik ile toplam aktivite etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.31 : Regresyon analizi – derinlik ile toplam aktivite etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,915	,034	-5,563	,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,945	,036	-7,093	,000 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda “Derinlik” ile “Etkileşim Frekansı” arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r = -0,915$; $p = 0,001$) olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.31). Bu negative bağıntı, mekan derinlik değerinin artmasıyla etkileşim frekans değerinin düştüğünü ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, derin mekanlarda yaşlı bireylerin etkileşimleri güçleşmektedir. “Düşük etkileşimsel” mekanlara dönüşmektedir.

2 Derinlik ile sohbet eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.32 : Regresyon analizi – derinlik ile sohbet etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,823	,095	-3,549	,012 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,876	,072	-4,447	,004 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda derinlik ile sohbet eylemine yönelik ilişki ($r = -0,823$; $p = 0,012$) negatif yönde olumlu tespit edilmiştir (Çizelge 4.32). Mekan derinlik değeri arttıkça, mekan içinde sohbet eylem etkileşim frekansı azalmaktadır. Bu da, sığ mekanların sosyal etkileşim alanlarında istenilen bir özellik olduğunu göstermektedir.

3 Derinlik ile dinlenme eylemi etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.33 : Regresyon analizi – derinlik ile dinlenme etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,345	,197	-,901	,402 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,447	,331	-1,225	,266 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analiz sonucunda, derinlik ile etkileşim frekans değeri incelendiğinde ($r = -0,345$; $p = 0,402$) anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (Çizelge 4.33). Bu bağlantı, dinlenme eylemi için mekan içinde mahremiyet kavramının istenildiğini ifade edebilir.

4 Derinlik ile gazete okuma etkileşim frekansı verilerinin karşılaştırılması

Çizelge 4.34 : Regresyon analizi – derinlik ile gazete okuma etkileşim frekans değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^b	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,265	,256	-,674	,525 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,295	,337	-,757	,478 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Gazete okuma eylemine yönelik verilerin ($r = -0,265$; $p = 0,525$) değerlendirilmesi sonucunda bir eğilim tespit edilememiştir (Çizelge 4.34). Bu bağlamda, derin mekanlar sosyal etkileşim bakımından tercih edilmeyen mekanlar olurken; sığ mekanlar özellikle sohbet eylemi için öncelik kazanmaktadır. Derinlik ile etkileşim frekansı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu için mekanın derinlik değerinin artması, etkileşim düzeyini düşürmektedir. Yaşlı bireyler için tasarlanan sosyal etkileşim alanlarının mekan derinlik değerinin düşük olması yani “sığ” olması beklenmektedir.

4.5.2 Mekansal Kurgu ve Yerleşim Değeri verilerinin karşılaştırılması

Plan kurgusunda, sosyal etkileşim alanı olarak kurgulanan ve kullanılan alanlar birbirlerine göre farklı karakteristikler içermektedirler. Mekansal organizasyonun sahip olduğu yerleşim değeri verilerinin mekansal dizim analizi ile elde edilen bütünleşme değeri ile karşılaştırılması, sosyal etkileşim alanlarında bireylerin etkileşim derecelerini ortaya koymaktadır. Yerleşim değeri, bölgelerin “ana girişe olan mesafesi”, “sirkülasyon alanına olan mesafesi” ve “danışma noktasına olan mesafenin” hesaplanmasıyla sayısal verilere dönüştürülmüştür (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35 : Alan çalışmasının mekansal dizim parametreleri ile Yerleşim Değeri verileri.

Eşgörüş Alanı	Eşgörüş Çevresi	Bütünsellik	Bağlantısallık	Bütünleşme	Derinlik
9282767	60652	154	916	1717225	1,8
7448377	41405	189	745	1402946	1,9
9974252	42159	251	999	1893854	1,7
8048438	43211	186	801	1536722	1,8
1931032	23666	81	188	268810	2,2
1379975	16473	85	140	187340	2,2
12194954	48193	257	1223	2268116	1,5
4272067	16654	257	415	486793	2,2

			Girişe Olan Mesafe	Sirkülasyon A. Mesafe	Danışma N. Mesafe
1	M1	Lobi	4,5	9,4	9,2
2	M2	Danışma önü	9,0	12,7	5,3
3	M3	Dinlenme salonu	13,0	16,4	8,5
4	M4	Dinlenme salonu	16,7	17,2	11,2
5	M5	Dinlenme salonu	20,6	23,6	15,3
6	M6	Dinlenme salonu arka b.	24,5	22,3	14,6
7	M7	Ön bahçe	18,7	32,3	28,3
8	M8	Arka bahçe	37,7	30,6	30,7

Bu bağlamda, sosyal etkileşim alanlarının “ana giriş” noktasına olan mesafeleri etkileşim dereceleri bakımından önem kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle, girişe yakın olan alanların entegrasyon derecelerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

1 Bütünleşme değeri ile girişe olan mesafenin karşılaştırılması

Çizelge 4.36 : Regresyon Analizi – bütünleşme değeri ile giriş mesafesi yerleşim değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler					
		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,822	,124	-3,539	,012 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,575	,357	-1,721	,136 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Bütünleşme Değeri (RI) ile belirlenen bölgelerin “giriş”, “sirkülasyon alanı” ve “danışma” noktasına olan mesafeleri karşılaştırıldığında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz sonucunda, bütünleşme değeri ile girişe olan mesafe arasında ($r = -0,822$; $p = 0,012$) negatif yönde çok olumlu bir ilişki bulunmuştur (Çizelge 4.36). Girişe olan mesafe ile bütünleşme değerleri arasında ters orantı bulunmaktadır.

2 Bütünleşme değeri ile sirkülasyon alanına olan mesafenin karşılaştırılması

Çizelge 4.37 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile sirkülasyon alanına olan mesafe Yerleşim Değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,424	,339	-1,146	,295 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,120	,481	-,295	,778 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Bütünleşme değeri ile sirkülasyon alanına ($r = -0,424$; $p = 0,295$) olan mesafe ile aralarında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Çizelge 4.37).

3 Bütünleşme değeri ile danışma noktasına olan mesafenin karşılaştırılması

Çizelge 4.38 : Regresyon analizi – bütünleşme değeri ile danışma noktası mesafesi Yerleşim Değeri karşılaştırması.

Simetrik Ölçüler		Değer	Asymp. Std. Hata	Yaklaşık T ^a	Yaklaşık Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,493	,375	-1,389	,214 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Korelasyonu	-,252	,435	-,637	,548 ^c

a. Ho hipotezinin reddedilmesi

b. Ho hipotezinin kabul edilmesinde Asimptotik Standart Hata değerinin kullanılması

c. Normal yaklaşıma dayanması

Yapılan analizler sonucunda, danışma noktasına ($r = -0,493$; $p = 0,214$) olan mesafe verileri arasında ise bir ilişki tespit edilememiştir (Çizelge 4.38). Bu nedenle, bütünleşme değerinin, yalnızca girişe olan mesafesi ile ilişkisi tespit edilmiştir.

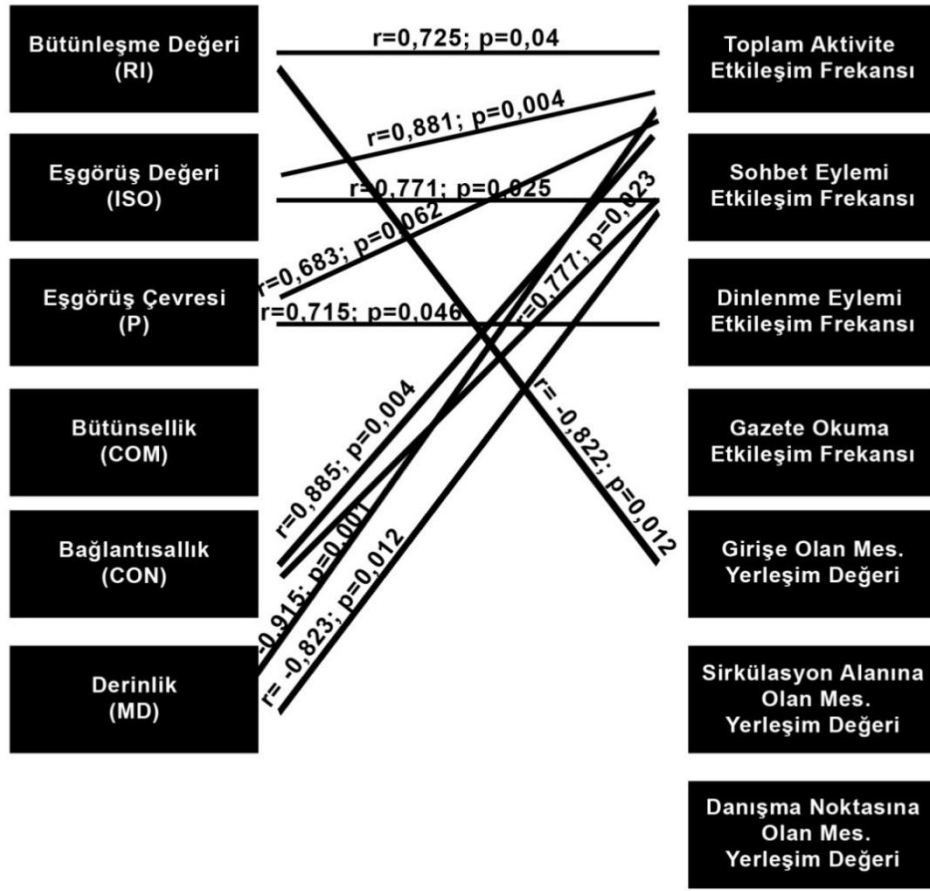
4.6 Karşılaştırmaların Değerlendirilmesi

Alan çalışması ile, “fiziksel kurgunun” yaşlı birey üzerindeki “etkileşim düzeyi” etkisi ortaya konmaktadır. Öncelikli olarak mekansal kurguda sosyal etkileşim alanı olarak kurgulanan ya da kullanılan bölgelerin değerlendirilmesi şu şekilde açıklanabilmektedir;

- Zemin kat planında, ön bahçe sosyal etkileşim düzeyi (entegrasyon değeri) yüksek çıkarken, arka bahçenin sahip olduğu entegrasyon değeri çok düşüktür.
- Sirkülasyon alanıyla bütünleşik olan giriş bölümündeki oturma alanı (M1), danışma bankosu önü oturma alanı (M2), ve dinlenme salonunun (M3 - M4) kapıya ve pencereye yakın bölgeleri görsel bakımdan entegre alanlardır. Bu sonuç, düşük görüş alan değeri olan bölgelerin, düşük etkileşimsel alanlar olduğunu; yüksek görüş alan değeri olan bölgelerin yoğun etkileşimsel alanlar olduğunu ortaya koymaktadır.
- Görüş alanı sağlayan sığ mekanlar, derin mekanlardan daha yoğun etkileşimli mekanlardır. Görüş alanını sınırlamayan ve dış alan ile bağlantı sağlayan bölgeler ile geniş açıklıklar, yaşlı bireylerin sosyalleşme seviyelerini arttırmaktadır. Bölmelendirmelerin az olduğu, kontrol edilebilir bütünleşik sosyal etkileşim alanları, görüş alanını daraltmayan mekan çözümlemeleri sosyal etkileşimi etkileyen faktörler olarak tespit edilmiştir.

Şekil 4.15’te, alan çalışmasında elde edilen verilerin Regresyon Analizi ile karşılaştırılması özetlenmektedir:

REGRESYON BAĞLANTISI DÖKÜMÜ

Şekil 4.15 : Regresyon bağlantısı

Çizelge 4.39 : Regresyon analiz tablosu.

R Değerleri	Toplam Aktivite	Sohbet	Dinlenme	Gazete Okuma	Girişe Olan Mesafe	Sirkülasyon A. Olan Mesafe	Danışma Nok. Olan Mesafe
Bütünleşme Değeri	0,725	---	---	---	-0,822	---	---
Eşgörüş Alanı	0,881	0,771	---	---			
Eşgörüş Çevresi	0,683	---	0,715	---			
Bütünsellik	---	---	---	---			
Bağlantısallık	0,885	0,777	---	---			
Derinlik	-0,915	-0,823	---	---			

Çalışma, mekan organizasyonunun yaşlı bireylerin sosyal etkileşim alanlarındaki etkileşim derecelerini etkilediğini şu şekilde ortaya koymaktadır:

- Bütünleşme değeri ile Etkileşim Değeri – toplam aktivite arasında olumlu bir ilişki saptanmıştır.
- Bütünleşme Değeri ile “girişe” olan yakınlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- Eşgörüş Alanı ile Etkileşim Frekans Değeri arasında çok olumlu bir bağlantı saptanmıştır.
- Eşgörüş Çevresi ile Etkileşim Frekans Değeri arasında olumlu bir ilişki saptanmaktadır.
- Bağlantısallık ve Derinlik ile Etkileşim Frekans Değeri arasında olumlu ilişki tespit edilmiştir.

4.7 Bölüm Sonucu

Bu bölüm kapsamında sunulan alan çalışması ile, Yaşlılar Evi’nin dizimsel özellikleri, yaşlı birey mekansal davranışları ve mekanın yerleşimsel özellikleri arasında ilişkiler tespit edilmiştir. Bu ilişkiler;

- Mekanın dizimsel özelliklerinin, bireylerin etkileşim düzeyleri üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır.
- Bütünleşme değeri ile, toplam aktivitelerin oluşturduğu Etkileşim Frekans Değeri arasında anlamlı ilişki ortaya konmuştur. Bütünleşme değeri yüksek olan alanlar, “yoğun etkileşimsel” alanlar olarak tanımlanabilir.
- Eşgörüş Değeri ile toplam aktivitenin oluşturduğu ve sohbet eylemi Etkileşim Frekans Değeri arasında anlamlı ilişki ortaya konmuştur. Görüş alanı yüksek olan bölgelerde, etkileşim dereceleri artmaktadır. Başka bir ifadeyle,

görülebilen alan açısı geniş olan bölgeler, bireylerin öncelikli tercih ettikleri alanlardır.

- Bağlantısallık ile toplam aktivite ve dinlenme eylemi Etkileşim Değeri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Mekan kurgusunda yer alan bir birimlik noktanın diğer noktalar ile olan bağlantısı, mekanın diğer mekanlara geçiş vermesi bireylerin eylem modları bakımından önem kazanmaktadır.
- Mekan derinliği ile eylem biçimlerinden toplam aktivite ve sohbet eylemi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur. Mekan derinleştikçe, bireylerin kullanma sıklığı değişkenlik göstermektedir. Sığ mekanlar, eylem biçimlerine bağlı olarak daha fazla tercih edilmektedir. Dinlenme eyleminde, görsel etkileşim sağlanmasına rağmen mekanın derin olması istenmemektedir.
- Bütünleşme değeri yüksek olan alanlar için “girişe” yakınlık önemli bir parametredir. Bu bağlamda, giriş alanına yaklaşan alanlar için bireyler arasında etkileşim derecelerinin yükseldiğini söyleyebiliriz.

Alan çalışmasında, kişisel karakteristikler değerlendirme dışı tutulmuştur. Etkileşim derecelerinin bilişsel açıdan değerlendirilmesi amaçlandığı için bireylerin cinsiyeti, eğitim durumları, yaş gibi özellikleri araştırma dışı tutulmuştur.

Alan çalışmasının uygulama alanına ait bazı özel durumlara da değinmekte yarar vardır. Mekansal organizasyon içerisinde yer verilmiş olmasına rağmen, bireylerin kullanımı bakımından zayıf kalan alanlar bulunmaktadır. Restaurant, çok amaçlı salon, fitness salonu gibi mekanlar kullanım bakımından veri sağlamamakta, bu nedenle analizlerin karşılaştırılmasında değerlendirilme dışı bırakılmıştır. Bu nedenle, başka bir çalışmada, büyük ölçekli bir çalışma alanı ile karşılaştırma yapılabilir ve tartışma alanı genişletilebilir.

5. SONUÇ

Yaşlılar evinde sosyal etkileşim alanlarında, etkileşim derecesini etkileyen parametreleri irdelemeyi amaçlayan tez kapsamında öncelikle algısal ve bilişsel süreçler incelenmiştir. Yaşlanma olgusuyla, algısal ve bilişsel süreçlerde birtakım değişiklikler olduğu için; öncelikle yaşlı bireylerin mekan algıları, mekan içinde çevreden edindikleri bilgileri nasıl kullandıkları, mekan içindeki davranışlarını nelerin etkilediği; kısaca mekanların algılanmalarında ve davranışlar üzerinde ne gibi algısal ve bilişsel faktörlerin etkisi olduğu araştırılmıştır. Yaşlılık kavramının sosyal etkileşimleri üzerindeki etkisi ve algısal - bilişsel fonksiyonların yetersizliği sonucu yaşlı bireyin çevreye karşı gösterdiği uyum (adaptasyon) yeteneği incelenmiştir. Daha sonra Dünya’da yaşlılık kurumları ve tipolojileri değerlendirilmiş, Türkiye’de yaşlılık kurumlarına ait problemler tanımlanmıştır. Yaşlılık kurumlarına dair tasarım ve sentaks irdelenmiştir. “Mekan dizim” (Space Syntax) kuramı temelli çalışmalar tanımlandıktan sonra, alan çalışması ile yaşlılar evinde mekan ve davranış ilişkisi gözlemlenerek; sosyal etkileşim alanlarında etkileşim düzeyleri incelenmiştir.

Yaşlılık sürecinde görülen değişimlerin etkisini azaltmak ve yaşam kalitesini yükseltmek için, yaşlı bireyin bulunduğu çevre koşulları ve sosyal etkileşim önem kazanmaktadır. Çevrenin oluşumunda, davranışsal örüntüler ile psikolojik süreçler arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Algısal ve bilişsel süreçler çevreden gelen uyarılarla devreye girerken mekan özellikleri de bu uyarıların bir kısmını içermektedir. Barınma ve sosyal gereksinimler doğrultusunda tercih edilen yaşlılar evinde, yaşam kalitesi üzerinde etkili olan sosyal etkileşim alanlarının mekansal kurgusu bireyin davranışlarını yönlendirmektedir. Bu nedenle çalışmada, özellikle mekansal kurgunun bireyin etkileşim derecesi üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Bilişsel ve davranışsal durumlar kişisel yeterlik veya yetkinliklere bağlı olduğu kadar, fiziksel ve sosyal çevreden alınan uyarılar veya çevresel baskı (environmental press) arasındaki etkileşime de bağlıdır. Mekana dair edinilen bilgi depolanır, imgeselleşir ve geri çağrılır. Önceden edinilen imgeler, bilişsel şema ve haritaların kişisel yetkinlikle olumlu şekilde eşleşmesi sonucu adaptasyon seviyesi (adaptation

level) belirlenir. Yaşlılar homojen bir grup değildir. Yaşlının kişiliği durağanlaşmış ve çevreye uyum yeteneğini önemli ölçüde yitirmiştir. Bu yüzden yaşlıyı çevreye uydurmaya çalışmaktansa, ona uygun çevreler tasarlanmalıdır.

Darüşşafaka Şenesenevler Rezidans'ta sosyal etkileşim alanlarının sentaktik olarak değerlendirilmesi, yaşlı bireylerin mekan içindeki davranışları gözlemlenerek yapılmış; mekan ve davranış ilişkileri irdelenmiştir. Mekansal organizasyon içinde sosyal etkileşim alanı olarak kurgulanan veya birey tarafından kullanılmaya başlayan mekanlarda “sığ” noktaların öncelikli olarak tercih edildiği gözlemlenmiştir. Görsel bir bölge içeren ön bahçe kullanımının, daha korumalı olan arka bahçeye göre daha yoğun kullanılmaktadır. “Derin” mekanların özellikle binanın giriş alanına yakın bölgelerde daha yoğun etkileşimin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Özellikle, derinlik ve eşgörü alanı değerlerine tasarım aşamasında dikkat edilerek sosyal etkileşim açısından daha etkin tasarımlar yapılabilir.

Mekanların ve mekanların birbirleri ile olan bağlantılarının plan kurgusu göz önüne alınarak tasarlanması, karar planları ile mekanların kategorilere ayrılıp mekan organizasyonunun yapılması ile hedef kitleye yönelik bir tasarıma dönüştürülebilir. Yapılan birçok çalışmada, mekanlar arası bağlantı sağlayan ve geçiş imkanı veren sirkülasyon biriminin tampon bölge oluşturması bakımından birey üzerinde önemli bir imge yarattığı belirtilmiştir. Fakat yapılan alan çalışması sırasında, kamusal ve özel alanları ayıran yatay ve düşey sirkülasyon alanlarının sosyal etkileşim yönünden işlevlendirilmediği tespit edilmiştir. Sirkülasyon alanına olan mesafeye bağlı olarak bireylerin tercih ettikleri mekanlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Mekanın dizimsel özelliklerinin, bütünleşme, eşgörü alanı, eşgörü çevresi, bağlantısallık ve derinlik değerlerinin farklı eylem modlarını içeren sosyal etkileşim biçimleri ile kıyaslanmasında; bu değerlerin etkileşimi ve adaptasyon seviyesini etkilediği tespit edilmiştir. Yaşlı bireyler, sığ mekanlarda veya derin mekanların sığ alanlarında sosyal etkileşime geçmekte; görüş alanı yüksek olan bölgeleri farklı aktiviteler için tercih etmektedir. Görsel bölgeyi daraltan mimari elemanlar veya zorunluluklar, kurgulanan sosyal alanları tercih edilmeyen geniş açıklıklara dönüştürmektedir. Bağlantısallık bakımından, diğer mekanlarla ilişkili olan mekanların öncelikli olarak seçildiği, bu alanlarda görsel dürtünün yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; yaşlılar evinde sosyal etkileşim alanlarının bilişsel açıdan irdelenmesinde etkileşim düzeyini ve bu nedenle adaptasyon seviyesini (adaptation level) etkileyecek olumsuz parametreler tespit edilmiştir. Sosyal etkileşim alanlarında katı formlar, geçirgen olmayan malzemeler görselliği azaltmaktadır. Geniş mekanlar, benzer görüş alanı sağlamayan çok amaçlı salon olarak kurgulanan alanlar bireylerin iletişimlerini sağlamamaktadır. Yaşlanma süreci uzamaktadır ve hedef kitle gereksinimleri göz önünde bulundurularak birçok çözüm getirilebilir. Sosyal etkileşim, görsel dürtü ile ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, görsel alanı sınırlandırmayan çözümler sosyal etkileşim alanları için önemli bir kriterdir. Mimari elemanlarda ve mekanlar arasında katı çözümler yerine şeffaf çözümlerin tercih edilmesi, alanların sınırlarını belirlemezken; aynı zamanda mekanlar arası bağlantısalılığı da sağlamaktadır. Kurgulanan sosyal etkileşim alanların derin mekanlara dönüştürülmemesi önem taşımaktadır. Merkezi tasarım yaklaşımları eşgörü, derinlik ve bütünleşme değerleri bakımından mekanları “yoğun etkileşimsel alan”a dönüştürerek daha olumlu bir sonuç ortaya koyabilir. Mimari organizasyon içinde yer alan parametrelerin sayısal değerleri temel alınarak mimari açıdan değerlendirme yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abderrazzaq, A., Lacagnina, C., Snow, D.** (2010). *Elderly housing design in Charlton, Massachusetts* (yüksek lisans tezi).
- Akbay, E.** (1998). Yaşlıların sosyo-kültürel yapılarına, ekonomik düzeylerine, geçmişte bulundukları ortamlara bağlı olarak mekansal beklentilerinin Trabzon Huzurevi örneğinde incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Alkan, M.** (2008). Kullanıcı faktörlerinin huzurevi tasarımına etkisinin incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Y.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altman, I., Chemers, M.** (1980). *Culture and Environment*, Wadsworth, Inc., California.
- Anderson, E. A., Chen, A. ve Hula, R.C.** (1984). Housing strategies for the elderly: beyond the ecological model, *journal of housing for the elderly*, 2(3), 47-60.
- Appel-Meulenbroek, R.** (2009). Knowledge Sharing in Research Buildings and About Their Design, *Proceedings of the 7th International Space Syntax Symposium*, Stockholm, p. 6.
- Ardahan, M.** (2010). Yaşlılık ve huzurevi, *Aile ve Toplum Eğitim- Kültür ve Araştırma Dergisi*, 25-32.
- Arıcak Tosun, E.** (1997). Yaşlılara sunulan sosyal refah hizmetleri ve huzurevlerine yönelik bir araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Barker, R.** (1968). *Ecological Psychology: Concepts and Methods for Studying Human Behavior*, Stanford University Press, California.
- Bauman, Z.** (2009). *Sosyolojik Düşünmek* (çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Benedikt, M.** (1979). To take the hold of space: isovists and isovist fields, *Environment and Planning B: Planning an Design*, 6.
- Biçer, H.** (2002). Sosyal sorunlar çerçevesinde yaşlılar, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Boysan, A., Bingöl, S.** (1973). Yaşlılık ve Barınma Sorunları, *Yapı Dergisi*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, Kasım- Aralık, İstanbul.

- Bozar, M.** (2003). Huzurevleri ve yaşlı bakımevlerinde dış mekan tasarımı: Ankara örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bölükbaş, N., Arslan, H.** (2003). Huzur evinde kalan yaşlıların psikososyal yönlerinin incelenmesi. *Düşünen Adam*, 16(4), 235-239.
- Carp, F.M.** (1987). Chapter 10: Environment and aging. In D. Stokols & I. Altman (Eds.), *Handbook of Environmental Psychology*, Vol. 1, 329-360, John Wiley & Sons, New York.
- Carstens, D. Y.** (1993). Site Planning and Design for the Elderly: Issues, Guidelines and Alternatives, John Wiley & Sons Inc., Canada.
- Cimete, G.** (1998). Evde Sağlık Bakım Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi ve Evde Bakımda Hemşirenin Yeri, 1. Ulusal Evde Bakım Kongresi Programı Özel Kitabı, İstanbul.
- Çil, E.** (2006). Bir kent okuma aracı olarak mekan dizim analizinin kuramsal ve yöntemsel tartışması, YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, Cilt 1, Sayı 4.
- Danışoğlu, E.** (1996). Yaşlıların Refahı- Diğerlerinin Konut Sorunları, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Devran, Y.** (2007). Gelişmiş Ülkelerde Yaşlı Nüfusun Bakımına Yönelik Çağdaş ve Ekonomik Uygulamalar: Darülaceze Modelinin Rehabilitasyonu, İstanbul.
- Doherty, G. W.** (1999). Cross- cultural counseling in disaster settings. *The Australasian Journal of Disaster and Trauma Studies*.
- Downs, R., Stea, D.** (1973). Cognitive maps and spatial behavior: Process and products, in Downs & Stea (eds.), *Image and environment: Cognitive mapping and spatial behavior*, Chicago, Adline, 8-26.
- Dönümcü, Ş.** (2003). Yaşlıya Götürülen Sosyal Hizmetlerin Organizasyonu, 2. Ulusal Geriatri Kongresi, 20-24 Ekim, Antalya.
- Edgü, E.** (2003). Mekanda kişiselleşme ve kendileme, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ek, S.** (2007). Geriatri hizmetleri üzerine genel bir değerlendirme: Ankara ili örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ellialtıoğlu, B.** (2007). Konut tercihlerinin, mekansal dizin ve mekansal davranış parametreleri ile ilişkisi, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Enginöz, E. B.** (2005). Afet konutlarında mimari tasarım sürecinin kullanıcı ihtiyaçları bağlamında irdelenmesi, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Er, D.** (2009). Psiko-sosyal açıdan yaşlılık, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:4, Sayı: 11, 131-144.
- Garip, E.** (2009). Büyük mağazalarda tüketici mekansal davranışının mekansal dizim çerçevesinde irdelenmesi, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Goffman, E.** (1984). Characteristics of Total Institutions in Delos Kelly, Deviant Behavior, 464-477, New York, St. Martins Press.
- Güçlü, A., Uzun E., Uzun, S. ve Yolsal, U.** (2002). Felsefe Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Güler, Ç.** (1998). Yaşlılıkta tanımlar ve yaşlılık üstüne söylenenler, *Geriatry*, 1:105.
- Güner, P. ve Güler, Ç.** (2002). Yaşlıların ev güvenliği ve güvenlik listesi, *Turkish Journal of Geriatrics*, 5 (4): 150-154.
- Güngör, C.** (2002). Yaşlı bakımevleri ve tasarım prensipleri üzerine bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gür, Ş. Ö.** (1996). Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, İstanbul.
- Hillier, B., Hanson, J.** (1984). The Social Logic of Space, Cambridge University Press.
- Hosokawa, Y.** (2006). Senior Health- Care Residence, Designing Premium Medical Assisted Living For the Elder, Rikuyosha Co., Ltd, Japan.
- İmamoğlu, Ç.** (2002). Toward an Understanding of Place Schema: Societal and Individual-Level Representations of Assisted Living; *Yayınlanmamış doktora tezi*, UWM.
- İmamoğlu, Ç.** (2007). Assisted Living as a New Place Schema: A Comparison with Home and Nursing Homes, *Environment and Behavior*, 39, 2, 246-268.
- İmamoğlu, O. E. ve Kılıç, N.** (1999). A social psychological comparison of the Turkish elderly residing at high or low quality institutions, *Journal of Environmental Psychology*, 19, 231-242.
- Kızılışık, S.** (2001). Huzurevine Kabul Ayrıcalık Sayılıyor, Cumhuriyet Gazetesi, 6 Ağustos.
- Kural, F.** (2001). Türkiye’de müşteri ilişkilerinin huzurevi işletmeciliğine etkisi ve huzurevlerine dair öneriler, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Lang, J.** (1987). Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design, Van Nostrand Reinhold, New York.

- Lawton, M. P.** (1975). Planning and Managing Housing for the Elderly, New York: Wiley Interscience.
- Lawton, M. P.** (1989). Behavior- Relevant Ecological Factors. In K. W. Schaie & C. Schooler (Eds.), *Social Structure and Aging: Psychological Processes*, pp. 57-78, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., New Jersey.
- Lawton, M. P., Nahemow, L.** (1973). Ecology and the Aging Process. In C. Eisdorfer & M. P. Lawton (Eds.), *The Psychology of Adult Development and Aging*, 619-674, American Psychological Association, Washington D.C.
- Lehr, U.** (1994). Yaşlanmanın Psikolojisi (çev. Neylan Eryar), Bilimsel ve Teknik Yayınları, Çeviri Vakfı Basımevi, İstanbul.
- Leung, P.- C.** (2010). Healthy Aging. World Scientific Publishing Co., NJ, USA.
- Lynch, K.** (1960). The Image of the City, Cambridge, Mass: MIT Press.
- Nijkamp, P., Pacolet, J.** (1991). Services for the Elderly in Europe, Commission of the European Communities, Belgium.
- Oktik, N.** (2004). Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi Muğla Örneği, Muğla Üniversitesi Yayınları:52, Rektörlük Yayınları:32, Muğla.
- Onur, B.** (2000). Gelişim Psikolojisi, İmge Yayınevi, İstanbul.
- Özer, Ö.** (1990). Housing for the Elderly. M. Arch. Thesis. Middle East Technical University, Ankara.
- Özkan, G.** (1997). Yaşlı yurtları planlama ilkeleri üzerine bir araştırma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pakdil, O.** (1992). Yaşlılık Sorunları ve Yaşlılara Sağlanan Servisler (İngiltere Örneği), Y.T.Ü. Mim. Fak. Baskı İşliği, İstanbul.
- Peace, S. M., Kellaher, L. A., Willcocks, D. M.** (1982). A Balanced Life, Redesign, London.
- Peatros, F. D.** (1997). The spatial dimension of control in restrictive settings, Proceedings, 1st International Space Syntax Symposium, London, p. 14. 1-14-15.
- Peponis, J., Wineman, J., Rashid, M., Hong, K. S., Bafna, S.** (1997). On the Description of Shape and Spatial Configuration Inside Buildings: Convex Partitions and Their Local Properties, pp. 761-781, in Environment and Planning B: Planning and Design, 24.
- Rapoport, A.** (1977). Human Aspects of Urban Form, New York: Pergamon.

- Sevil, H. T.** (2005). Yaşlılığın Sosyal Anatomisi, SABEV Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Sökmen, Ç.** (2008). Huzurevinde kalan yaşlıların huzurevindeki yaşamlarına ilişkin algıları, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sungur Ergenoğlu, A. ve Polatoğlu, Ç.** (2010). Design for the Elderly: Housing and Re-arrangements, ENHR 22nd International Housing Research Conference, İstanbul.
- Sürmen, Ş.** (1998). Yaşlı Yurtları- Yaşlı Konutları, İTÜ Çevre ve Şehircilik Uyg. Arş. Merk., İstanbul.
- Tavlı, D.** (2010). Poliklinik bölümlerinin tasarımıındaki karmaşıklık, yönelme davranışı ve yön bulma üzerindeki etkisinin irdelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Trotter, E., Phillips, M., Watson, L.** (1998). Remodelling Sheltered Housing, Housing 21, Londra.
- Tufan, İ.** (2007). Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu, Gero Yayıncılık, Antalya.
- Turgut, H.** (1990). Kültür- Davranış- Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem, Doktora Tezi, İstanbul.
- Tümerdem, L.** (2006). Gerçek yaş, Turkish Journal of Geriatrics, 9 (3).
- Türel, G.** (1996). Yaşlılar için Konut- Diğerlerinin Konut Sorunları, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.
- Uysal, Ş.** (1993). Yaşlılık ve Sorunları, Seminer Psikoloji, 10.
- Ünlü, A.** (1998). Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Verdil, A.** (2007). Mekan-davranış ilişkisinin dönüşümü: Alışveriş merkezlerinin mekansal dizim yöntemiyle incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, D., Şener, H.** (2006). Binalarla tanımlı dış mekanların kullanım değeri analiz modeli, İTÜ Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, 115-127.
- Yılmaz, S.** (2010). Geleceğin Yaşlıları İçin İdeal Mekan Tasarımı, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek lisans tezi*, İstanbul.
- Yüksel, Ş.** (1991). Ülkemizde toplumsal değişim süreci içinde yaşlı yurtları programlama ve tasarım ilkelerinin ortaya konması, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Wojgani, H., Hanson, J. (2007). Extra care housing: a paradigm shift, Proceedings, 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.

Url-1 <<http://www.economist.com/blogs/dailychart/>>, alındığı tarih: 14.04.2012.

Url-2 <<http://nihal-seyahatname.blogspot.com>>, alındığı tarih: 17.04.2012.

Url-3 <<http://www.sosyalhizmetuzmani.org>>, alındığı tarih: 27.04.2012.

Url-4 <<http://www.ibb.gov.tr>>, alındığı tarih: 03.05.2012

Url-5 <www.arkitera.com>, alındığı tarih: 18.04.2012.

Url-6 <<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>>, alındığı tarih: 19.04.2012.

Url-7 <<http://www.wbdg.org/design/>>, alındığı tarih: 22.01.2012.

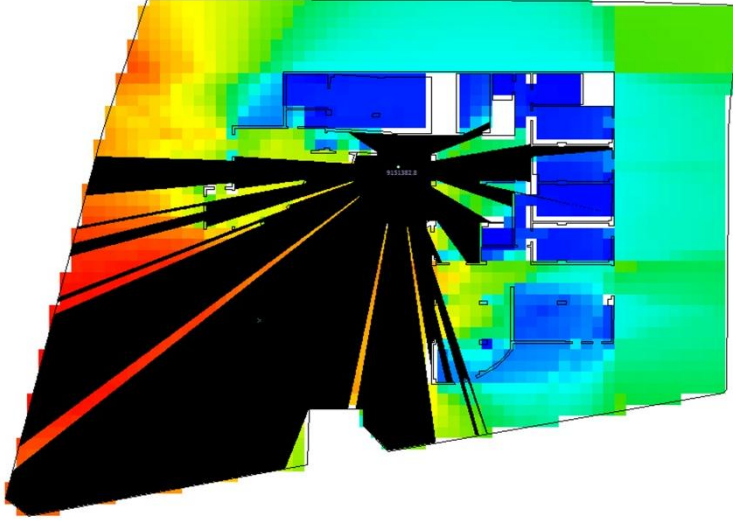
Url-8 <<http://www.archdaily.com>>, alındığı tarih: 02.01.2012.

EKLER

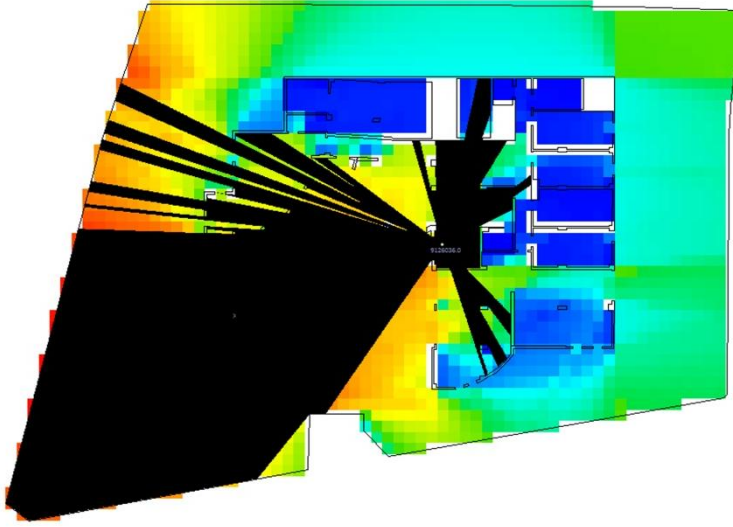
EK A.1 : Bölgesel Eşgörüş Alanı

EK A.1

EŞGÖRÜŞ ALANI (M1)

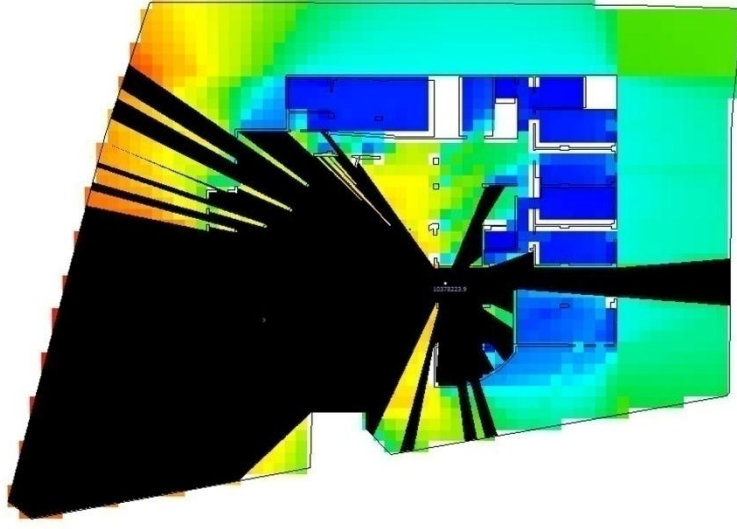

EŞGÖRÜŞ ALANI (M2)

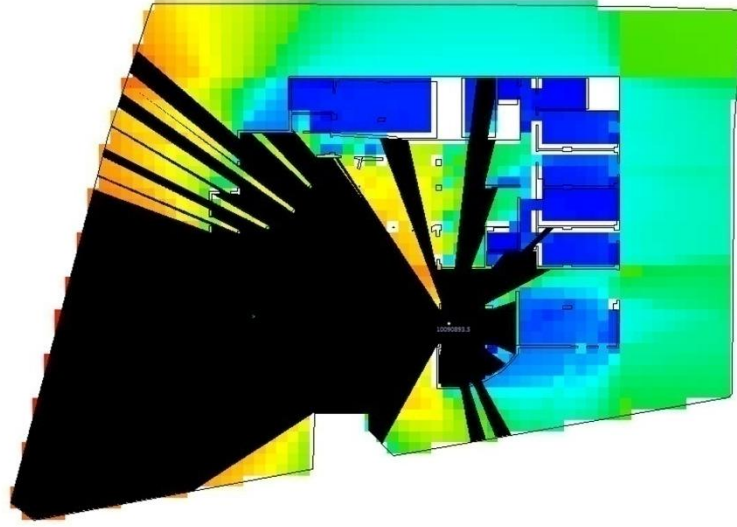

Şekil A.1 : Bölgesel eşgörüş alanı.

EŞGÖRÜŞ ALANI (M3)

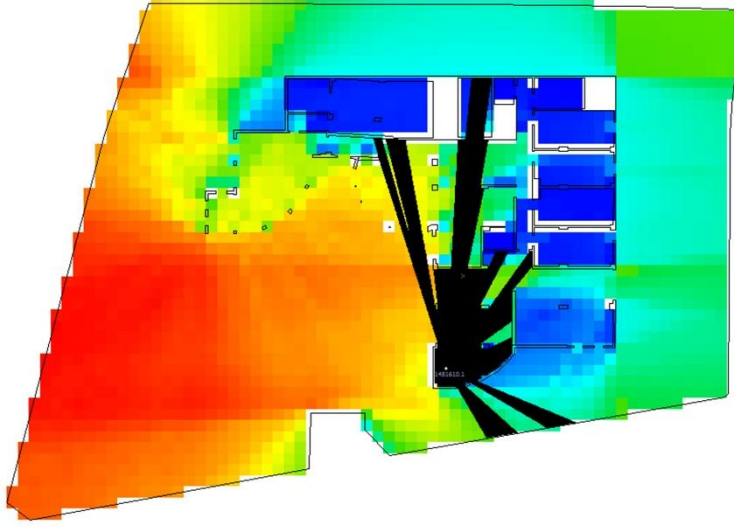

EŞGÖRÜŞ ALANI (M4)

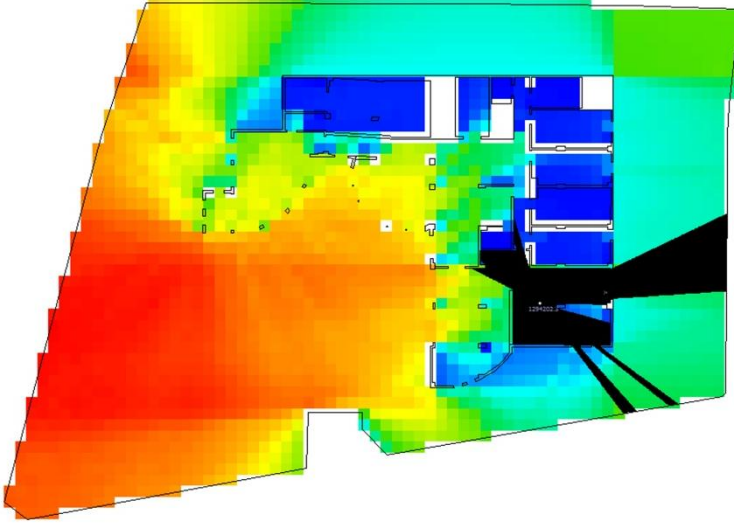

Şekil A.2 : Bölgesel eşgörüş alanı (devamı).

EŞGÖRÜŞ ALANI (M5)

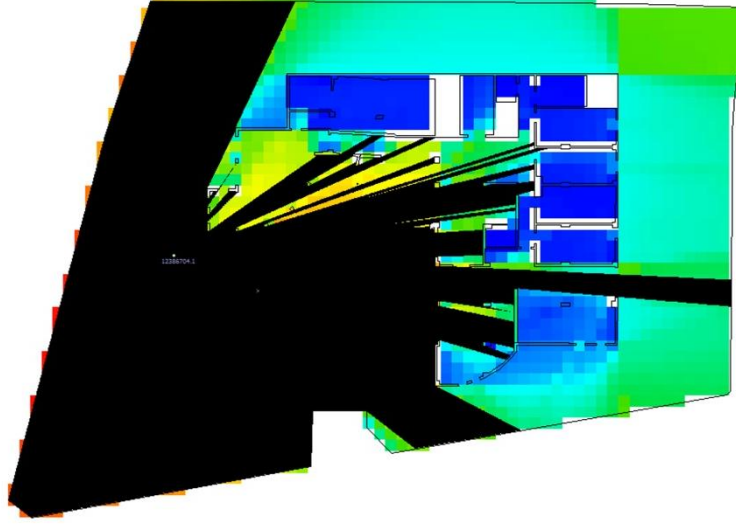

EŞGÖRÜŞ ALANI (M6)

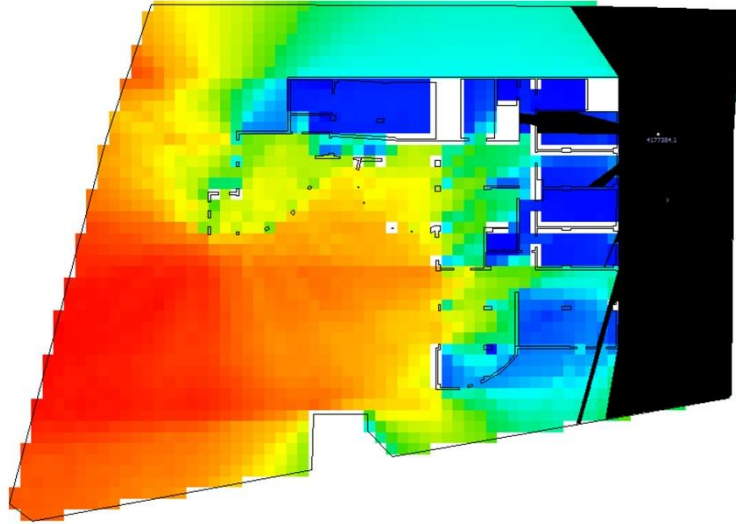

Şekil A.3 : Bölgesel eşgörüş alanı (devamı).

EŞGÖRÜŞ ALANI (M7)

EŞGÖRÜŞ ALANI (M8)

Şekil A.4 : Bölgesel eşgörüş alanı (devamı).

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Selda CANPOLAT ÇAM

Doğum Yeri ve Tarihi: Trabzon - 07/03/1985

E-Posta: seldacanpolat@hotmail.com

Lisans: İ.T.Ü

Mesleki Deneyimler: Çeşitli inşaat ve mimarlık ofislerinde deneyimleri olmuştur.